

Ανοιχτό Πανεπιστήμιο Κύπρου
Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

*Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Επιστήμες της Αγωγής – Ειδική
Εκπαίδευση*

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Αυθεντικά- Ρεαλιστικά Πλαίσια Μουσικής Μάθησης και η Συμβολή τους
στις Κοινωνικές Εμπειρίες και Ανάπτυξη Ενήλικων Ατόμων με Νοητικές
Αναπηρίες**

Ρεβέκκα Παρασκευά

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια

Αναστασία Λιασίδου

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις Επιστήμες της Αγωγής – Ειδική Εκπαίδευση από τη Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Ιούνιος 2023

Περίληψη

Η παρούσα έρευνα αποτελεί μελέτη περίπτωσης των κοινωνικών εμπειριών ομάδας ενήλικων μαθητών με νοητική αναπηρία στην Κύπρο μετά από τη συμμετοχή τους σε ένα πρόγραμμα μουσικών δραστηριοτήτων αυθεντικά πλαισιωμένων, με ρεαλισμό σε συμμετέχοντες, χώρους, όργανα και διαδικασίες μουσικής δημιουργίας- εκτέλεσης- παρουσίασης. Η έρευνα προέκυψε μέσα από την ανάγκη αναζήτησης δια βίου διδακτικών πρακτικών που να καλύπτουν τις ιδιαίτερες ανάγκες, ενδιαφέροντα και στόχους των διδασκομένων με νοητική αναπηρία, όπως η κοινωνική ανάπτυξη και ισότιμη ενσωμάτωσή τους. Επιλέχθηκε ποιοτική μεθοδολογία και συγκεκριμένα μελέτη περίπτωσης για την πραγματοποίηση της παρούσας διατριβής, με τη χρήση ατομικών συνεντεύξεων και ομάδας εστίασης. Τα αποτελέσματα της έρευνας προέκυψαν μετά από θεματική ανάλυση. Μέσα από αυτά φάνηκε ότι τα μέλη της ομάδας ενήλικων με νοητική αναπηρία που συμμετείχαν στο πρόγραμμα είχαν την ευκαιρία να βιώσουν κοινωνικές εμπειρίες και να αλληλοεπιδράσουν με ρεαλιστικούς επαγγελματίες σε αυθεντικά πλαίσια μουσικής τις οποίες δεν θα βίωναν στα κλειστά παραδοσιακά όρια της ειδικής τάξης. Επιπλέον οι συμμετέχοντες με αναπηρία ενίσχυσαν την προσωπική και κοινωνική τους ανάπτυξη καθώς και την προσπάθειά τους για ισότιμη κοινωνική ενσωμάτωση. Μέσα από τα εμπειρικά δεδομένα προτάθηκαν εισηγήσεις βελτίωσης, συνέχισης, εμπλουτισμού της εφαρμογής του αυθεντικού στυλιζαρίσματος της μάθησης για κατάκτηση μακροπρόθεσμων αποτελεσμάτων στην κοινωνική ενσωμάτωση και συμβολή στη λειτουργικότητα των προγραμμάτων σπουδών δια βίου εκπαίδευσης τους.

Λέξεις Κλειδιά: Νοητική Αναπηρία, Μουσική Εκπαίδευση Ενηλίκων, Κοινωνικές Δεξιότητες, Κοινωνική Ανάπτυξη, Κοινωνική Ενσωμάτωση, Αυθεντικά Πλαίσια Μάθησης.

Abstract

This research is a case study of the social experiences of a group of adult students with intellectual disabilities in Cyprus after their participation in a programme of musical activities authentically and realistically framed, in terms of participants, places, instruments and processes of music creation-performance-presentation. The research emerged from the need to search for lifelong teaching practices that meet the specific needs, interests and goals of learners with intellectual disabilities, such as their social development and equitable social inclusion. A qualitative methodology, specifically a case study approach, was chosen for this thesis, using individual and focus group interviews. The results of the research were analysed through thematic analysis. The empirical findings of the study suggested that the members of the group of adults with intellectual disabilities who participated in the programme had the opportunity to have social experiences and to realistically interact with professionals in authentic musical contexts that they would have not experienced through traditional special classroom settings. In addition, participants with disabilities enhanced their personal and social development as well as their efforts to achieve equitable social inclusion. Through the empirical data, recommendations were proposed to improve, continue and enrich the implementation of authentic learning stylization to achieve long-term results in fostering social inclusion and making a positive contribution to the functionality of their lifelong learning curricula.

Keywords: Intellectual Disability, Adult Music Education, Social Skills, Social Development, Social Inclusion, Authentic Learning.

Ευχαριστίες

Το εποικοδομητικό, ενδιαφέρον αλλά και κοπιαστικό ταξίδι για την εκπόνηση της μεταπτυχιακής μου διατριβής αποτέλεσε καρπό όχι μόνο προσωπικού αλλά συλλογικού αγώνα. Χωρίς την υποστήριξη και συμμετοχή με τον τρόπο τους πολλών ατόμων δεν θα είχε το ίδιο αποτέλεσμα και αξία και ως εκ τούτου θα ήθελα να εκφράσω την βαθιά μου ευγνωμοσύνη. Αρχικά θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στην επιβλέπουσα καθηγήτρια μου κ. Αναστασία Λιασίδου, από την οποία διδάχτηκα το μεγαλύτερο μέρος του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Επιστημών Αγωγής- Ειδικής Εκπαίδευσης. Μου προσέφερε τις απαραίτητες θεωρητικές, πρακτικές και επιστημονικές γνώσεις περιεχομένου για την Ειδική/Ενιαία Εκπαίδευση. Καθόλη τη διάρκεια της συγγραφής της διατριβής, μου παρείχε στοχευμένη ανατροφοδότηση και υποστήριξη. Εκφράζω ακόμα τις ευχαριστίες μου στα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής που μελέτησαν με προθυμία τη διατριβή μου.

Το μεγαλύτερο «ευχαριστώ» θα ήθελα να εκφράσω στους μαθητές και μαθήτριές μου και στο Κέντρο ΑμΕΑ που εργάζομαι, καθώς από εκείνους ενισχύθηκε το ενδιαφέρον, η αγάπη μου για το αντικείμενο, ώστε να ξεκινήσω το μεταπτυχιακό και να εξελιχθώ πέραν από τη μουσική παιδαγωγική. Μέσα από το εργαστήριο μουσικής εκεί και τις αλληλεπιδράσεις με τους μαθητές/τριές μου γεννήθηκε η ανάγκη για διερεύνηση πρακτικών μουσικής μάθησης που να προσφέρουν στα ΑμΕΑ δεξιότητες και ευκαιρίες για κατάκτηση του στόχου τους για ισότιμη κοινωνική ένταξη πέραν από τα κλειστά όρια ενός Κέντρου Εκπαίδευσης. Έτσι προέκυψε η ερευνητική ανάγκη, ιδέα και η πραγματοποίηση της παρούσας

διατριβής. Χωρίς τη συμμετοχή, τη συμβολή, τις εμπειρίες τους που μοιράστηκαν με χαρά και ειλικρίνεια δεν θα είχε πραγματοποιηθεί αυτή η διατριβή.

Ευχαριστίες αξίζουν στους γονείς μου Παντελή και Αικατερίνη και στη ξεχωριστή φίλη μου Πολύμνια που αποτέλεσαν τη δύναμή μου διαχρονικά, στάθηκαν δίπλα μου όταν το άγχος και η κούραση με κυρίευαν. Με την υπομονή, την υποστήριξη και την ενθάρρυνση τους κατέκτησα ακόμα ένα στόχο, όνειρό μου!

Περιεχόμενα

1 Εισαγωγή

1.1 Αναγκαιότητα της Έρευνας.....	2
1.2 Θέση Ερευνήτριας (Positionality as a Researcher).....	2
1.3 Σκοπός της Έρευνας και Ερευνητικά Ερωτήματα.....	5
1.4 Συνοπτική Περιγραφή Κεφαλαίων Έρευνας που Ακολουθούν.....	6

2 Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

2.1 Η Μουσική ως Μέσον Κοινωνικής Ανάπτυξης.....	10
2.1.1 Η Κοινωνική Διάσταση της Μουσικής.....	10
2.1.2 Μουσική και Κοινωνικές Δεξιότητες σε άτομα με Αναπηρίες.....	12
2.2 Κοινωνική Ενσωμάτωση των Ατόμων με Αναπηρίες και Πλαίσια Μουσικής Μάθησης.....	16
2.3 Αυθεντικές Εμπειρίες-Πλαίσια Μουσικής Μάθησης και Αναπηρίες.....	21

3 Ερευνητική Μεθοδολογία

3.1 Σκοπός και Ερευνητικά Ερωτήματα.....	28
3.2 Προσδιορισμός Κεντρικού Φαινομένου.....	29
3.3 Επιστημολογικές παραδοχές.....	30
3.4 Σχεδιασμός της έρευνας.....	33
3.5 Συμμετέχοντες.....	34
3.6 Εργαλεία και Διαδικασία Διεξαγωγής της Έρευνας.....	35
3.7 Ζητήματα Ηθικής και Δεοντολογίας.....	40
3.8 Ζητήματα Εγκυρότητας και Αξιοπιστίας.....	44
3.9 Μεθοδολογία Ανάλυσης Δεδομένων.....	46

4 Αποτελέσματα

4.1 Οι Κοινωνικές Εμπειρίες- Αλληλεπιδράσεις μέσω Αυθεντικά Πλαισιωμένου Προγράμματος.....	51
4.2 Η Ανάπτυξη των Κοινωνικών Δεξιοτήτων Επικοινωνίας και Συνεργασίας.....	57
4.3 Η Προσωπική Ανάπτυξη στην Αναγνώριση των Δυνατοτήτων, Θετική Αυτοεικόνα και Αυτοπεποίθηση.....	62
4.4 Η Κοινωνική Ενσωμάτωση μέσω του Αυθεντικά Πλαισιωμένου Προγράμματος Μουσικής.....	65
4.5 Οι Εισηγήσεις για Ενίσχυση και Βελτίωση του Προγράμματος.....	70
4.6 Συζήτηση.....	73

5 Επίλογος

5.1 Συμπεράσματα.....	75
5.2 Περιορισμοί και Επιπτώσεις Έρευνας.....	80
5.3 Επίλογος.....	82

Παραρτήματα

A Έντυπα Εξασφάλισης Συναίνεσης Συμμετοχής στην Έρευνα και στις Συνεντεύξεις Κατόπιν Ενημέρωσης.....	84
A.1 Έντυπο Εξασφάλισης Συναίνεσης Κατόπιν Ενημέρωσης για διεξαγωγή της Έρευνας από Πρόεδρο Διοικητικού Συμβουλίου Κέντρου.....	85
A.2 Έντυπο Εξασφάλισης Συναίνεσης Κατόπιν Ενημέρωσης από Διευθυντή Κέντρου.....	87
A.3 Έντυπο Εξασφάλισης Συναίνεσης Κατόπιν Ενημέρωσης από Υποδιεύθυνση και Εκπαιδευτή.....	88

A.4 Έντυπο Εξασφάλισης Συναίνεσης Κατόπιν Ενημέρωσης από Εξυπηρετούμενα Άτομα	Κέντρου-	Ομάδα
Εστίασης.....		90
A.5 Έντυπο Εξασφάλισης Συναίνεσης Κατόπιν Ενημέρωσης από Στιχουργό και Επαγγελματίες Μουσικούς.....		91
A.6 Έντυπα Εξασφάλισης Συναίνεσης Κατόπιν Ενημέρωσης από Γονείς και Κηδεμόνες συμμετεχόντων με νοητική αναπηρία.....		93
B Πρωτόκολλα Συνεντεύξεων		
B.1 Συνέντευξη Διευθυντή- Πρωτόκολλο.....		94
B.2 Συνέντευξη υπεύθυνου ατόμου υποδιεύθυνσης Κέντρου.....		95
B.3 Συνέντευξη Εκπαιδευτή Κέντρου.....		98
B.4.1 Πρωτόκολλο Συνέντευξης Ομάδας Εστίασης- μαθητών Κέντρου 1 ^η εφαρμογή.....		101
B.4.2 Πρωτόκολλο Συνέντευξης Ομάδας Εστίασης- μαθητών Κέντρου 2 ^η εφαρμογή.....		106
B.5. Πρωτόκολλο Συνέντευξης Μουσικών.....		110
Βιβλιογραφικές Αναφορές.....		113

Κεφάλαιο 1

1. Εισαγωγή

Οι μουσικοπαιδαγωγοί που ασχολούνται με την ειδική εκπαίδευση, στη σύγχρονη εποχή, καλούνται να αναζητούν νέες μεθοδολογίες, να επαναδιαπραγματεύονται τους διδακτικούς τους στόχους ώστε να μπορούν να καλύπτουν ανάγκες των διδασκομένων τους, πέραν των γνωστικών. Τέτοιες ανάγκες είναι η κοινωνική ανάπτυξη για την επίτευξη της επιτυχούς κοινωνικής ένταξης-ενσωμάτωσης των ατόμων με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες ή και αναπηρίες. Μέσα από πλήθος ερευνών έχει τεκμηριωθεί πως η μουσική προσφέρει ένα κατάλληλο εκπαιδευτικό αλλά και θεραπευτικό πλαίσιο για την ενίσχυση της κοινωνικής ανάπτυξης όλων των ατόμων, ανάμεσα τους και τα άτομα με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες ή και αναπηρίες (Ockelford 2000· Pellittery 2000· Darrow 2003). Ως άτομα με αναπηρίες ορίζονται εκείνα που έχουν μακροχρόνιες αναπτυξιακές, σωματικές, πνευματικές, νοητικές ή και αισθητηριακές διαταραχές, που σε συνάρτηση με εμπόδια της πραγματικότητας και της κοινωνίας, εμποδίζεται η αποτελεσματική και πλήρης συμμετοχή τους στην κοινωνία, ισότιμα με όλους τους ανθρώπους (United Nations, 2006). Σύμφωνα με το IDEA (2004) νοητική αναπηρία, θεωρείται η χαμηλότερη του μέσου όρου γενική διανοητική λειτουργία, που υφίσταται σε συνδυασμό με συμπεριφορικά, προσαρμοστικά και εκπαιδευτικά ελλείμματα που εκδηλώνονται κατά την αναπτυξιακή περίοδο. Η μουσική με την κοινωνική της φύση αποτελεί θεμέλιο για την κοινωνική ανάπτυξη, την προώθηση διαπροσωπικών δεξιοτήτων επικοινωνίας (Hallam 2010). Μέσα από τη συμμετοχή σε προγράμματα μουσικής με επίκεντρο τις δια βίου δεξιότητες, σε αυθεντικά πλαίσια- πραγματικής ζωής ενισχύεται η κοινωνική ενσωμάτωση των ατόμων με αναπηρίες (Draper 2019). Οι αυθεντικές εμπειρίες μουσικής μάθησης βασίζονται στην ομαδοσυνεργατική

μάθηση και έχουν ρεαλισμό στο ρεπερτόριο/ στυλ μουσικής, στις διαδικασίες-πρακτικές που ταιριάζουν με τον παραδοσιακό- αυθεντικό τρόπο παραγωγής και διανομής του ήχου, στους χώρους, στα μέσα/ υλικά και στα εμπλεκόμενα πρόσωπα (Evelein 2006· Southcott 2006· Wiggins 2007).

1.1 Αναγκαιότητα της Έρευνας

Η αναγκαιότητα και σπουδαιότητα για τη διεξαγωγή αυτής της έρευνας βασίζεται αρχικά στην έλλειψη ερευνών στο αντικείμενο, ειδική θεματική, ηλικιακή και κοινωνική ομάδα (Ockelford, 2000· Ockelford et al., 2002· Uralieva et al., 2014· Draper, 2019). Όπως φάνηκε από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, η μουσική μέσα από παιδαγωγικές ή και θεραπευτικές παρεμβάσεις έχει αποδειχθεί από πλήθος ερευνών ότι συμβάλλει αποτελεσματικά, ανάμεσα σε άλλα, στην κοινωνική ανάπτυξη των ατόμων (Hallam 2010· Schulkin & Raglan 2014· Sobol, 2019). Όμως, στις υπάρχουσες έρευνες δεν έχει διερευνηθεί η επίδραση αυτή συγκεκριμένα, σε ενήλικα άτομα με νοητική αναπηρία. Η πλειοψηφία των μελετών αναφέρεται σε ανήλικα άτομα με αναπηρίες, σε παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, αυτισμό από την προσχολική εκπαίδευση μέχρι το ενιαίο ή και ειδικό λύκειο. Η έρευνα που αφορά τις αυθεντικές εμπειρίες μουσικής μάθησης έχει διερευνήσει μόνο την εφαρμογή τους σε προγράμματα μουσικής που αφορούν ανήλικους μαθητές τυπικής ανάπτυξης, εκπαιδευτικούς που διδάσκουν μουσική και σε ενήλικες επαγγελματίες μουσικούς σε τυπικά ή άτυπα πλαίσια μουσικής εκτέλεσης. Παρόλο που τα ενήλικα άτομα με νοητικές ή και άλλες αναπτυξιακές διαταραχές/αναπηρίες συνεχίζουν τη δια βίου συμμετοχή τους σε εκπαιδευτικές ή θεραπευτικές παρεμβάσεις και προσπαθούν να εξελίσσονται, να αυτονομούνται-ανεξαρτητοποιούνται, να αποκτούν κοινωνική ισότητα, να ενσωματώνονται κοινωνικά, δεν υπάρχουν επαρκείς έρευνες, που να ασχολούνται με εκείνα (Draper, 2019). Επιπλέον, ένας παράγοντας ακόμα, που τονίζει την αναγκαιότητα της έρευνας που πραγματεύεται η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή είναι ότι οι σύγχρονοι μουσικοπαιδαγωγοί που ασχολούνται με την ειδική εκπαίδευση, αλλά και οι μουσικοθεραπευτές, αναζητούν νέες μεθοδολογίες, διδακτικές πρακτικές

που να καλύπτουν τις ιδιαίτερες ανάγκες και ενδιαφέροντα των διδασκομένων τους, ανάμεσά τους και η κοινωνική ανάπτυξη. Η παρούσα έρευνα θα μπορούσε να προσφέρει στοιχεία, ιδέες, παιδαγωγικές πρακτικές χρήσιμες για μουσικοπαιδαγωγούς, μουσικοθεραπευτές, ειδικούς παιδαγωγούς και εκπαιδευτικούς του ενιαίου σχολείου για την γενική και δια βίου εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρίες και συγκεκριμένα των ατόμων με νοητική αναπηρία. Τα στοιχεία αυτά θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν και ως μέσα αξιολόγησης και αναστοχασμού για τη βελτίωση της ποιότητας των δια βίου μουσικοπαιδαγωγικών προγραμμάτων για άτομα με αναπηρίες και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ώστε να ξεφεύγουν από τις πεπαλαιωμένες πρακτικές διαχωρισμού και να συμβάλλουν ουσιαστικά στην κάλυψη εξωμουσικών-κοινωνικών αναγκών συμπερίληψης και ισότιμης κοινωνικής ενσωμάτωσης.

1.2 Θέση Ερευνήτριας (Positionality as a Researcher)

Η παρούσα έρευνα προέκυψε μέσα από τη διδακτική μου πρακτική ως λειτουργός εργαστηρίου μουσικής παιδαγωγικής σε Κέντρο Εκπαίδευσης Ενήλικων Ατόμων με Αναπηρίες στην Επαρχία Λάρνακας της Κύπρου τα τελευταία πέντε χρόνια και τις εξωμουσικές ανάγκες των μαθητών/τριών μου. Έχοντας παιδαγωγικό υπόβαθρο στις Επιστήμες της Αγωγής στην Προσχολική Εκπαίδευση και εξειδίκευση μέσα από μεταπτυχιακές σπουδές στη Μουσική Παιδαγωγική ξεκίνησα να εργάζομαι σε αυτό το Κέντρο διδάσκοντας Μουσική και εφαρμόζοντας τεχνικές Παιδαγωγικής Μουσικοθεραπείας σε μεικτών ικανοτήτων τμήματα ατόμων με κοινό χαρακτηριστικό τη νοητική αναπηρία. Το Κέντρο αυτό αποτελεί Ιδιωτικό, Φιλανθρωπικό μη Κερδοσκοπικό οργανισμό και δημιουργήθηκε πριν τριάντα περίπου χρόνια με πρωτοβουλία γονέων και τη βοήθεια τη εκκλησίας και εθελοντών, ώστε τα ενήλικα άτομα με αναπηρίες της επαρχίας Λάρνακας, όταν ολοκληρώνουν την δημόσια ειδική εκπαίδευση στα εικοσιένα έτη ζωής τους όπως ορίζει η Κυπριακή νομοθεσία, να έχουν ένα μέρος να συνεχίζουν την φοίτησή- δια βίου εκπαίδευση τους. Το κράτος μετά τα εικοσιένα έτη ακολουθεί επιδοματική

πολιτική και δεν παρέχει κάποιου είδους άλλη εκπαιδευτική πρόνοια και φροντίδα για αυτό το λόγο τόσο τα ίδια τα άτομα όσο και οι οικογένειές τους στράφηκαν στη δημιουργία τέτοιου είδους κέντρων/ιδρυμάτων. Με τα χρόνια και τη μεταβολή της θεώρησης της αναπηρίας από το Ιατρικό και το Φιλανθρωπικό μοντέλο, τη φιλοσοφία του διαχωρισμού σε πιο κοινωνικά οικοδομιστικά πρότυπα τα άτομα με αναπηρίες όπως οι μαθητές του Κέντρου που εργαζόμαστε, αλλά και το ίδιο το Κέντρο έστρεψαν το στόχο και την αποστολή τους ως προς την κατάκτηση ισότιμης Κοινωνικής Ένταξης και Ενσωμάτωσης. Τα διάφορα εκπαιδευτικά προγράμματα και εργαστήρια ανάμεσα τους και αυτό της μουσικής στράφηκαν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και γνώσεων στα άτομα που να μπορούν να συμβάλουν στην υλοποίηση του στόχου αυτού. Τα κλειστά όρια όμως του Κέντρου και μίας τάξης που αποτελείται μόνο από άτομα με αναπηρίες και δεν μπορεί η εκπαίδευση να έχει τα οφέλη του Ενιαίου σχολείου περιορίζουν την υλοποίηση του στόχου. Έτσι βάζοντας τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών μου ως προτεραιότητα άρχισα να αναζητώ ιδέες και ερευνητικά τεκμηριωμένες πρακτικές μουσικής μάθησης που να ξεφεύγουν από τα κλειστά όρια της ειδικής τάξης, να αναπτύσσουν εξωμουσικές δεξιότητες, όπως για παράδειγμα τις κοινωνικές, να γεφυρώνουν με κάποιο τρόπο το χάσμα με τον έξω κόσμο και να προσφέρουν δράσεις που να συνάδουν με το ρεαλιστικό τρόπο που ασχολούνται οι ενήλικες με τη μουσική. Ως εκ τούτου προέκυψε η στροφή προς τα αυθεντικά πλαίσια μουσικής μάθησης ως πρακτική και η ανάγκη για διερεύνησή τους.

Αρχικά επισκέφτηκε το Κέντρο ένας ποιητής που ήθελε να κάνει μία εκδήλωση παρουσίασης της ποιητικής του συλλογής που εξέδωσε και τα έσοδα να ενίσχυαν το Κέντρο. Είχε την ιδέα να τα μελοποιήσει και μου πρότεινε να συνεργαστεί μαζί μου ώστε να συμμετέχουν μουσικά στην εκδήλωση μία ομάδα μαθητών της. Στη συνέχεια κτίζοντας σε αυτή την ιδέα βασιζόμενη στα αυθεντικά πλαίσια μουσικής, προσεγγίσαμε έναν επαγγελματία μουσικό που αξιοποίησε την ποίηση ως στίχους και μελοποίησε τα ποιήματα συνθέτοντας τραγούδια. Σε ένα μέρος της διαδικασίας αυτής ενεπλάκησαν ενεργά οι μαθητές, γνωρίζοντας έτσι τον ρεαλιστικό τρόπο σύνθεσης-δημιουργίας τραγουδιών. Στη συνέχεια επιλέχθηκαν μέσα από συζήτηση και ακρόαση (παρουσίαζε ο επαγγελματίας μουσικός τα τραγούδια) ποια από αυτά

άρεσαν στους μαθητές για να τα μάθουν να τα τραγουδούν και ποια από αυτά θα ήθελαν να τα τραγουδήσουν άλλοι επαγγελματίες τραγουδιστές. Αφού έγινε η επιλογή πρότειναν μουσικά όργανα που θα ταίριαζαν και σε συνδυασμό με τις αποφάσεις του ενορχηστρωτή αναζητήθηκαν επαγγελματίες μουσικοί (οργανοπαίχτες και τραγουδιστές) που θα μπορούσαν και θα ήθελαν να συνεργαστούν και να συμμετέχουν στο πρόγραμμα. Μαζεύτηκαν έτσι ένας πιανίστας, ένας σαξοφωνίστας, ένας κιθαρίστας, ο μουσικοσυνθέτης που ήταν τραγουδιστής και ντράμερ ταυτόχρονα, ο στιχουργός, δύο επαγγελματίες τραγουδίστριες και μία νεαρή κοπέλα με αναπηρίες που εργάζεται ως τραγουδίστρια. Αφού ανατέθηκαν ρόλοι και τραγούδια μέσα από συντονιστική συνάντηση μέσα στο εργαστήριο μουσικής οι μαθητές με αναπηρίες έκαναν χορωδιακά πρόβες μαζί μου, δηλαδή τη μουσικοπαιδαγωγό τους. Μόλις ήταν έτοιμη η ομάδα των μαθητών, οι επαγγελματίες μουσικοί ήρθαν στο χώρο του κλειστού γηπέδου του Κέντρου ώστε να χωράνε όλοι και οργάνωσαν μαζί με τα παιδιά το πρόγραμμα της παράστασης. Έκαναν πρόβες ο καθένας τα τραγούδια του με τη ζωντανή ορχήστρα, ανάμεσά τους και οι μαθητές. Αντάλλαζαν γνώμες, απόψεις, σχόλια και έδιναν ανατροφοδότηση ώστε να μέσα από την πρόβα να προετοιμαστούν κατάλληλα. Οι πρόβες στο χώρο του Κέντρου ήταν δύο με την ολομέλεια των συμμετεχόντων και μία με την ορχήστρα μόνο. Στη συνέχεια όσοι μαθητές μπορούσαν σε ώρες εκτός σχολείου επισκεφτήκαμε τρεις φορές το χώρο μίας ταβέρνας που έκαναν τις πρόβες τους οι μουσικοί όταν αυτή ήταν κλειστή, δεν λειτουργούσε για τον κόσμο. Η εκδήλωση στα πλαίσια της προώθησής της, αλλά και του στόχου για κοινωνική ένταξη, διαφημίστηκε διαδικτυακά μέσω εφαρμογών κοινωνική δικτύωσης αλλά και μέσα από πρωινή εκπομπή στο Κυπριακό Κρατικό Τηλεοπτικό κανάλι. Όλοι οι συμμετέχοντες ανάμεσά τους και η ομάδα μαθητών με αναπηρίες επισκέφθηκαν το σταθμό, ήρθαν σε επαφή με τους τεχνικούς και την παρουσιάστρια, συνομίλησαν και παρουσίασαν ένα δείγμα από τα τραγούδια προσκαλώντας το κοινό να παρευρεθεί στην εκδήλωση. Καθημερινά γίνονταν πρόβες των τραγουδιών εντός τάξης από την ομάδα μαθητών, μαζί μου. Μία ημέρα πριν την παράσταση έγινε ολική πρόβα στο χώρο του θεάτρου με ηχολήπτη και το φωτιστή για τον έλεγχο ήχου και παρουσίασης.

Πραγματοποιήθηκαν δύο παραστάσεις σε θέατρο στη Λάρνακα και τη Λεμεσό όπου μαζεύτηκαν πολλοί θεατές και παρακολούθησαν την παράσταση. Κατά τη διάρκεια της παράστασης υπήρχε συναναστροφή στα παρασκήνια- καμαρίνια του θεάτρου και μουσικά πάνω στη σκηνή. Με το τέλος της παράστασης η ομάδα μαθητών στο χώρο του φουαγιέ πέρασε χρόνο με το κοινό- θεατές, έλαβε συγχαρητήρια και κουβέντιασε. Στην όλη διαδικασία τονίστηκε στους συμμετέχοντες ότι πρέπει να υπάρχει ρεαλισμός- αυθεντικότητα στον τρόπο που θα ενεργούσαν ως επαγγελματίες για να παρουσιάσουν τα τραγούδια τους. Υπήρχε σεβασμός στους συμμετέχοντες με αναπηρίες και τονίστηκε ότι δεν θα τονιστεί ένας φιλανθρωπικός χαρακτήρας αλλά θα αναδειχθούν οι ικανότητες ταλέντα των μαθητών, που μπορούν ισότιμα να συνεργαστούν και να συμμετέχουν ερασιτεχνικά ή επαγγελματικά σε ένα μουσικό σύνολο ενηλίκων. Με την πάροδο των μεταπτυχιακών σπουδών μου στην ειδική εκπαίδευση, την έλλειψη ερευνών εξειδικευμένα και για τον Κυπριακό χώρο, μέσα από την περίπτωση αυτού του προγράμματος, προέκυψε η ανάγκη μου να διερευνήσω τη συμβολή των αυθεντικών- ρεαλιστικών πλαισίων της μουσικής μάθησης στην κοινωνική ανάπτυξη ενήλικων ατόμων με νοητικές αναπηρίες. Εάν τεκμηριώνεται η συμβολή τους για τον εξωμουσικό μακροπρόθεσμο στόχο των μαθητών μου τότε θα δράσω αναστοχαστικά, για βελτίωση της διδακτικής μου πρακτικής και θα μπορεί ως πλαίσιο- διαδικασία- στυλιζάρισμα να εφαρμοστεί και στο μέλλον.

1.3 Σκοπός της Έρευνας και Ερευνητικά Ερωτήματα

Σκοπός της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής ήταν η διερεύνηση της συμβολής των αυθεντικών εμπειριών μουσικής μάθησης, ως εκπαιδευτική παρέμβαση, στην κοινωνική ανάπτυξη και ενσωμάτωση των ενήλικων ατόμων με νοητικές αναπηρίες. Πιο συγκεκριμένα η έρευνα αυτή στόχευσε να αντλήσει και να διερευνήσει τις κοινωνικές εμπειρίες μία ομάδας ενήλικων μαθητών με νοητική αναπηρία στην Κύπρο μετά από τη συμμετοχή τους σε ένα πρόγραμμα μουσικών δραστηριοτήτων αυθεντικά πλαισιωμένων. Όπως επίσης, στόχευσε στο να

εξετάσει τη συμβολή ή μη αυτού του προγράμματος στον μακροπρόθεσμο στόχο των συμμετεχόντων με αναπηρία, για κοινωνική ένταξη και ενσωμάτωση. Πιο συγκεκριμένα, μέσα από τη διατριβή αυτή διερευνήθηκαν τα ακόλουθα ερωτήματα:

1) Ποιες είναι οι κοινωνικές εμπειρίες μίας ομάδας ενήλικων μαθητών με νοητική αναπηρία στην Κύπρο μέσα από τη συμμετοχή τους σε αυθεντικά πλαίσια μουσικής μάθησης;

2) Σε ποιο βαθμό και με ποιους τρόπους συναναστράφηκαν κοινωνικά; (αξιοποίησαν και ανέπτυξαν κοινωνικές δεξιότητες επικοινωνίας; αξιοποίησαν και ανέπτυξαν κοινωνικές δεξιότητες συνεργασίας; ενίσχυσαν την κοινωνική τους ένταξη- ενσωμάτωση;)

3) Με ποιους τρόπους αυτή η εμπειρία θα μπορούσε να βελτιωθεί για τη μεγιστοποίηση των θετικών αποτελεσμάτων στη κοινωνική τους ανάπτυξη;

1.4 Συνοπτική Περιγραφή Κεφαλαίων Έρευνας που Ακολουθούν

Επιγραμματικά, κεφάλαια της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής αποτελούν η βιβλιογραφική ανασκόπηση, το θεωρητικό υπόβαθρο, η μεθοδολογία, τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα.

Στο κεφάλαιο της βιβλιογραφικής ανασκόπησης γίνεται αναφορά στο θεωρητικό πλαίσιο για τη μουσική ως μέσον κοινωνικής ανάπτυξης, αναπτύσσοντας την κοινωνική διάσταση της μουσικής, την επίδρασή της μέσα από μουσικοπαιδαγωγικά και μουσικοθεραπευτικά πλαίσια στην ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων των ατόμων με αναπηρίες. Το κεφάλαιο αυτό καλύπτει ακόμα μέσα από τη μελέτη της βιβλιογραφίας, τη γενικότερη σχέση και συμβολή

της μουσικής στην κοινωνική ανάπτυξη των ατόμων με αναπηρία συμπεριλαμβανομένων και των ατόμων με νοητική αναπηρία. Στη συνέχεια ασχολείται με την κοινωνική ένταξη και ενσωμάτωσή τους, που αποτελεί τον μακροπρόθεσμο στόχο τόσο των ίδιων των ατόμων, όσο και των οικογενειών τους, εστιάζοντας όμως στα πλαίσια μουσικής μάθησης. Τέλος, πραγματεύεται τις αυθεντικές εμπειρίες-πλαίσια μουσικής μάθησης και την τεκμηριώνεται η αποτελεσματική χρήση τους σε άτομα με αναπηρίες.

Στο κεφάλαιο της μεθοδολογίας περιγράφεται ο σκοπός, τα ερευνητικά ερωτήματα, ορίζεται το κεντρικό φαινόμενο της έρευνας που αποτελεί η κοινωνική ανάπτυξη μέσω της μουσικής και αναγράφονται οι επιστημολογικές παραδοχές. Στη συνέχεια περιγράφονται αναλυτικά ο σχεδιασμός της έρευνας, οι συμμετέχοντες, τα εργαλεία και η διαδικασία που ακολουθήθηκε για τη διεξαγωγή της έρευνας. Επιπλέον επεξηγούνται τα ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας καθώς και οι περιορισμοί της έρευνας. Ακολούθως αναγράφονται οι ενέργειες που ακολουθήθηκαν για την διασφάλιση της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας της έρευνας. Το κεφάλαιο κλείνει με τη διαδικασία που εφαρμόστηκε για την ανάλυση των δεδομένων που αντλήθηκαν.

Στο κεφάλαιο των αποτελεσμάτων παρουσιάζονται και αναλύονται τα αποτελέσματα της έρευνας όπως προέκυψαν από τη θεματική ανάλυση. Τα αποτελέσματα αφορούν αρχικά τις κοινωνικές εμπειρίες-αλληλεπιδράσεις των ενήλικων συμμετεχόντων με νοητική αναπηρία μέσα από τη συμμετοχή τους στο αυθεντικά πλαισιωμένο πρόγραμμα μουσικής. Στη συνέχεια την ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων επικοινωνίας και συνεργασίας, την προσωπική ανάπτυξη των συμμετεχόντων με νοητική αναπηρία στις δεξιότητες αναγνώρισης των δυνατοτήτων τους και στην ενίσχυση της αυτοεικόνας- αυτοπεποίθησής. Έπειτα τα αποτελέσματα αφορούν την κοινωνική ενσωμάτωση μέσω του αυθεντικά πλαισιωμένου προγράμματος μουσικής και τέλος, τις εισηγήσεις των συμμετεχόντων για ενίσχυση και βελτίωση του προγράμματος μουσικής. Τα

αποτελέσματα παρουσιάζονται και καταγράφονται απαντώντας στα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας μελέτης.

Στο κεφάλαιο των συμπερασμάτων γίνεται σύνθεση βασικών επισημάνσεων που προέκυψαν από τα αποτελέσματα. Ακολουθεί κριτικός αναστοχασμός, παρουσιάζοντας τους περιορισμούς της έρευνας, τις επιπτώσεις των ευρημάτων στη διδακτική πρακτική της ερευνήτριας, στο θεωρητικό πλαίσιο όπως επίσης και προτάσεις για μελλοντική έρευνα με πιο ενδελεχή τρόπο. Η έρευνα κλείνει με έναν επίλογο.

Κεφάλαιο 2

2. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση της παρούσας μελέτης αρχικά εστιάζεται γενικά στη μουσική ως μέσον κοινωνικής ανάπτυξης αναπτύσσοντας την κοινωνική διάσταση της μουσικής, την επίδρασή της μέσα από μουσικοπαιδαγωγικά και μουσικοθεραπευτικά πλαίσια στην ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων των ατόμων με αναπηρίες. Το κεφάλαιο αυτό καλύπτει σε σχέση με τον ερευνητικό σκοπό της μεταπτυχιακής διατριβής, μέσα από τη μελέτη της βιβλιογραφίας, τη γενικότερη σχέση και συμβολή της μουσικής στην κοινωνική ανάπτυξη των ατόμων με αναπηρία συμπεριλαμβανομένων και των ατόμων με νοητική αναπηρία. Στη συνέχεια η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας ασχολείται με την κοινωνική ένταξη και ενσωμάτωσή τους, που αποτελεί τον μακροπρόθεσμο στόχο τόσο των ίδιων των ατόμων, όσο και των οικογενειών τους, εστιάζοντας όμως στα πλαίσια μουσικής μάθησης. Μέσα από το ερευνητικό πρόβλημα που προκύπτει η ανάγκη αναζήτησης διδακτικών προσεγγίσεων μουσικής, ερευνητικά τεκμηριωμένων που να συμβάλλουν στην κοινωνική ανάπτυξη και στον μακροπρόθεσμο στόχο για κοινωνική ένταξη, προκύπτει η εστίαση, συγκεκριμένα, στις Αυθεντικές, ρεαλιστικές εμπειρίες μουσικής μάθησης. Αφού και ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να εξετάσει τη συμβολή τους στην κοινωνική ανάπτυξη και ενσωμάτωση των ατόμων με νοητική αναπηρία, το τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο της βιβλιογραφικής ανασκόπησης αφορά τις αυθεντικές εμπειρίες-πλαίσια μουσικής μάθησης και την τεκμηρίωση της αποτελεσματικής χρήσης τους σε άτομα με αναπηρίες.

2.1 Η Μουσική ως Μέσον Κοινωνικής Ανάπτυξης

2.1.1 Η Κοινωνική Διάσταση της Μουσικής

Η μουσική εμπειρία είναι από τη φύση της κοινωνική και αποτελεί θεμέλιο για την κοινωνική ανάπτυξη. Υπό την έννοια ότι η μουσική είναι κοινωνικά και

πολιτισμικά κατασκευασμένη και βασίζεται στην επικοινωνιακή και συναισθηματική έκφραση, όλες οι μουσικές συμπεριφορές είναι κοινωνικές. Συνδέεται με τον πολιτισμό, είναι ενσωματωμένη στα ρυθμικά μοτίβα όλων των κοινωνιών με αποτέλεσμα το ρεπερτόριο της ανθρώπινης έκφρασης να δίνει τη δυνατότητα να επικοινωνούνται συναισθηματικά φορτισμένα κοινωνικά μηνύματα. Οι άνθρωποι αισθάνονται την κοινωνική αξία του να προσεγγίζουν τους άλλους με τη μουσική ή να τους συγκρίνουν και συνδέουν βάσει της μουσικής στο κοινωνικό περιβάλλον. Οι περισσότερες μουσικές δραστηριότητες μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο για την προώθηση κοινωνικών-διαπροσωπικών δεξιοτήτων επικοινωνίας και συνεργασίας, αφού πραγματοποιούνται με και για τους άλλους ανθρώπους (Hargreaves et al. 2003· Schulkin & Raglan 2014· Κοκκίδου 2015)

Η αρμονική κοινωνική ζωή προάγεται μέσα από τη συμμετοχή και ένταξη σε ομάδες. Οι άνθρωποι είναι κοινωνικά όντα και ως εκ τούτου θιασώτες της ομαδικότητας. Η συλλογική μουσική εμπειρία καλύπτει την ανθρώπινη ανάγκη του «ανήκειν» σε ένα κοινωνικό σύνολο. Η συμμετοχή σε χορωδίες, το ομαδικό τραγούδι, οι συντονισμένες αναπνοές, κοινές εμπειρίες ακρόασης, ομαδικής εκτέλεσης οργάνων, αντιδράσεις όπως παλαμάκια, χορός, σε παρέες, γιορτές και άλλες περιστάσεις, αποτελούν μερικές από τις μουσικές δράσεις που συμβαίνουν σε συλλογικό επίπεδο (Κοκκίδου, 2015· Hallam 2010). Μέσα από την ομαδική μουσική εμπλοκή, εκτέλεση όπως το τραγούδι οι άνθρωποι συντονίζονται μεταξύ τους και η μουσική γίνεται διασκεδαστική και ενωτική καθώς ξυπνά τις κοινωνικές ανθρώπινες ρίζες (Cross, 2010). Συμμετέχοντας και βιώνοντας από κοινού μουσικές εμπειρίες, οι εμπλεκόμενοι γίνονται κοινωνοί ιδεών και δράσεων, απολαμβάνουν τα οφέλη της αμοιβαιότητας, της συλλογικότητας, αναπτύσσουν δεξιότητες συνεργασίας, επικοινωνίας και συνάπτουν φιλικές σχέσεις. Προάγεται επίσης η ψυχική ισορροπία, ενισχύεται η αυτοεκτίμηση. Οι ομαδοσυνεργατικές διαδικασίες που σχετίζονται με το «εμείς» της μουσικής προκαλούν αίσθημα εμπιστοσύνης, ασφάλειας και αλληλοσεβασμού (Κοκκίδου, 2015· Βαϊούλη, 2015).

Από την γέννηση τους οι άνθρωποι και στη συνέχεια στην παιδική τους ηλικία και μετέπειτα ζωή εμπλέκονται σε μουσικές δραστηριότητες με φυσικό τρόπο, ή αλλιώς μουσικοτροπούν. Η έννοια της μουσικοτροπίας (musiking) στην οποία από τους πρώτους αναφέρθηκε ο Small, (1988) αφορά το πανανθρώπινο φαινόμενο του *μουσικεΐν*, την κοινωνική δραστηριότητα των ατόμων, που δημιουργούν σχέσεις με τους συμμετέχοντες και τους ήχους. Μέσα από την μουσικοτροπία οι άνθρωποι μπορούν να εξερευνούν και να μαθαίνουν τον εαυτό τους, αλλά και να μοιράζονται ιστορίες και συναισθήματα με τους άλλους ανθρώπους (Young & Parí, 2019). Ο DeNora (2000) μέσα από τη μελέτη του υποστήριξε ότι η μουσική αποτελεί βασικό μέρος της κατασκευής της ταυτότητας των ατόμων, μεταφέροντας μια έντονη αίσθηση του εγώ και των άλλων, του υποκειμενικού και του συλλογικού. Προσφέρει μια σειρά από ευκαιρίες στους ανθρώπους να βιώσουν την αίσθηση της δράσης και να συμμετέχουν σε κοινωνικές δραστηριότητες. Οι άνθρωποι «ρυθμίζουν, επεξεργάζονται και τεκμηριώνουν τον εαυτό τους ως κοινωνικούς παράγοντες» συμμετέχοντας σε μουσικές πρακτικές (DeNora, 2000 σ.47). Ουσιαστικά η μουσικοτροπία, οι μουσικές ενέργειες- δράσεις επιτρέπουν την οικοδόμηση δεσμών με το κοινωνικό περιβάλλον (Young & Parí, 2019).

Στην έρευνά τους οι Schulkin και Raglan (2014), μελετώντας τη σχέση της νευροεπιστήμης της μουσικής με την ανθρώπινη κοινωνική λειτουργία, ανέδειξαν ότι η μουσική αποτελεί βασική λειτουργική ανθρώπινη εμπειρία καθώς διευκολύνει την ανθρώπινη επαφή, την ανθρώπινη φαντασία και τις συνδέει με τα ανθρώπινα κοινωνικά ένστικτα. *«Ως αποτέλεσμα χιλιάδων ετών νεβροβιολογικής ανάπτυξης, η μουσική, όπως εξελίχτηκε ο άνθρωπος, επιτρέπει εκφράσεις κοινωνικών δεσμών και την ενίσχυση της σύνδεσης των κοινωνικών σχέσεων»*. Η μουσική γίνεται αυτόματα μέσω εγκεφαλικών μηχανισμών που συνδέονται με επικοινωνιακές λειτουργίες σε ένα ευρύ φάσμα ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Δημιουργεί και ενεργοποιεί δομές στον ανθρώπινο εγκέφαλο που ανάμεσα σε άλλα συνδέονται με τις επικοινωνιακές λειτουργίες και τις κοινωνικές συμπεριφορές, τη συναισθηματική και κοινωνική ανταπόκριση, διευκολύνοντας τον «κοινωνικό

εαυτού» και συνδέοντας κοινές εμπειρίες και προθέσεις των ατόμων. Τα γεγονότα σχετίζονται με ένα πλαίσιο κατανοητό, ένα κοινωνικό πλαίσιο πλούσιο σε πρακτικές, ύφος και ιστορία. Η μουσική διαπερνά τον ανθρώπινο εγκέφαλο και επεκτείνει το φλοιό του. Το ύψος, ο ρυθμός, οι μελωδίες, το τέμπο, η ένταση ταξιδεύουν στα γεγονότα της ζωής αλλά και στη μνήμη και επηρεάζουν τη νευρωνική επεξεργασία επεξεργασία των γεγονότων. Οι ερευνητές κατέληξαν ότι η μουσική προάγει την ανθρώπινη ευημερία και διευκολύνει την ανθρώπινη επαφή. Συνδέεται ακόμη με ένα ευρύ σύνολο γνωστικών ικανοτήτων, λειτουργιών, δράσεων αλλά και με τον σχηματισμό μνήμης (Pfordresher, 2006). Η λειτουργία της μνήμης ενισχύεται και αναπτύσσονται αναμνήσεις και προσδοκίες από τη μουσική. Η δράση και η αντίληψη συνδέονται με τα μουσικά γεγονότα (Clarke & Cook, 2004). Στο παρελθόν και η Hallam (2010) μέσα από την έρευνά της τόνισε τη δύναμη της μουσικής στην πνευματική, προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη παιδιών και ενηλίκων μέσα από τη μελέτη της επίδρασης της μουσικής στον ανθρώπινο εγκέφαλο.

2.1.2 Μουσική και Κοινωνικές Δεξιότητες σε Άτομα με Αναπηρίες

Σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, ως άτομα με αναπηρίες ορίζονται εκείνα που έχουν μακροχρόνιες σωματικές, αναπτυξιακές, νοητικές ή και αισθητηριακές, πνευματικές διαταραχές, που σε συνάρτηση με τα εμπόδια της κοινωνίας και της πραγματικότητας, εμποδίζεται η αποτελεσματική και πλήρης συμμετοχή τους στην κοινωνία, σε ίση βάση με όλους τους ανθρώπους (United Nations, 2006). Ως νοητική αναπηρία, σύμφωνα με το Individuals with Disabilities Education Act (2004), θεωρείται η χαμηλότερη του μέσου όρου γενική διανοητική λειτουργία, που υφίσταται σε άτομα, σε συνδυασμό με προσαρμοστικά, συμπεριφορικά και εκπαιδευτικά ελλείμματα που εκδηλώνονται κατά την αναπτυξιακή τους περίοδο. Οι Patel et. al. (2018), συμπληρωματικά, εξηγούν ότι η νοητική αναπηρία φέρνει δια βίου επιπτώσεις σε όλους τους λειτουργικούς τομείς της ανάπτυξης των ατόμων. Τα διαγνωστικά κριτήρια, περιλαμβάνουν ελλείμματα στις διανοητικές

λειτουργίες όπως συλλογισμός, προγραμματισμός, επίλυση προβλημάτων, κρίση, αφηρημένη σκέψη και ακαδημαϊκή μάθηση. Περιλαμβάνουν επίσης ελλείμματα στην προσαρμοστική λειτουργία τα οποία επηρεάζουν την κοινωνική συμμετοχή, την επικοινωνία και την ανεξαρτησία. Ανάλογα με το βαθμό αναπηρίας (ελαφριά, μέτρια, βαριάς μορφής), η διαχείριση και η ποιότητα ζωής των ατόμων με νοητική αναπηρία, μπορεί να ενισχυθεί μέσα από την επάρκειας της πολιτικής κοινωνικής μέριμνας, μέσα από την παροχή υποστήριξης και της δια βίου εκπαίδευσης.

Η μουσική μπορεί να προσφέρει κατάλληλο εκπαιδευτικό αλλά και θεραπευτικό πλαίσιο για την ενίσχυση της κοινωνικής ανάπτυξης όλων των ατόμων, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες ή και Αναπηρίες. Το πεδίο της μουσικής Εκπαίδευσης διαφέρει από αυτό της Μουσικοθεραπείας καθώς στοχεύει στην αύξηση των μουσικών γνώσεων και στην ανάπτυξη μουσικών δεξιοτήτων, ενώ το δεύτερο στοχεύει στη βελτίωση της κοινωνικής και ψυχολογικής λειτουργίας του ατόμου, μέσω της χρήσης μουσικών εμπειριών. Η μουσική εκπαίδευση όμως, σε όλες της βαθμίδες, μπορεί να ενισχύσει και να αναπτύξει ολόπλευρα τα άτομα, αρκεί οι στόχοι να στρέφονται πέραν των γνωστικών και οι διαδικασίες μάθησης να αξιοποιούν τον κοινωνικό χαρακτήρα της μουσικής. Η κοινωνική ανάπτυξη των ατόμων με αναπηρίες μπορεί να επιτευχθεί τόσο από μουσικοθεραπευτικά όσο και από μουσικοπαιδαγωγικά πλαίσια (Pellittery 2000· Darrow 2003).

Η μουσικοθεραπεία έχει προτιμηθεί διαχρονικά στα προγράμματα εκπαίδευσης ατόμων με αναπηρίες όλων των ηλικιών. Οι πρώτες έρευνες που επικεντρώθηκαν στη χρήση μουσικοθεραπευτικών παρεμβάσεων για τη βελτίωση των κοινωνικών δεξιοτήτων, σημείωσαν αυξημένες διαπροσωπικές δεξιότητες στα άτομα που συμμετείχαν σε αυτές (Cavallin & Cavallin, 1968). Αργότερα η έρευνα ανέδειξε την αποτελεσματικότητα της μουσικοθεραπείας στην προώθηση διαπροσωπικών συμπεριφορών, στην αύξηση των αλληλεπιδράσεων και στην οικοδόμηση κοινωνικών σχέσεων (Edison, 1998, Humpal, 1991). Παρεμβάσεις που βασίζονται στη μουσικοθεραπεία είναι αποτελεσματικές στη βελτίωση της προσοχής, στην

ενίσχυση των κινήτρων για κοινωνική εμπλοκή και στη μείωση της εχθρότητας. Επίσης ενισχύουν την ανταπόκριση σε κοινωνικές ενδείξεις, την ανάπτυξη κοινωνικά κατάλληλων συμπεριφορών, τη μείωση της ανησυχίας και της παρορμητικότητας, την αύξηση της διαρκούς προσοχής προς τους συνομηλίκους (Rickson & Watkins, 2003, Rickson, 2006, Sussman, 2009, DeRosier & Mercer, 2009). Ο Caltabiano, (2010) μελέτησε την επίδραση της μουσικοθεραπείας στην ενίσχυση των κοινωνικών δεξιοτήτων προσοχής, μίμησης και εναλλαγής σε παιδιά με αυτισμό. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η μουσικοθεραπεία οδήγησε σε βελτιωμένες κοινωνικές συμπεριφορές και ενίσχυση των τριών υπό διερεύνηση κοινωνικών δεξιοτήτων. Αργότερα, οι Srinivasan και Bhat, (2013) έδειξαν ότι οι παρεμβάσεις που βασίζονται στη μουσική αποτελούν αποτελεσματικά θεραπευτικά μέσα για παιδιά με σοβαρές διαταραχές μάθησης, πολλαπλές αναπηρίες όπως Διαταραχές Αυτιστικού Φάσματος και νοητικές αναπηρίες, διότι οι παρεμβάσεις αυτές αξιοποιούν τα έμφυτα μουσικά ταλέντα και δεξιότητες των ατόμων, σε ένα θετικό περιβάλλον, μειώνοντας παράλληλα «κοινωνικοσυναισθηματικές βλάβες»

Αρκετοί ερευνητές μελέτησαν και τη συμβολή της μουσικής εκπαίδευσης, στην ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων των ατόμων με αναπηρίες, σε ποικίλα πλαίσια, ηλικιακές ομάδες και μορφές αναπηρίας όπως φαίνεται μέσα από τα πιο κάτω ερευνητικά παραδείγματα. Στις έρευνες τους, ο Ockelford (2000) και οι Ockelford et al. (2002) διερεύνησαν σε παιδιά με αναπτυξιακές και μαθησιακές δυσκολίες την επίδραση της μουσικής εκπαίδευσης. Κατά τους ερευνητές, η μουσική αποτελεί ένα σημαντικά χρήσιμο μέσον για την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων διότι ενισχύει τις επικοινωνιακές δεξιότητες των παιδιών με αναπηρίες. Η Darrow (2003), στη συνέχεια υποστήριξε την αποτελεσματικότητα της μουσικής για την επίτευξη της αποτελεσματικής ενσωμάτωσης των παιδιών με αναπτυξιακές δυσκολίες στο γενικό σχολείο, την επίτευξη της ενιαίας εκπαίδευσης, λόγω του ότι ενισχύει τόσο βασικές όσο και σύνθετες κοινωνικές δεξιότητες. Η Gooding (2009), συμπλήρωσε ότι η μουσική προσφέρει ένα κατάλληλο, «μη απειλητικό», πλαίσιο για συμμετοχή σε ομαδικές δραστηριότητες, στο οποίο οι εκπαιδευόμενοι δεν

αισθάνονται ανησυχία για το βαθμό και τον τρόπο που θα καταφέρουν να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις. Ανεξάρτητα από τις μουσικές τους επιδόσεις και το αισθητικό αποτέλεσμα δίνεται δυνατότητα μουσικής επικοινωνίας σε όλους. Με τον τρόπο αυτό παρακάμπτεται το «αναπτυξιακό κενό» μη τυπικής και τυπικής ανάπτυξης των συμμετεχόντων. Οι Uralieva et al. (2014), εντόπισαν το θετικό της ρόλο της μουσικής στην ανάπτυξη επικοινωνιακών και ομαδοσυνεργατικών δεξιοτήτων, μελετώντας τα χαρακτηριστικά της μουσικής εκπαίδευσης σε παιδιά με νοητική αναπηρία. Η Draper (2019), εξήγησε μέσα από την έρευνά της, ότι τα μουσικά προγράμματα έχουν λειτουργική αξία και νόημα δια βίου στη ζωή των ατόμων με αναπηρίες, καθώς συμβάλουν στην κοινωνική ανάπτυξη τους.

Μέσα από μελέτες που εξέτασαν τον αντίκτυπο των ελλειπόν κοινωνικών δεξιοτήτων στη ζωή και μάθηση των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρίες προέκυψαν τόσο τα συχνότερα ελλείμματα που εμφανίζουν στην κοινωνική τους ικανότητα όσο και το ότι ο αντίκτυπος τους είναι δια βίου, αν δεν γίνουν έγκαιρες και κατάλληλες παρεμβάσεις, αρνητικός και εντονότερος από ότι σε παιδιά τυπικής ανάπτυξης. Οι συνηθέστερες ελλείψεις στις κοινωνικές δεξιότητες των ατόμων με ΕΕΑ ή/και αναπηρία αφορούν τις διαπροσωπικές σχέσεις με άλλα παιδιά/συνομήλικους, με τους γονείς/φροντιστές τους και τους εκπαιδευτικούς τους, στο να μαθαίνουν πώς να κάνουν φίλους, να συνεννοούνται επικοινωνούν με τους άλλους, στο πώς να εργάζονται σε ομάδες, να διαχειρίζονται την απογοήτευση και στο να επιλύουν συγκρούσεις (Landau & Moore, 1991· Goldstein et al., 2001). Όπως υποστήριξαν Craig-Unkefer & Kaiser, (2002) η ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων πρέπει να αποτελεί πρωταρχικό στόχο της εκπαίδευσης από την πρώιμη παιδική ηλικία και να συνεχίζει δια βίου ανάλογα με τις ανάγκες και τα τυχόν ελλείμματα. Τα ελλείμματα κοινωνικών δεξιοτήτων εμποδίζουν την ικανότητα να δημιουργούν ουσιαστικές κοινωνικές σχέσεις, γεγονός που συχνά οδηγεί στον στιγματισμό, στην έλλειψη αυτοπεποίθησης, στην απόσυρση, στην κοινωνική απομόνωση, με αρνητικό συνάμα αντίκτυπο και στον ψυχο-συναισθηματικό τομέα. Οι δεξιότητες κοινωνικής αλληλεπίδρασης αποτελούν ζωτικής σημασίας δεξιότητες για την επιτυχή κοινωνική,

συναισθηματική και γνωστική ανάπτυξη (The National Autistic Society, 2010· Seyyed et al., 2015).

2.2 Κοινωνική Ενσωμάτωση των Ατόμων με Αναπηρίες και Πλαίσια Μουσικής Μάθησης

Μέσα από ποικίλες μελέτες υποστηρίζεται ότι η μουσική αποτελεί μέσον οικοδόμησης της κοινωνικής ένταξης. Στο πεδίο της μουσικής εκπαίδευσης και έρευνας, τις τελευταίες δεκαετίες, αυξήθηκε η συνειδητοποίηση της ανάγκης να τοποθετηθούν ζητήματα που σχετίζονται με τη μουσική μάθηση στο πλαίσιο κοινωνικών ζητημάτων, αφού η μουσική εκπαίδευση αναδείχτηκε ως πεδίο κατασκευής, διαπραγμάτευσης και επιτέλεσης πολιτισμικών νοημάτων, κανόνων και αξιών (Elliott, 2012· Wright, 2014· Bergman et al. 2016). Τέτοια ζητήματα αποτελούν η συμπερίληψη στη μουσική εκπαίδευση, η κοινωνική ένταξη/αποκλεισμός και η κοινωνική δικαιοσύνη (Wright, 2014). Οι Bergman et al. 2016 μέσα από δύο εθνογραφικές μελέτες εξέτασαν το πρόγραμμα El Systema της Σουηδίας που έχει ως στόχο την χρήση της μουσικής «ως όχημα για την ατομική και κοινωνική ανάπτυξη και ως διαπολιτισμικό τόπο συνάντησης και εργασίας για την κοινωνική ένταξη» (σ.66). Μέσα από το πρόγραμμα παιδιά που προέρχονται από διαφορετικές κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, που έχουν διαφορετικό πολιτισμικό και εθνικό υπόβαθρο, έχουν την ευκαιρία να αναπτυχθούν προσωπικά, κοινωνικά και μουσικά σε ορχήστρες και χορωδίες. Μέσα από τις μελέτες τους κατέδειξαν ότι πράγματι η μουσική μπορεί να χρησιμεύσει ως μέσο για την ενδυνάμωση και την επαναδιαπραγμάτευση των θέσεων των ατόμων στον κόσμο. Υποστήριξαν την χρήση της μουσικής ως μέσον για την ατομική και κοινωνική ανάπτυξη, ως χώρο για διαπολιτισμική συνάντηση και συνεπαγόμενα ως μέσον οικοδόμησης της κοινωνικής ένταξης. Τόνισαν ότι η μουσική εκπαίδευση ενέχει δυνατότητες προώθησης της δημοκρατίας, καθώς διευκολύνει τις διαπραγματεύσεις των ατόμων σχετικά με τις θέσεις τους στην κοινωνία. «Η μουσική μπορεί να προσφέρει τρόπους κατανόησης της δημοκρατίας

μέσω της εμπειρίας, όχι μόνο μέσω του απλού γεγονότος ότι το παίξιμο σε σύνολο απαιτεί να ακούει κανείς προσεκτικά τους συμπαίκτες του» (Bergman et al. 2016, σ.71).

Ένας από τους σημαντικότερους στόχους που έχουν τα ενήλικα άτομα με αναπηρίες, ανάμεσα τους και εκείνα με νοητικές αναπηρίες πέραν από την εξέλιξη, την αυτονομία και την ανεξαρτησία, είναι η κοινωνική ισότητα και ενσωμάτωσή τους. Τη σημασία των ίσων δικαιωμάτων στην εκπαίδευση, της δια βίου μάθησης και της κοινωνικής ανάπτυξης ως τα κύρια μέσα για τον στόχο της πλήρους ένταξης και κοινωνικής ενσωμάτωσης των ατόμων με αναπηρίες, τόνισαν με τη διεθνή σύμβασή τους τα Ηνωμένα Έθνη (United Nations, 2006). Με την κατάλληλη υποστήριξη και εκπαίδευση τους δια βίου, τα άτομα με νοητικές αναπηρίες, όπως εξηγεί στην έρευνά της η Algahtani (2017), μπορούν να επιτύχουν υψηλή ποιότητα ζωής. Έχουν προσαρμοστικά χαρακτηριστικά και ιδιαίτερα ταλέντα. Η εκπαίδευσή τους οφείλει να αναδεικνύει τις δυνατότητες και τα χαρίσματά τους βοηθώντας τα να τα αξιοποιούν λειτουργικά, στους διάφορους τομείς της ζωής τους, ως ανεξάρτητοι ενήλικες και ενταγμένα ισότιμα μέλη στην κοινωνία.

Το όραμα της σύγχρονης εκπαίδευσης στηρίζεται στη φιλοσοφία ενιαίας εκπαίδευσης για την κατάκτηση πολιτικής και κοινωνικής ισότητας μεταξύ όλων των πολιτών. Για αιώνες η φιλοσοφία του διαχωρισμού των παιδιών με ειδικές ανάγκες από τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης είχε επικρατήσει, οδηγώντας στη δημιουργία δύο εκπαιδευτικών συστημάτων, δύο τύπων σχολείων, το γενικό και το ειδικό, όχι ένα ενιαίο. Χρονικά στην ανθρωπότητα, μετά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο, ξεκίνησαν να γίνονται διεκδικήσεις για την συμμετοχή των ατόμων με αναπηρίες ισότιμα, στο γενικό σύστημα εκπαίδευσης και σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής γενικότερα (Συμεωνίδου και Φτιάκα, 2012· Πιερίδου, 2013). Όπως αναφέρει η Φτιάκα (2007), το 1970- 1980, επικράτησε η φιλοσοφία της ένταξης των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο γενικό σχολείο. Την οποία διαδέχθηκε στη συνέχεια εκείνη της ενιαίας εκπαίδευσης. Όπως αναφέρουν οι Συμεωνίδου και Φτιάκα (2012) η ενιαία εκπαίδευση προϋποθέτει τη διασφάλιση ομαλής

πρόσβασης όλων των παιδιών στο αναλυτικό πρόγραμμα, στους σχολικούς χώρους και στην κάθε μορφής σχολική δραστηριότητα του γενικού σχολείου, χωρίς οποιαδήποτε μορφή διάκρισης. Στα πλαίσια της ενιαίας εκπαίδευσης οι κοινότητες μάθησης για να είναι αποτελεσματικές και ποιοτικές οφείλουν να ανταποκρίνονται στις μαθησιακές ανάγκες, τα ενδιαφέροντα, τις αναπηρίες, τις πολιτισμικές και αναπτυξιακές τροχιές όλων των παιδιών καθώς και τους τύπους μάθησης (Mitchell, 2014). Σήμερα, οι τρεις αυτές φιλοσοφίες συνυπάρχουν, παρόλο που αναπτύχθηκαν σε διαφορετικές χρονικές περιόδους.

Τα τελευταία χρόνια σημειώθηκε πρόοδος όσον αφορά τη θέση και την ποιότητα ζωής για τα άτομα με αναπηρίες, αλλά η αναπηρία παρά την πρόοδο και παρά την έμφαση που έχει δοθεί σε διεθνές επίπεδο για το σεβασμό στη διαφορετικότητα, για την ίση μεταχείριση, συνεχίζει να συνεπάγεται κοινωνικό αποκλεισμό και διακρίσεις (Beckett 2009). Η άρση των φραγμών, η απονομή της κοινωνικής δικαιοσύνης, η καταπολέμηση των διακρίσεων συνδέονται με μία επίμονη και μακροχρόνια κοινωνική κατασκευή της αναπηρίας που θεμελιώθηκε και συνεχίζει να συντηρείται από την κυρίαρχη νεοφιλελεύθερη αφομοιωτική πολιτική, στην κλίμακα της «ομαλότητας» και της «αριστείας» και στο Ιατρικό και Φιλανθρωπικό μοντέλο θεώρησης της αναπηρίας (Nikolaidou et al. 2006· Peters & Oliver, 2009). Ενώ προσυπογράφονται και ανακοινώνονται διακηρύξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, για την ανάγκη εφαρμογής και πραγματοποίησης της Ενιαίας Εκπαίδευσης, αναπαράγονται και εξαπλώνονται παράλληλα εκπαιδευτικές και κοινωνικές πρακτικές που ανακυκλώνουν προκαταλήψεις ως προς τα άτομα με αναπηρία και διευρύνουν την κοινωνική ανισότητα (Peters & Oliver, 2009· Tomlinson, 2012).

Ένα παράδειγμα χώρας στην οποία επικρατούν ταυτόχρονα η φιλοσοφία του διαχωρισμού και της ειδικής και ενιαίας εκπαίδευσης αποτελεί η Κύπρος. Στην Κύπρο δεν έχουν καταργηθεί τα ειδικά σχολεία, οι ειδικές μονάδες και γενικά το καθεστώς διαχωρισμού. Όμως, υφίσταται νομοθεσία και πρακτική ένταξης, αγώνας και προσανατολισμός από ερευνητές- θεωρητικούς, ρητορικές του κράτους

για ενιαιοποίηση. Πέραν από τα ειδικά σχολεία, στα πλαίσια του διαχωρισμού, από το 1957 με τη Σχολή Τυφλών και το 1965 με τη Σχολή Κωφών ξεκίνησαν στην Κύπρο να ιδρύονται ιδρύματα. Τα ιδρύματα αυτά δημιουργήθηκαν και συνεχίζουν να δημιουργούνται από ιδιωτική πρωτοβουλία και δράσεις των γονέων, τα οποία έχουν φιλανθρωπική βάση και πολιτική φροντίδας και αγωγής αντί εκπαίδευσης. Πρώτα η κοινωνία ασχολήθηκε με εμφανείς αισθητηριακές αναπηρίες ενώ με την νοητική αναπηρία, πολύ αργότερα, αφού το πρώτο σχολείο για άτομα με «νοητικά προβλήματα» όπως ορίζονταν τότε, ιδρύθηκε το 1962. Όντας άγνωστη και επίφοβη που απέχει από το «κανονικό» η νοητική αναπηρία αντιμετωπίστηκε με την απόκρυψη των παιδιών- ατόμων, στοιχείο που παρουσιάζει την κοινωνική διάσταση του προβλήματος. Με την πάροδο των ετών τα κατάλοιπα των πρακτικών αυτών και η διαιώνισή τους σε συνδυασμό με τις πολιτικές που προνοούν μόνο μέχρι το εικοστό πρώτο έτος ζωής και όχι για την ενήλικη ζωή των ατόμων με αναπηρίες, διατηρούνται διαχωριστικά ιδρύματα (Φτιάκα, 2007). Όπως χαρακτηριστικά τονίζουν οι Συμεωνίδου και Φτιάκα (2012) η αποδοχή της διαφορετικότητας και μάλιστα της αναπηρίας δεν αποτέλεσε ποτέ προτεραιότητα στην ιστορία της Κυπριακής εκπαίδευσης. «Ο περί αγωγής και εκπαίδευσης παιδιών με ειδικές ανάγκες νόμος του 1999» [113(I)/99], που βρίσκεται ακόμα σε ισχύ, παρέχει το νόμιμο δικαίωμα για ένταξη και εκπαίδευση στα γενικά σχολεία. Δεν δίνει έμφαση στην δια βίου εκπαίδευση μετά την ενηλικίωση, παρόλο που τονίζει την εξασφάλιση όλων των μέσων, εφοδίων, με σκοπό τη σχολική, την κοινωνική ένταξη και την ανεξάρτητη ζωή. Σαν χώρα παραμένει όσον αφορά τις εκπαιδευτικές της πολιτικές για τα άτομα με αναπηρίες, δεκαετίες πίσω, δυσχεραίνοντας έτσι και τη μετέπειτα ενήλικη ζωή, την κοινωνική ένταξη- ενσωμάτωση και την ισότητα (Φτιάκα, 2007· Συμεωνίδου και Φτιάκα 2012· Πιερίδου, 2013).

Το συγκεντρωτικό σύστημα εκπαίδευσης, που δεν ευνοεί τις μεταρρυθμίσεις σε συνδυασμό με την αρνητική στάση λόγω προκαταλήψεων και άγνοιας, με τη διαχωριστική ρητορική, την ανεπάρκεια στην κατάρτιση των εκπαιδευτικών, την έλλειψη υλικοτεχνικών υποδομών και υποστηρικτικών ομάδων οδηγούν στη διατήρηση της προβληματικής κατάστασης. Επίσης οδηγούν στην διατήρηση

διχογνωμίας ανάμεσα σε πολέμιους της ενιαίας εκπαίδευσης και υποστήριξης της διατήρησης του διαχωρισμού σε ειδικά σχολεία (Phtiaka, 2008· Liasidou 2008a, 2008b· Συμεωνίδου και Φτιάκα 2012).

Η ανάγκη για «λειτουργικά προγράμματα» σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα, ανάμεσά τους και η μουσική, προέκυψε με την ένταξη των μαθητών με αναπηρίες στα γενικά σχολεία και στη συνέχεια με τη στροφή προς τη φιλοσοφία της ενιαίας εκπαίδευσης. Ο σκοπός των προγραμμάτων αυτών είναι να προσφέρουν δραστηριότητες και περιβάλλοντα μάθησης που να έχουν άμεση συσχέτιση με μακροπρόθεσμους στόχους, καθώς και λειτουργική αξία για τους εκπαιδευόμενους. Οι απαραίτητες κοινωνικές δεξιότητες και η εφαρμογή τους σε πλαίσια πραγματικής ζωής αποτελούν τα συστατικά για την επίτευξη της ισότιμης κοινωνικής ενσωμάτωσής των ατόμων με αναπηρίες, με τα οποία σχετίζεται η λειτουργικότητα (Bouck et Satsangi 2014· Draper 2019).

Η κοινωνική ενσωμάτωση των ατόμων με αναπηρίες μπορεί να ενισχυθεί μέσα από τη συμμετοχή σε δια βίου προγράμματα μουσικής, τα οποία έχουν λειτουργικό χαρακτήρα. Όπως εξηγεί στην έρευνά της η Draper (2019) για να είναι λειτουργικά τα προγράμματα μουσικής, πρέπει να έχουν ως επίκεντρο τους τις δια βίου δεξιότητες, σε πλαίσια πραγματικής ζωής. Η συμμετοχή σε περιβάλλοντα εκτός σχολείου, η συμμετοχή σε σύνολα της κοινότητας, η ομαδική ακρόαση, η επαφή με πραγματικούς επαγγελματίες μουσικούς αποτελούν μερικά από τα παραδείγματα που προτείνει η ερευνήτρια. Οι Uralieva et al. (2014) υποστήριξαν τον θετικό ρόλο που διαδραματίζει η μουσική μάθηση σε άτομα με νοητική αναπηρία μακροπρόθεσμα, στην κοινωνική ένταξή τους. Για την εκπαίδευση ενηλίκων ατόμων, η υποστηρικτική και λειτουργική, με θετικά μακροπρόθεσμα κοινωνικά αποτελέσματα μουσική μάθηση, μπορεί να λάβει χώρα σε τυπικά, μη τυπικά ή και άτυπα πλαίσια μάθησης. Μέσα από ομαδική μουσική εκτέλεση, ακρόαση, δημιουργία, ρεαλισμό, υποστηρικτικότητα, ευελιξία και θετική κοινωνική ατμόσφαιρα δημιουργικής ελευθερίας ανάμεσα στους συμμετέχοντες, μπορεί να ενισχυθεί η κοινωνική ενσωμάτωση (Sobol, 2019). Τα πλαίσια

πραγματικής ζωής και ο ρεαλισμός στις εμπειρίες μουσικής μάθησης οδηγούν στην στροφή προς τις αυθεντικές εμπειρίες-πλαίσια μάθησης.

2.3 Αυθεντικές εμπειρίες-πλαίσια μουσικής μάθησης και αναπηρίες

Ως Αυθεντική μάθηση ορίζεται η διαδικασία της μάθησης και οι διδακτικοί στόχοι που είναι ρεαλιστικοί, συνυφασμένοι με την κουλτούρα των μαθητευομένων και συναντούν τις ανάγκες τους. Σημαντικό θεμέλιο για την αυθεντική μουσική εκπαίδευση αποτελεί ο σχεδιασμός των μουσικών στόχων με ρεαλιστικό τρόπο (Evelein, 2006). Οι αυθεντικές εμπειρίες, όπως υποστηρίζει η Southcott (2006) γίνονται κατανοητές από τους συμμετέχοντες ως σχετικές με τη ζωή τους. Οι αυθεντικές εμπειρίες μουσικής μάθησης βασίζονται επίσης στην ομαδοσυνεργατική ενεργητική μάθηση. Μέσα από αυτές, οι μαθητές/τριες μπορούν να βρουν νόημα και να εντοπίσουν τους λόγους για τη συμμετοχή τους στη μουσική. Οι κατάλληλα σχεδιασμένες, θετικές λοιπόν μουσικές εμπειρίες, που είναι συνυφασμένες με την πραγματική ζωή και τις ανάγκες των εμπλεκομένων, συμβάλουν σημαντικά και στην κοινωνική προσαρμογή (Hallam, 2010).

Στις αυθεντικές εμπειρίες μάθησης η διδασκαλία γίνεται στα πλαίσια πραγματικής ζωής και η αυθεντικότητα εφαρμόζεται στο πλαίσιο, στο περιβάλλον μάθησης, στον τρόπο εργασίας αλλά και στον αντίτυπο- αποτέλεσμα (Bisset et al 2019). Σε αυτή τη μεθοδολογία το μουσικό πλαίσιο σχεδιάζεται με τρόπο ώστε να αφήνει τους μαθητές να παίζουν και να βιώνουν τη μουσική σε ένα όσο το δυνατόν πιο ρεαλιστικό πλαίσιο. Ο ρεαλισμός αυτός μπορεί να εξασφαλιστεί από τον/τη μουσικοπαιδαγωγό, σε σχέση με το ρεπερτόριο/ στυλ μουσικής, τις πρακτικές και τις διαδικασίες με τρόπο που να ταιριάζουν με τον παραδοσιακό- αυθεντικό τρόπο παραγωγής και διανομής του ήχου, με τους χώρους που διεξάγεται το μάθημα, με τα μέσα/ υλικά και με τα εμπλεκόμενα πρόσωπα (Evelein 2006; Southcott 2006;

Wiggins 2007). Οι εκπαιδευόμενοι, ως αποτέλεσμα του σχεδιασμού, της εφαρμογής και της παροχής αυτού του τύπου πλαισίων και εμπειριών μάθησης, είναι να αναπτύσσουν τις μουσικές δεξιότητες, γνώσεις και στάσεις ως συνθέτες, περφόρμερς και ακροατές. Για αυτούς τους λόγους, σύμφωνα με τον Evelyin (2006), ο ρεαλισμός και η αυθεντικότητα πρέπει να αποτελούν πρωταρχικό σημείο στο σχεδιασμό της μουσικής μάθησης.

Ο σχεδιασμός αυθεντικών μαθησιακών περιβαλλόντων βασίζεται σε σύγχρονες έρευνες και στη θεωρία της μάθησης όπου οφείλουν να ακολουθούνται αποτελεσματικές στρατηγικές σχεδιασμού και εφαρμογής μαθητοκεντρικών ρεαλιστικών περιβαλλόντων μάθησης (Herrington, 2015). Η αυθεντικότητα δεν αποτελεί μεμονωμένο συστατικό και η «προ-αυθεντικοποίηση» των εργαλείων και των περιβαλλόντων μάθησης πριν την αλληλεπίδραση των μαθητών με αυτά δεν οδηγεί απαραίτητα στη μέγιστη αποτελεσματικότητα της μάθησης (Petraglia, 1998b). Η αυθεντικότητα δεν εμφανίζεται στον εκπαιδευόμενο, το έργο ή το περιβάλλον μεμονωμένα, αλλά στις δυναμικές αλληλεπιδράσεις όλων των συστατικών (Barab et al., 2000). Πρωταρχική σημασία έχει η γνωστική και όχι η φυσική αυθεντικότητα στο σχεδιασμό αυθεντικών περιβαλλόντων μάθησης. Πρέπει να παρέχεται «γνωστικός ρεαλισμός» όπως αυθεντικά προβλήματα και αυθεντικός τρόπος επίλυσής τους, αυθεντικές διαδικασίες που προκύπτει η γνώση και αυθεντική στάση-ρόλοι έναντι αυτών (Oliver & Reeves, 2003). Το δασκαλοκεντρικό μοντέλο διδασκαλίας είναι ουσιαστικά αντίθετο με τα αυθεντικά μαθησιακά περιβάλλοντα, καθώς οι μαθητές είναι παθητικοί δέκτες, δεν ενθαρρύνεται η συνεργασία και γίνεται επιφανειακή μεταφορά γνώσεων. Τα αυθεντικά πλαίσια ξεκίνησαν μέσα από τη φιλοσοφία του Κονστρουκτιβιστικού Μοντέλου, όπου αναζητήθηκαν εναλλακτικά μοντέλα διδασκαλίας, που να γεφυρώνουν τη διδασκαλία και τη μάθηση με την πραγματική ζωή. Οι αυθεντικές προσεγγίσεις επιτυγχάνουν αυτή τη γεφύρωση καθώς η μάθηση προκύπτει μαθητοκεντρικά, μέσα από τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα του μαθητικού

πληθυσμού, ευθυγραμμίζοντας τη διδασκαλία και τη μάθηση με πραγματικές ρεαλιστικές συνθήκες πραγματικής ζωής (Herrington, 2015).

Στη βιβλιογραφία υπάρχουν ποικίλα παραδείγματα αυθεντικών πλαισίων μάθησης για συμμετέχοντες τυπικής ανάπτυξης. Ο Evelein στην έρευνά του (2006), αναφέρει δύο παραδείγματα αυθεντικών πλαισίων μουσικής μάθησης. Το πρώτο αναφέρεται στα αυθεντικά πλαίσια μάθησης που συνδυάζουν «Popular and World music», σε πραγματικές εγκαταστάσεις σκηνής, με χρήση μουσικών οργάνων του κάθε ρεπερτορίου, αλληλοεπιδρώντας με ομάδες νεαρών μεταναστών. Μέσα από το παράδειγμα αυτό δίνεται πρακτική αίσθηση για τη δυναμική των αυθεντικών εμπειριών στα σχολεία και στη μουσική διδασκαλία σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα, η οποία ενισχύει τον εμπολιτισμό σε ένα ευρύ ρεπερτόριο μουσικής, στην ανάπτυξη θετικών στάσεων απέναντι στη διαφορετικότητα αλλά και στην κοινωνική ενδυνάμωση. Το δεύτερο παράδειγμα αναφέρεται στη μεθοδολογία “Soundcheck” της Ολλανδίας, όπου γίνεται διδασκαλία δημοφιλούς μουσικής (popular music) σε μικρές ομάδες, χωρίς την ανάγκη υψηλού επιπέδου μουσικών δεξιοτήτων, σε ρόλο επαγγελματιών μουσικών, με μάθηση με το αφτί, με πειραματισμό, με αυθεντικά μουσικά όργανα που ταιριάζουν με το στυλ μουσικής όπως πλήκτρα, κιθάρες, ντραμς, μπάσα και κρουστά, με τον εκπαιδευτικό σε ρόλο συμπαίχτη και βοηθού. Η Wiggins (2007) στη συνέχεια διερεύνησε την αυθεντικότητα μάθησης στο μουσικό θέατρο. Εκεί οι συμμετέχοντες σε ρόλους (μουσικών, συνθετών, ηθοποιών, χορευτών, υπεύθυνων σκηνής) αλληλοεπιδρούν με μουσικούς και με επαγγελματίες ηθοποιούς, με μουσικές της επιλογής και της δημιουργίας τους, στους αυθεντικούς χώρους σκηνής και θεάτρου επιτυγχάνοντας αυθεντικότητα σε διαδικασίες, μουσικής και στους χώρους τα πρόσωπα και τα υλικά, δηλαδή στις διυποκειμενικές εμπειρίες. Η Matthews στη συνέχεια, (2010), τόνισε τη σημασία σχεδιασμού πλαισίων αυθεντικών εμπειριών για την διδασκαλία στοιχείων θεωρίας και τεχνικών της μουσικής ως ένα μέσον που ενισχύει το νόημα στην εμπλοκή των παιδιών. Υποστήριξε ότι η μεγάλη έμφαση στους μουσικούς κανόνες και στην τεχνική αφήνει τη μουσική εμπειρία των παιδιών σε ένα

επιφανειακό επίπεδο και σε μία μουσική πενία. Μέσα από την εφαρμογή στιλιστικής αυθεντικότητας, δηλαδή ρεαλισμού στις διαδικασίες, στην ατμόσφαιρα, στο ύφος του συγκεκριμένου στυλ μουσικής οδηγούνται σε πιο ουσιαστική και ολόπλευρη ανάπτυξη οι εκπαιδευόμενοι.

Η Herrington (2015) πρότεινε κατευθυντήριες γραμμές για το σχεδιασμό αυθεντικών περιβαλλόντων μάθησης για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, σε ένα εύρος γνωστικών αντικειμένων και πεδίων. Πρώτη κατευθυντήρια γραμμή που πρότεινε είναι η παροχή αυθεντικού πλαισίου που να αντικατοπτρίζει τον τρόπο με τον οποίο η γνώση μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην πραγματική ζωή. *«Το πλαίσιο πρέπει να είναι ολοκληρωμένο, να παρέχει το σκοπό και τα κίνητρα για τη μάθηση και να παρέχει ένα διαρκές σύνθετο μαθησιακό περιβάλλον σε βάθος. Δεν ακεί η απλή παροχή παραδειγμάτων... πραγματικού κόσμου για την επεξήγηση της έννοιας που διδάσκεται... πρέπει να αντικατοπτρίζεται ο τρόπος με τον οποίο θα χρησιμοποιηθεί πραγματικά η γνώση...»* (σ.71). Δεύτερη κατευθυντήρια γραμμή που πρότεινε είναι η παροχή αυθεντικών δραστηριοτήτων που έχουν σχέση με τον πραγματικό κόσμο, ομοιότητες με εκείνες των πραγματικών επαγγελματιών, που αξιοποιούν την επιτόπια μάθηση. Τρίτη κατευθυντήρια είναι η μοντελοποίηση με αξιοποίηση- συνεργασία με πραγματικούς επαγγελματίες και εμπειρογνώμονες που θα προσφέρουν τις γνώσεις, τις συμβουλές, τις εμπειρίες, τις απόψεις και τις κατευθύνσεις τους στο διερευνώμενο θέμα. Τέταρτη κατευθυντήρια που πρότεινε η ερευνήτρια είναι οι πολλαπλοί όπως τους ονομάζει ρόλοι- προοπτικές, όπου δίνεται η δυνατότητα και ενθαρρύνονται οι μαθητές/τριες να εξερευνήσουν τις διάφορες πτυχές και προοπτικές, να αναζητήσουν εναλλακτικές απόψεις και έτσι η μάθηση να μην είναι αποσπασματική. Πέμπτη κατευθυντήρια γραμμή είναι η συνεργατική οικοδόμηση της γνώσης με δυνατότητες συνεργασίας σε ομάδες, αμοιβαία συντονισμένη προσπάθεια, επίλυση προβλημάτων επικοινωνώντας ιδέες, συζητώντας λύσεις όπως επίσης και παροχή δυνατότητας για αναστοχασμό. Έκτη κατευθυντήρια γραμμή για το σχεδιασμό αυθεντικών περιβαλλόντων μάθησης είναι η καθοδήγηση όπου οι εκπαιδευτικοί, οι ειδικοί και οι μαθητές-ειδικοί μέσα

από την εκπαίδευσή τους στη διδασκαλία με τη μέθοδο μάθησης με ομότιμους, παρέχουν σκαλωσιές υποστήριξης στους μαθητές για να κατακτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες. Τέλος η έβδομη κατευθυντήρια γραμμή που υποστήριξε και τεκμηρίωσε ερευνητικά η Herrington, (2015) είναι η αυθεντική αξιολόγηση της μάθησης. Ακολουθώντας αυτές τις κατευθύνσεις στο σχεδιασμό αυθεντικών περιβαλλόντων μάθησης επιτυγχάνεται όπως τόνισε η αποτελεσματική και ουσιώδεις εφαρμογή τους σε πολλά γνωστικά πεδία.

Μέσα από την ανασκόπηση φάνηκε ότι οι έρευνες που συσχετίζουν τις αυθεντικές εμπειρίες μουσικής μάθησης με την εκπαίδευση και δια βίου μάθηση ατόμων με αναπηρίες είναι ελάχιστες. Η αυθεντικότητα σε αυτές τις έρευνες παρουσιάζεται υπό την πτυχή του ρεαλισμού και της συνάφειας των διαδικασιών, των πρακτικών, των υλικών, των χώρων και των προσώπων με πλαίσια πραγματικής ζωής. Ο Algahtani (2007) ανέδειξε μελετώντας εφαρμογές του εποικοδομιστικού μοντέλου μάθησης σε άτομα με νοητική αναπηρία, ότι όταν η μάθηση συνδέεται με περιστάσεις πραγματικής ζωής τότε ενισχύεται το νόημα στη συμμετοχή και οι συμμετέχοντες επωφελούνται σε όλους τους τομείς, ανάμεσα τους και ο κοινωνικός. Οι Bouck et Satsangi (2014) υποστήριξαν τα στοιχεία ρεαλισμού στην μουσική μάθηση ως έναν επιτυχή τρόπο ενίσχυσης της πραγμάτωσης της ενιαίας εκπαίδευσης. Στοιχεία αυθεντικότητας αναφέρει και η Draper (2019) στην έρευνα της, ως χαρακτηριστικά των λειτουργικών προγραμμάτων εκπαίδευσης για μαθητές με μέτρια και σοβαρή αναπηρία για τα προγράμματα σπουδών μουσικής με νόημα για άτομα με αναπηρίες.

Οι Browder et al. (2014) υποστήριξαν ότι η διδασκαλία σε νατουραλιστικά πραγματικά πλαίσια μάθησης με πραγματικά υλικά αποτελεί μία ερευνητικά τεκμηριωμένη διδακτική προσέγγιση για τη διδασκαλία γενίκευσης διδακτικού περιεχομένου και για τη διδασκαλία κοινωνικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων σε μαθητές με σοβαρές αναπηρίες συμπεριλαμβανομένης και της νοητικής. Ο ρεαλισμός προτείνεται στον οδηγό που δημιούργησαν με κατευθύνσεις για των

σχεδιασμό καινοτόμων πρακτικών για μαθητές με σοβαρές αναπηρίες στη βάση ερευνητικά τεκμηριωμένων προσεγγίσεων. Για την υλοποίηση των αποτελεσματικών και ποιοτικών κοινοτήτων μάθησης που ανταποκρίνονται στις μαθησιακές ανάγκες, στα ενδιαφέροντα, στις αναπηρίες, στις αναπτυξιακές και στις πολιτισμικές και τροχιές όλων των μαθητών καθώς και στους τύπους μάθησης, είναι απαραίτητο οι εκπαιδευτικοί να ενσωματώνουν στο σχεδιασμό και διδακτική τους πράξη αρχές και στρατηγικές με ερευνητική υπόσταση (evidence-based practices) (Cook et. al., 2008· Mitchell, 2014). Ως evidence-based practices ορίζονται οι πρακτικές που τεκμηριώνεται η αποτελεσματικότητά τους, μέσα από ερευνητικές διαδικασίες και αποδεικτικά στοιχεία υψηλής ποιότητας. (Cook et al., 2012). Σε σύγκριση με άλλες πρακτικές που αξιολογούνται στη διδακτική πράξη ως «βέλτιστες»- αποτελεσματικές, αλλά στην ουσία τα αποτελέσματά τους στην πρόοδο των μαθητών είναι ασυνεπή και αβέβαια, στις τεκμηριωμένες ερευνητικά πρακτικές ο θετικός τους αντίκτυπος στη μάθηση έχει μελετηθεί εκτενώς και διαπιστωθεί μέσω κυρίως πειραματικών και άλλων ερευνών. Τα αποτελέσματα τους επηρεάζουν τους μαθητές θετικά και συμβάλουν στη βελτίωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων τους (Cook et al., 2009· Cook & Odom, 2013). Οι ερευνητικά τεκμηριωμένες πρακτικές έγιναν δικαιολογημένα μια νέα τάση στην εκπαίδευση των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρία, καθώς αρκετές μελέτες έδειξαν ότι έχουν θετικές επιδράσεις στη μάθηση και στην επίδοση τόσο των μαθητών με ΕΕΑ όσο και του συνόλου της τάξης (Al-Shammari, 2019). Η ερευνητική τεκμηρίωση των πραγματικών-ρεαλιστικών-αυθεντικών πλαισίων μάθησης για μαθητές με σοβαρές αναπηρίες και η παρουσίαση τους ως κατευθύνσεις για την εφαρμογή καινοτομιών στην εκπαίδευση σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα συμπεριλαμβάνει και τη μουσική μάθηση.

Ανακεφαλαιώνοντας, μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση της μεταπτυχιακής αυτής διατριβής έγινε αναφορά στο θεωρητικό πλαίσιο για τη μουσική ως μέσον κοινωνικής ανάπτυξης, καθώς έχει ερευνητικά τεκμηριωμένα κοινωνική διάσταση και επίδραση, μέσα από μουσικοπαιδαγωγικά και μουσικοθεραπευτικά πλαίσια στην ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων των ατόμων με αναπηρίες. Το

κεφάλαιο ανέδειξε ακόμα βιβλιογραφικά τη γενικότερη σχέση και συμβολή της μουσικής στην κοινωνική ανάπτυξη των ατόμων με αναπηρία συμπεριλαμβανομένων και των ατόμων με νοητική αναπηρία (Hallam, 2010· Caltabiano, 2010· Srinivasan και Bhat, 2013· Young & Ilari, 2019). Μετά από ανάπτυξη σε σχέση με την κοινωνική ένταξη και ενσωμάτωσή των ενήλικων ατόμων με αναπηρίες, που αποτελεί τον μακροπρόθεσμο στόχο τόσο των ίδιων των ατόμων, όσο και των οικογενειών τους, έγινε εστίαση στα πλαίσια μουσικής μάθησης (Elliott, 2012· Wright, 2014· Uralieva et al., 2014· Bergman et al. 2016). Τέλος, παρουσιάστηκε η ερευνητικά τεκμηριωμένη αποτελεσματική χρήση των αυθεντικών εμπειριών-πλαisiών μάθησης γενικότερα και μουσικής μάθησης ειδικότερα σε άτομα με αναπηρίες (Evelein, 2006· Wiggins 2007· Herrington, 2015· Al-Shammari, 2019). Οι έρευνες σε σχέση με τις αυθεντικές εμπειρίες και στυλιζάρισμα μουσικής μάθησης σε σχέση με τα άτομα με νοητικές αναπηρίες είναι ελάχιστες και ειδικότερα στον χώρο της Κυπριακής ειδικής εκπαίδευσης οδηγώντας στην ανάγκη για περαιτέρω μελλοντικές έρευνες.

Κεφάλαιο 3

3. Ερευνητική Μεθοδολογία

Το κεφάλαιο αυτό αποτελεί το τελευταίο κεφάλαιο του θεωρητικού μέρους της διατριβής. Αρχικά γίνεται ανακεφαλαίωση της επιχειρηματολογίας και στη συνέχεια παρουσιάζεται το ερευνητικό πρόβλημα, ο σκοπός, οι στόχοι και τα ερευνητικά ερωτήματα. Στη συνέχεια γίνεται ο ορισμός του Κεντρικού Φαινομένου της έρευνας και παρουσιάζονται οι επιστημολογικές παραδοχές πριν

να αναπτυχθεί το κεφάλαιο της μεθοδολογίας που ακολουθεί. Στη συνέχεια περιγράφεται η μεθοδολογία που ακολουθεί η μεταπτυχιακή αυτή διατριβή. Συγκεκριμένα εξηγείται ο μεθοδολογικός σχεδιασμός της έρευνας, περιγράφονται οι συμμετέχοντες και η διαδικασία επιλογής τους- δειγματοληψία. Επίσης επεξηγούνται τα εργαλεία συλλογής δεδομένων καθώς και οι τρόποι διεξαγωγής και πραγματοποίησης όλων αυτών.

3.1 Σκοπός και Ερευνητικά Ερωτήματα

Σκοπός της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής είναι η διερεύνηση της συμβολής των αυθεντικών εμπειριών μουσικής μάθησης, ως εκπαιδευτική παρέμβαση, στην κοινωνική ανάπτυξη και ενσωμάτωση των ενήλικων ατόμων με νοητικές αναπηρίες. Πιο συγκεκριμένα η έρευνα αυτή στοχεύει να διερευνήσει τις κοινωνικές εμπειρίες μία ομάδας ενήλικων μαθητών με νοητική αναπηρία στην Κύπρο μετά από τη συμμετοχή τους σε ένα πρόγραμμα μουσικών δραστηριοτήτων αυθεντικά πλαισιωμένων. Όπως επίσης, στοχεύει στο να εξετάσει τη συμβολή ή μη αυτού του προγράμματος στον μακροπρόθεσμο στόχο των συμμετεχόντων με αναπηρία, για κοινωνική ένταξη και ενσωμάτωση.

Πιο συγκεκριμένα, μέσα από τη διατριβή αυτή θα διερευνηθούν τα ακόλουθα ερωτήματα:

- 1) Ποιες είναι οι κοινωνικές εμπειρίες μίας ομάδας ενήλικων μαθητών με νοητική αναπηρία στην Κύπρο μέσα από τη συμμετοχή τους σε αυθεντικά πλαίσια μουσικής μάθησης;
- 2) Σε ποιο βαθμό και με ποιους τρόπους συναναστράφηκαν κοινωνικά; (αξιοποίησαν και ανέπτυξαν κοινωνικές δεξιότητες επικοινωνίας; αξιοποίησαν και ανέπτυξαν κοινωνικές δεξιότητες συνεργασίας; ενίσχυσαν την κοινωνική τους ενσωμάτωση;)

3) Με ποιους τρόπους αυτή η εμπειρία θα μπορούσε να βελτιωθεί για τη μεγιστοποίηση των θετικών αποτελεσμάτων στη κοινωνική τους ανάπτυξη;

3.2 Προσδιορισμός Κεντρικού Φαινομένου

Κεντρικό φαινόμενο της παρούσας διατριβής αποτελεί η κοινωνική ανάπτυξη μέσω της μουσικής. Αυτή η ανάπτυξη ορίζεται ως οι κοινωνικής φύσεως εμπειρίες και δεξιότητες επικοινωνίας, αλληλεπίδρασης, συνεργασίας που αναπτύσσονται μεταξύ των συμμετεχόντων στις διαδικασίες μουσικής μάθησης (Κοκκίδου, 2015).

Το Κεντρικό φαινόμενο στην ποιοτική έρευνα αφορά τη σημαντική έννοια, ιδέα ή διαδικασία που μελετάται. Μέσα από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας τεκμηριώνεται το νόημα και η σημασία του Κεντρικού αυτού Φαινομένου (Cresswell, 2016). Η εστίαση της έρευνας συνολικά είναι στη μελέτη του κεντρικού φαινομένου σε εύρος και βάθος, προκειμένου να ληφθούν όσο περισσότερες πληροφορίες είναι εφικτό μέσα από τις εμπειρίες των συμμετεχόντων (Πουρκός & Δαφέρμος, 2010α).

3.3 Επιστημολογικές παραδοχές

Η επιλογή της φιλοσοφικής προσέγγισης και των επιστημολογικών παραδοχών που είναι σύμφωνα με τις πεποιθήσεις και τη φύση της πραγματικότητας εξασφαλίζει έναν ισχυρό ερευνητικό σχεδιασμό (Mills, Bonner, & Francis, 2006). Στις κοινωνικές επιστήμες συμπεριλαμβανομένων των Επιστημών της Αγωγής όλες οι έρευνες, είτε ποσοτικές είτε ποιοτικές, βασίζονται σε παραδοχές που αφορούν την οντολογία, δηλαδή τη φύση της κοινωνικής πραγματικότητας, την επιστημολογία,

δηλαδή τον τρόπο με τον οποίο γίνεται γνωστή η πραγματικότητα και τη μεθοδολογία που αφορά τον τρόπο- μέθοδο που μπορεί να διερευνηθεί αυτή η πραγματικότητα (Πουρκός, 2010α, 2010β). Ουσιαστικά κάθε ερευνητικό Παράδειγμα υποστηρίζει διαφορετική θεμελιακή θεώρηση για τον κόσμο και στηρίζεται στις οντολογικές, στις επιστημολογικές και στις μεθοδολογικές παραδοχές (Cohen & Morrison, 2008). Στην περίπτωση του Ερμηνευτικού Παραδείγματος, στις οντολογικές παραδοχές, η πραγματικότητα αποτελεί αποτέλεσμα των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων των υποκειμένων στην κοινωνία. Συνεπώς το παράδειγμα αυτό εστιάζεται στην αναγνώριση και κατανόηση της συμπεριφοράς των ανθρώπων μέσα από τις δράσεις, τις εμπειρίες, τις αλληλεπιδράσεις τους, δίνοντας έτσι έμφαση στα ίδια τα άτομα (Fossey et al., 2002· Cohen et al., 2008· Ματσαγγούρας, 2009). Η κοινωνική πραγματικότητα σύμφωνα με τους υποστηρικτές του Ανθρωπιστικού-Ερμηνευτικού Παραδείγματος, είναι πολύπλοκη, υποκειμενική/διϋποκειμενική, προσωπική, κοινωνικοιστορικά και πολιτισμικά κατασκευασμένη, με πολυεπίπεδη δομή. Απορρίπτει έτσι την ιδέα ότι υπάρχει μια κοινωνική πραγματικότητα που είναι ενιαία και αντικειμενική όπως υποστηρίζει το Φυσιοκρατικό Παράδειγμα (Creswell, 2003).

Η ερμηνευτική προσέγγιση έχει συμβάλει στην Παιδαγωγική θεωρία και στην Παιδαγωγική πράξη για πολλούς λόγους. Αρχικά γιατί δίνει την ευκαιρία να μελετηθούν καταστάσεις όπου δεν είναι δυνατή η χρήση εμπειρικής μεθοδολογίας. Επίσης γιατί τα δεδομένα μπορούν να αξιοποιηθούν και να συμβάλουν στη βελτίωση, στην ανάπτυξη και στον εκσυγχρονισμό της Παιδαγωγικής διαδικασίας-πράξης. Επιπλέον μπορούν να συνεισφέρουν στην πρόοδο της επιστημονικής γνώσης καθώς κάθε φορά διερευνώνται τα προβλήματα μέσα από τη μελέτη των κοινωνικών πλαισίων στα οποία αναπτύσσονται (Ξωχέλλης, 1993· Πουρκός, 2010β). Η ερμηνευτική προσέγγιση κρίθηκε με βάση αυτά τα στοιχεία ως η καταλληλότερη για τη μελέτη της συμβολής των αυθεντικών- ρεαλιστικών πλαισίων μουσικής μάθησης στην κοινωνική ανάπτυξη των ενήλικων ατόμων με νοητικές αναπηρίες.

Η φιλοσοφική προσέγγιση του Ανθρωπιστικού/Ερμηνευτικού Παραδείγματος κρίθηκε ως καταλληλότερη για την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων της μεταπτυχιακής αυτής διατριβής, σύμφωνα με τον σκοπό της και οδήγησε στην επιλογή της ποιοτικής μεθοδολογίας. Οι ποιοτικές μέθοδοι έρευνας, έχουν χρησιμοποιηθεί εδώ και δεκαετίες για τη διερεύνηση και την εμβάθυνση της κατανόησης στον τομέα των αναπηριών. Μία από τις συχνότερες μεθόδους είναι οι μεμονωμένες περιπτωσιολογικές μελέτες για τη μελέτη των βιωμένων εμπειριών των ατόμων. (Erikson & Korpenhaver, 2019) Στην επιλογή της ποσοτικής ή ποιοτικής ερευνητικής προσέγγισης- μεθοδολογίας εμπεριέχονται πάντα κάποιες βαθύτερες παραδοχές για τη φύση της κοινωνικής πραγματικότητας και της επιστημονικής γνώσης (Creswell, 2003). Οι ερευνητές/τριες οφείλουν να αναπτύσσουν ερευνητικούς σχεδιασμούς και να ακολουθούν μεθοδολογία που θα τους δίνει τη δυνατότητα να αναλύσουν και να προσδιορίσουν την πολυεπίπεδη κοινωνική διάστασή (Cohen et al., 2008). Στην ποιοτική μεθοδολογία επιτρέπεται λεπτομερής συλλογή δεδομένων λαμβάνοντας υπόψη το κοινωνικό πλαίσιο και ως εκ τούτου θεωρείται καταλληλότερη σύμφωνα με το Ανθρωπιστικό- Ερμηνευτικό Παράδειγμα (Fossey et al., 2002· Cohen et al., 2008· Silverman, 2000). Τα γεγονότα, ο ερευνητής/τρια και τα υποκείμενα της έρευνας είναι αλληλοεξαρτώμενα. Στην ερμηνευτική προσέγγιση οι ερευνητές/τριες συμμετέχουν στις διαδικασίες, αλληλοεπιδρούν με τα υποκείμενα και οι αξίες τους είναι φανερές (Somekh & Lewin, 2005). Συμμετέχουν ενεργά, είναι παρόντες στη διαδικασία συλλογής των δεδομένων και η εμπλοκή τους στις διαδικασίες διεξαγωγής της έρευνας αποτελεί παράγοντα αλλοίωσης της διαδικασίας, αλλά αναγκαία προϋπόθεση ώστε να κατανοήσουν τα πολλαπλά νοήματα που αλλάζουν ανάλογα με το χρόνο και το χώρο. Τόσο οι ερευνητές όσο και τα υποκείμενα της έρευνας επηρεάζουν, επηρεάζονται, ως συμμετέχοντες στο ίδιο πλαίσιο, ανταλλάζουν πληροφορίες, συμμετέχουν ενεργά και όχι ως απλοί παρατηρητές/τριες, με αποτέλεσμα κανένας να μην έχει κάποια προνομιακή θέση. Οι ερευνητικοί στόχοι αφορούν την περιγραφή, την ανίχνευση και την ανακάλυψη. Οι ερευνητές μελετούν συμπεριφορές των υποκειμένων στο φυσικό πλαίσιο όπου

αυτές συμβαίνουν. Συλλέγονται ποιοτικά δεδομένα μέσα από ποικίλα μέσα συλλογής όπως για παράδειγμα οι συνεντεύξεις σε βάθος, η συμμετοχική παρατήρηση, οι σημειώσεις πεδίου, οι συνεντεύξεις με ανοικτές ερωτήσεις και η φύση των δεδομένων σχετίζεται με λέξεις, εικόνες, κατηγορίες. Σε διάφορους βαθμούς, οι ποιοτικές μέθοδοι επέτρεψαν στους ερευνητές να εκπροσωπούν τις φωνές των μαθητών με σοβαρές αναπηρίες και να τους εμπλέκουν ενεργά στην ερευνητική διαδικασία. Ανεξάρτητα από τις μεθόδους, η ακριβής αναπαράσταση των φωνών των μαθητών με σοβαρές αναπηρίες και η συμπερίληψή τους ως ενεργοί συμμετέχοντες στην έρευνα δεν είναι πάντα εύκολο να επιτευχθεί, δεδομένης της φύσης των γνωστικών και επικοινωνιακών τους προφίλ και ως εκ τούτου εξαρτώνται από οικείους συνεργάτες επικοινωνίας για να συν-κατασκευάσουν το νόημα μαζί τους (Erikson & Korpenhaver, 2019). Η ανάλυση γίνεται διερευνητικά με την αναζήτηση μοτίβων, προτύπων, θεμάτων και ολιστικών χαρακτηριστικών. Τα αποτελέσματα στη συνέχεια έχουν ιδιογραφικό, συγκεκριμένο χαρακτήρα και σχετίζονται με την παρουσίαση των προοπτικών των υποκειμένων. Η παρουσίαση τους γίνεται συχνά με αφηγηματικό τρόπο, με πλαισιοθετημένες περιγραφές των επιμέρους περιπτώσεων και με άμεσες αναφορές στα αυτούσια λόγια των υποκειμένων της έρευνας. (Πουρκός & Δαφέρμος, 2010α, 2010β). Η γενίκευση των συμπερασμάτων δεν είναι δυνατή γιατί κάθε φορά διαφοροποιούνται ανάλογα με τις ερμηνείες και τις προσεγγίσεις που ακολουθήθηκαν, καθώς τόσο τα γεγονότα, όσο και τα άτομα είναι μοναδικά σε κάθε έρευνα (Ματσαγγούρας, 2009). Βάσει όλων των πιο πάνω στοιχείων προέκυψε πως η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή συνάδει με την Ερμηνευτική προσέγγιση και όχι με την Αντικειμενική. Επίσης, οδήγησε στο να προκύψει η φύση του ρόλου της ερευνήτριας στη διεξαγωγή της έρευνας αυτής, η μεθοδολογία, η θεματική ανάλυση και ο αφηγηματικός τρόπος παρουσίασης των αποτελεσμάτων και διατύπωσης των συμπερασμάτων τα οποία παρουσιάζονται στα κεφάλαια της έρευνας που ακολουθούν στη συνέχεια.

3.4 Σχεδιασμός της Έρευνας

Η παρούσα έρευνα αποτελεί μελέτη περίπτωσης των κοινωνικών εμπειριών μίας ομάδας έξι μαθητών με νοητική αναπηρία, τεσσάρων ανδρών και δύο γυναικών ηλικίας 28-35 ετών στην Κύπρο, μέσα από τη συμμετοχή τους σε ένα αυθεντικά πλαισιωμένο πρόγραμμα μουσικής εκπαίδευσης (με ρεαλισμό στα πρόσωπα-συμμετέχοντες, στα μουσικά όργανα, στους χώρους, τις διαδικασίες, όπως ακριβώς κάνει μία ομάδα μουσικών για να παρουσιάσει στο ευρύ κοινό τις μουσικές της δημιουργίες). Η μελέτη περίπτωσης αποτελεί μεθοδολογικό εργαλείο άντλησης γνώσης της ποιοτικής έρευνας (Ιωσηφίδης, 2003). Η επιλογή της ποιοτικής προσέγγισης έγινε καθώς ιδέα κλειδί πίσω από την ποιοτική μεθοδολογία είναι το να μαθαίνει για το υπό διερεύνηση θέμα, μέσα από τις εμπειρίες και τα βιώματα των συμμετεχόντων, οργανώνοντας τον κατάλληλο τρόπο άντλησης πληροφορίας (Creswell, 2007· Creswell, 2016). Η προσέγγιση του ερευνητικού προβλήματος και η διερεύνηση του κεντρικού φαινομένου γίνεται μέσα από τις εμπειρίες, απόψεις, πεποιθήσεις, δράσεις και αξίες των ατόμων (Ιωσηφίδης, 2003· Creswell, 2007· Creswell, 2016). Πιο συγκεκριμένα η μελέτη περίπτωσης χρησιμοποιείται ιδιαίτερα για την εστίαση στις συνδέσεις σχέσεων και διαδικασιών, μέσα από τα ίδια τα υποκείμενα και για τη λεπτομερή εξέταση του κεντρικού φαινομένου της έρευνας (Denscombe, 2007· Orrie, 2004). Οι ποιοτικές μέθοδοι έρευνας και οι μελέτες περίπτωσης έχουν χρησιμοποιηθεί εδώ και δεκαετίες για τη διερεύνηση και την εμπάθυνση της κατανόησης στον τομέα των αναπηριών για τη μελέτη των βιωμένων εμπειριών των ατόμων (Erikson & Korpenhaver, 2019). Το μεθοδολογικό αυτό εργαλείο επιτρέπει μία λεπτομερή συλλογή δεδομένων λαμβάνοντας υπόψη το κοινωνικό πλαίσιο και βάσει αυτού χρησιμοποιείται πλέον ευρέως στην κοινωνική έρευνα, ιδίως σε μικρής κλίμακας έρευνες (Denscombe, 2007). Η παρούσα έρευνα αποτελεί λοιπόν μία μικρής κλίμακας έρευνα που λαμβάνει υπόψη το κοινωνικό πλαίσιο και διερευνά το θέμα των αυθεντικών εμπειριών μουσικής μάθησης και της κοινωνικής ανάπτυξης των ατόμων με νοητική αναπηρία μέσα από τις εμπειρίες και τα βιώματα των συμμετεχόντων της συγκεκριμένης περίπτωσης.

3.5 Συμμετέχοντες

Τους συμμετέχοντες της παρούσας έρευνας αποτελούν μία ομάδα έξι μαθητών με νοητική αναπηρία, τεσσάρων ανδρών και δύο γυναικών ηλικίας 28-35 ετών στην Κύπρο, μετά από τη συμμετοχή τους σε ένα πρόγραμμα μουσικών δραστηριοτήτων αυθεντικά πλαισιωμένων. Η επιλογή του δείγματος έγινε με τη στρατηγική της σκόπιμης ομοιογενούς δειγματοληψίας, ώστε τα άτομα να έχουν κοινά γνωρίσματα. Είναι όλοι/ες ενήλικες, με μέτριου βαθμού νοητική αναπηρία, φοιτούν στο ίδιο Κέντρο Δια Βίου Μάθησης και φροντίδας ατόμων με αναπηρίες στην επαρχία Λάρνακας και η εδώ και τέσσερα χρόνια μουσικοπαιδαγωγός τους, είναι η ίδια η ερευνήτρια. Επιπλέον, όλοι μαζί έχουν συμμετάσχει την ίδια χρονική περίοδο σε ένα πρόγραμμα αυθεντικά πλαισιωμένης μάθησης, με ρεαλισμό στα μουσικά όργανα, στους μουσικούς, στον στιχουργό και μουσικοσυνθέτη, στις διαδικασίες παραγωγής εκτέλεσης δημιουργίας της μουσικής, διαδικασίες οργάνωσης μίας μουσικής παράστασης, στον χώρο των προβών, της συναυλίας. Επίσης με ρεαλισμό στον χώρο ενός τηλεοπτικού σταθμού με τις διαδικασίες για την προώθηση της παράστασης τους και τέλος, ρεαλισμό στο κοινό, θεατές, ακροατές. Η σκόπιμη δειγματοληψία (purposeful sampling) χρησιμοποιείται στις ποιοτικές έρευνες, όταν οι ερευνητές επιλέγουν εκ προθέσεως τα άτομα αλλά και τις τοποθεσίες ώστε να κατανοήσουν ή να μάθουν για το κεντρικό φαινόμενο της έρευνας (Creswell, 2016:206). Με αυτή τη μελέτη περίπτωσης εξετάζεται η συγκεκριμένη μουσικοπαιδαγωγική παρέμβαση σε σχέση με την συμβολή της στον τομέα κοινωνικής ανάπτυξης των συμμετεχόντων του δείγματος, μέσα από τις εμπειρίες τους. Τα αποτελέσματα αφορούν την περίπτωση του συγκεκριμένου πληθυσμού- δείγματος. Για τον εμπλουτισμό των πληροφοριών που λήφθηκαν και λόγω της νοητικής αναπηρίας των ατόμων, συμμετέχοντες στην έρευνα, προσφέροντας δεδομένα, ήταν επίσης τρεις από τους επαγγελματίες μουσικούς του προγράμματος ένας εκ των οποίων ο μουσικοσυνθέτης, ήταν ακόμα ο στιχουργός, ο Διευθυντής του Κέντρου, η Υποδιευθύντρια και ένας ειδικός εκπαιδευτικός του Κέντρου οι οποίοι παρείχαν πληροφορίες σε σχέση με τις κοινωνικές εμπειρίες των

ατόμων με αναπηρία στο πρόγραμμα, όπως το βίωσαν μέσα από τη συμμετοχή τους. Και πάλι χρησιμοποιήθηκε σκόπιμη δειγματοληψία με κριτήρια οι συμμετέχοντες να έχουν εμπλακεί ενεργά στο αυθεντικά πλαισιωμένο πρόγραμμα μουσικής μαζί με τη συμμετέχουσα ομάδα των ενήλικων μαθητών με αναπηρία.

3.6 Εργαλεία και Διαδικασία Διεξαγωγής της Έρευνας

Κύριο εργαλείο συλλογής δεδομένων στην παρούσα μελέτη αποτέλεσαν δύο εστιασμένες ομαδικές συνεντεύξεις των ενήλικων ατόμων με αναπηρία του δείγματος (τρεις μαθητές και τρεις μαθήτριες), τέσσερις ατομικές δομημένες συνεντεύξεις, μία στο διευθυντή του Κέντρου, μία στην υποδιευθύντρια, μία σε έναν εκπαιδευτή και μία στον στιχουργό. Όπως επίσης και από μία ηλεκτρονική ατομική συνέντευξη σε τρεις επαγγελματίες μουσικούς που συμμετείχαν στο πρόγραμμα, ένας εκ των οποίων ήταν και ο μουσικοσυνθέτης. Η επιλογή των συνεντεύξεων ως κύριο μεθοδολογικό εργαλείο έγινε καθώς αποτελούν την πιο διαδεδομένη μορφή συλλογής δεδομένων στην ποιοτικής ερευνητική μέθοδο (Mason, 2011). Μέσα από τις συνεντεύξεις μπορούν να αναδειχθούν οι απόψεις, στάσεις, εμπειρίες, συμπεριφορές των συμμετεχόντων, γύρω από το υπό διερεύνηση θέμα, με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο, σε σχέση με άλλα μέσα συλλογής δεδομένων (Παρασκευοπούλου- Κόλλια, 2008). Οι συνεντεύξεις προσφέρουν επίσης ευελιξία και δυνατότητα για την ανάκτηση πολλών λεπτομερειών, πλούσιων και σε βάθος πληροφοριών- δεδομένων που σχετίζονται με τα διερευνήσιμα ερωτήματα (Ιωσηφίδης, 2008). Επιπλέον, μέσα από τη διεξαγωγή τους προσφέρουν τη δυνατότητα παρατήρησης και σημείωσης παραγλωσσικών στοιχείων, μορφασμών και κινήσεων του σώματος των συνεντευξιαζόμενων, εκτός από τα γλωσσικά, που βοηθούν στην ερμηνεία των απαντήσεων τους (Seale, 1998).

Πιο συγκεκριμένα οι συνεντεύξεις της ομάδας μαθητών ακολούθησαν το είδος των εστιασμένων ομαδικών συνεντεύξεων (focus group interview) για το πλεονέκτημα που προσφέρει το είδος αυτό έναντι των ατομικών συνεντεύξεων, μέσα από την αλληλεπίδραση ανάμεσα στα άτομα που δίνουν τη συνέντευξη και από την παροχή καλύτερων πληροφοριών όταν τα άτομα συνεργάζονται στα πλαίσια της (Cresswell, 2016). Τα μειονεκτήματα του εργαλείου όπως το να διστάζουν τα άτομα να δώσουν πληροφορίες, να μη νοιώθουν άνετα να συνεργαστούν και να εκφραστούν μπροστά στα άλλα μέλη της ομάδας ή ο ερευνητής/τρια αργότερα να μην ξεχωρίζει τις φωνές δεν υφίστανται στη δεδομένη μελέτη περίπτωσης, καθώς η ερευνήτρια γνωρίζει καλά τους μαθητές, έχουν κτίσει κλίμα άνεσης και οικειότητας και έχουν ως προϋπάρχουσα γνώση τη συμμετοχή τους σε ομαδικές συζητήσεις και η διαδικασία λαμβάνει χώρα στην οικεία τους ομάδα εντός της ρουτίνας- καθημερινότητας και γνωστού ωρολογίου προγράμματος του Εκπαιδευτικού Κέντρου. Οι ομαδικές συνεντεύξεις διεξήχθησαν στον οικείο τόπο για τα άτομα όσο και για την ερευνήτρια χώρο, την αίθουσα μουσικής του Κέντρου ΑΜΕΑ, με εκείνους, ως μοναδικούς παρευρισκόμενους. Η πρώτη συνέντευξη πραγματοποιήθηκε αφού πρώτα είχε ληφθεί άδεια από όλους/ες, υπογράφοντας προηγουμένως με την παρουσία του διευθυντή του Κέντρου, το ανάλογο έντυπο συναίνεσης κατόπιν ενημέρωσης (Παράρτημα Α.4.). Η επιλογή της ομαδικής εστιασμένης συνέντευξης θεωρήθηκε ως η καταλληλότερη παρά των ατομικών συνεντεύξεων στους συμμετέχοντες με αναπηρία, ώστε να τους προσφέρει μεγαλύτερη άνεση και δυνατότητα να ανακαλέσουν τις αναμνήσεις τους, να μοιραστούν τις εμπειρίες τους, από κοινού, με την ομάδα που βίωσαν τις εμπειρίες αυτές. Επιπλέον η ομάδα εστίασης μπορούσε να γίνει στην οικεία διαδικασία των ατόμων να βρίσκονται με την ομάδα τους και τη μουσικοπαιδαγωγό τους εντός της τάξης της μουσικής, χωρίς να γίνεται αλλαγή- επιβάρυνση στο γνωστό τους ωρολόγιο πρόγραμμα και ρουτίνα αλλά και πρόγραμμα του Κέντρου σεβόμενοι ακόμη και τους άλλους μαθητές και εκπαιδευτές που δεν συμμετείχαν στην ερευνητική διαδικασία. Η διάρκειά της συνέντευξης ήταν περίπου τριανταπέντε λεπτά με ευελιξία βάσει των ιδιαίτερων αναγκών των ατόμων. Ξεκίνησε με μία εισαγωγή και περιγραφή της έρευνας. Οι ερωτήσεις και απαντήσεις

μαγνητοφωνήθηκαν, αφού το εργαλείο μαγνητοφώνησης είχε ελεγχθεί προηγουμένως, για την ορθή του λειτουργία. Κατά τη διάρκεια κρατούνταν σημειώσεις από τη συνεντευκτή, που ήταν η ίδια η ερευνήτρια, ακολουθώντας το ειδικά σχεδιασμένο πρωτόκολλο της συνέντευξης (Παράρτημα Β.4.1). Πριν να τεθούν οι ερωτήσεις παρουσιάστηκε στους συμμετέχοντες μέσω βιντεοπροβολέα οπτικοακουστικό υλικό με βίντεο και φωτογραφίες από τις πρόβες, την εκδήλωση και την τηλεοπτική εκπομπή που συμμετείχαν στα πλαίσια του αυθεντικού προγράμματος μουσικής. Η χρήση του υλικού αυτού έγινε ως βοηθητικό εποπτικό μέσον, για την ανάκληση των εμπειριών των συμμετεχόντων, που συνάδει με τις ανάγκες τους, λόγω της νοητικής αναπηρίας. Μέσω της χρήσης οπτικοακουστικού υλικού προσφέρεται το πλεονέκτημα οι συμμετέχοντες να σχετιστούν πιο εύκολα με τις εικόνες και να μοιραστούν τις πραγματικές τους εμπειρίες (Cresswell, 2016). Στη συνέχεια έγιναν επτά ερωτήσεις ανοικτού τύπου, οι οποίες εξέτασαν πέντε άξονες που αφορούσαν τις κοινωνικές εμπειρίες των συμμετεχόντων μέσα από τα αυθεντικά πλαίσια μουσικής, συγκεκριμένα τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, τις δεξιότητες επικοινωνίας, τις δεξιότητες συνεργασίας, την κοινωνική ένταξη/ενσωμάτωση και εισηγήσεις βελτίωσης του προγράμματος για μεγιστοποίηση κοινωνικής ανάπτυξης. Η συνέντευξη είχε έναν ημιδομημένο χαρακτήρα και ευελιξία, όπου κατά τη διάρκεια της, η συνεντευκτής έκρινε μέσα από την πορεία και το περιεχόμενο των απαντήσεων των συνεντευξιαζόμενων, για τον τρόπο διατύπωσης των ερωτήσεων. Εκτός από τις επτά ερωτήσεις προσφέρονταν στο πρωτόκολλο βολιδοσκοπήσεις που μπορούσε να θέσει ή όχι επιπλέον η συνεντευκτής όπου κρινόταν απαραίτητο. Αυτές, εξυπηρέτησαν την ενθάρρυνση των συμμετεχόντων, είτε για να ξεκαθαρίσουν αυτά που ανέφεραν, είτε για να εμπλουτίσουν τις πληροφορίες που εξέφρασαν για τους άξονες. Η εστιασμένη ομαδική συνέντευξη μετά από δύο περίπου εβδομάδες επαναλήφθηκε στον ίδιο χώρο με την ίδια διαδικασία, ακολουθώντας το δικό της πρωτόκολλο παρόμοιο με το πρώτο, με αλλαγές στην εισαγωγή αλλά όχι στα ερωτήματα (Παράρτημα Β.4.2).

Η συνέντευξη του διευθυντή, της υποδιευθύντριας, του ειδικού εκπαιδευτικού και του στιχουργού, είχαν τον τύπο προσωπικής (one to one) συνέντευξης. Αυτό το είδος συνέντευξης αποτελεί δημοφιλή διαδικασία ποιοτικής συγκέντρωσης δεδομένων. Ο ερευνητής/τρια διατυπώνει ερωτήσεις και καταγράφει με κάποιο μέσον τις απαντήσεις από ένα μόνο συμμετέχοντα της μελέτης κάθε φορά. Είναι σημαντικό οι συμμετέχοντες και οι συνθήκες διεξαγωγής της συνέντευξης να επιτρέπουν την έκφραση με σαφήνεια και το μοίρασμα ιδεών με άνεση (Cresswell, 2016). Οι συνεντεύξεις των επαγγελματιών μουσικών είχαν τον τύπο ηλεκτρονικής συνέντευξης μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail interviews). Το είδος αυτό των συνεντεύξεων αποτελεί γρήγορο μέσον για συγκέντρωση ποιοτικών δεδομένων με άτομα που χρησιμοποιούν υπολογιστές και διαδίκτυο. Τα πρωτόκολλα συνεντεύξεων αποστέλλονται ηλεκτρονικά, οι συνεντευξιαζόμενοι στέλνουν τις γραπτές απαντήσεις τους και ο/η ερευνητής/τρια είναι σε θέση να απαντήσει, να θέσει ερωτήματα βολιδοσκοπήσεων, δημιουργώντας έτσι επαναλαμβανόμενες συζητήσεις (follow-up) όπου κρίνεται απαραίτητο (Cresswell, 2016). Πιο συγκεκριμένα, λόγω της νοητικής αναπηρίας των συμμετεχόντων και για σκοπούς ενίσχυσης της ποιότητας και εγκυρότητας των δεδομένων διεξήχθη μία σύντομη δομημένη συνέντευξη διάρκειας δέκα λεπτών ξεχωριστά, στο διευθυντή του Κέντρου ΑΜΕΑ, στην υποδιευθύντρια, σε έναν από τους ειδικούς εκπαιδευτικούς, οι οποίοι γνώριζαν πάνω από πέντε χρόνια τους μαθητές που αποτέλεσαν την ομάδα των συμμετεχόντων της έρευνας. Επίσης στον στιχουργό- ποιητή ο οποίος επί χρόνια συνεργάζεται με το Κέντρο αυτό, γνωρίζοντας τους μαθητές με νοητική αναπηρία και παρέχοντας με ποικίλους τρόπους τη στήριξή του, όπως για παράδειγμα την παροχή της ποιοτικής συλλογής του προς μελοποίηση και συνεργασία στο πρόγραμμα αυθεντικής μουσικής. Ο διευθυντής και η υποδιευθύντρια έχουν επίσης αποτελέσει στο παρελθόν εκπαιδευτικοί των ατόμων, προτού αναλάβουν τα διοικητικά τους καθήκοντα. Μαζί με έναν Ειδικό Εκπαιδευτικό του Κέντρου συμμετείχαν οργανωτικά και ως παρατηρητές στην πλειοψηφία των δραστηριοτήτων του προγράμματος αυθεντικών εμπειριών μουσικής. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στο χώρο του γραφείου τους, για τον Ειδικό Εκπαιδευτικό στην αίθουσα διδασκαλίας του

την ώρα του διαλείμματος και με τον στιχουργό σε μία καφετέρια όπως επέλεξαν οι ίδιοι, αφού υπέγραψαν το έντυπο συναίνεσης κατόπιν ενημέρωσης (Παράρτημα Α.2., Α.3., Α.5.). Οι συνεντεύξεις ακολούθησαν ειδικά σχεδιασμένο πρωτόκολλο (Παράρτημα Β.1., Β.2., Β.3.). Μαγνητοφωνήθηκαν και παράλληλα η συνεντευκτής/ερευνήτρια κρατούσε σημειώσεις. Μετά από την εισαγωγή και περιγραφή της έρευνας, κατά τη συνέντευξη, τέθηκαν τέσσερα ανοικτού τύπου ερωτήματα που εξέτασαν τους ίδιους διερευνώμενους άξονες, με αυτούς που αφορούσαν οι ομαδικές εστιασμένες συνεντεύξεις της ομάδας των ατόμων με νοητική αναπηρία.

Επιπλέον εργαλείο, για τον ίδιο λόγο πραγματοποίησης με τις άλλες ατομικές συνεντεύξεις αποτέλεσαν δύο σύντομες ηλεκτρονικές συνεντεύξεις σε τρεις από τους επαγγελματίες μουσικούς που συμμετείχαν στο πρόγραμμα αυθεντικής μουσικής μάθησης. Μετά από τηλεφωνική επικοινωνία με τον διευθυντή του σχολείου και τη λεκτική συγκατάθεσή των επαγγελματιών μουσικών, λήφθηκαν τα στοιχεία ηλεκτρονικής επικοινωνίας τους, όπου τους αποστάλθηκε το ερωτηματολόγιο της συνέντευξη. Η συνέντευξη ακολούθησε ειδικά σχεδιασμένο πρωτόκολλο (Παράρτημα Β.5.). Μέσα από αυτή γνωστοποιείτο στους συνεντευξιαζόμενους ο τρόπος που θα χρησιμοποιούνταν τα δεδομένα, ο σκοπός της έρευνας, όπως επίσης η διασφάλιση- τήρηση της ανωνυμίας και του ιδιωτικού χαρακτήρα των απαντήσεων. Μετά από την εισαγωγή περιγραφή της έρευνας και τη δέσμευση διασφάλισης της ανωνυμίας του από την ερευνήτρια, προσφέρθηκαν σε εκείνους ηλεκτρονικά τέσσερις ερωτήσεις, στους κοινούς άξονες με τις υπόλοιπες ατομικές συνεντεύξεις της έρευνας. Για την απάντησή τους κλήθηκαν να περιγράψουν, ανακαλώντας τις αναμνήσεις από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα αυθεντικής μουσικής μάθησης, τις εμπειρίες των συμμετεχόντων με νοητική αναπηρία, που εντόπισαν, σε σχέση με τους διερευνώμενους άξονες.

3.7 Ζητήματα Ηθικής και Δεοντολογίας

Τόσο στο σχεδιασμό όσο και στη μεθοδολογία της παρούσας μελέτης αλλά και στη συγκέντρωση των δεδομένων που ακολούθησε, λήφθηκαν υπόψιν ηθικά ζητήματα και περιορισμοί ακολουθώντας τα παραδείγματα που προτείνει η Mason (2011, σ.103-108), για τα δεοντολογικά ζητήματα στις ποιοτικές έρευνες με συνεντεύξεις. Αρχικά για τη διεξαγωγή της έρευνας στο χώρο του Κέντρου με τους συγκεκριμένους συμμετέχοντες υπογράφηκε και σφραγίστηκε με τη σφραγίδα του Κέντρου έντυπο συναίνεσης, από την πρόεδρο του διοικητικού συμβουλίου του Κέντρου, το οποίο περιλαμβάνει τον κύριο εκπρόσωπο γονέων και κηδεμόνων, αφού ενημερώθηκαν για όλα τα απαραίτητα στοιχεία της έρευνας από την ερευνήτρια (Παράρτημα Α.1.). Μετά από προτροπή της στάλθηκε ένα σύντομο έντυπο ενημέρωσης και συγκατάθεσης στους γονείς και κηδεμόνες των συμμετεχόντων με νοητική αναπηρία το οποίο υπέγραψαν συναινώντας για συμμετοχή των ατόμων στην έρευνα. Ακολουθήθηκε διαδικασία εξασφάλισης άδειας μέσα από την υπογραφή συναίνεσης κατόπιν ενημέρωσης (εν επίγνωση συναίνεση), πριν τη διεξαγωγή της συλλογής δεδομένων, από τον διευθυντή του Εκπαιδευτικού Κέντρου ΑΜΕΑ, από τους ενήλικες μαθητές με αναπηρίες που συμμετείχαν αλλά και από τους υπόλοιπους συμμετέχοντες (Παράρτημα Α.2., Α.3., Α.4., Α.5.). Για την προστασία της ανωνυμίας του εκπαιδευτικού κέντρου και των συμμετεχόντων αποδόθηκαν ψευδώνυμα και αποκρύφθηκαν στοιχεία που θα οδηγούσαν στην αναγνώρισή τους. Οι συμμετέχοντες ήταν ενημερωμένοι από την αρχή της διαδικασίας για το ότι θα τους εξασφαλιστεί ανωνυμία. Το περιβάλλον-τόπος διεξαγωγής της έρευνας αλλά και η ίδια η ερευνήτρια ήταν οικεία και προσέφεραν εμπιστοσύνη και άνεση στους συμμετέχοντες. Ειδικά στην περίπτωση των μαθητών με αναπηρία ήταν ο χώρος της τάξης μουσικής που καθημερινά αλληλοεπιδρούν τόσο με την συνεντευκτή που είναι η ίδια η μουσικοπαιδαγωγός τους όσο και μεταξύ τους. Το ίδιο ισχύει και για τη διαδικασία ομαδικής συζήτησης στα πλαίσια της ομάδας εστίασης (focus group) καθώς ήταν μία πρακτική που ακολουθούν αρκετά συχνά στα πλαίσια των μαθημάτων μουσικής τους εκεί, κάνοντας ομαδικές συζητήσεις διαλόγους σχολιάζοντας τις εμπειρίες και τις

απόψεις τους. Όσον αφορά τη συνεντευκτική έχει περάσει πολύ χρόνο στο χώρο και γνωρίζει καλά τους συμμετέχοντες και τις ιδιαίτερες ανάγκες τους, ως εκπαιδευτικός μουσικής στο Κέντρο ΑΜΕΑ αλλά και οργανωτής του αυθεντικά πλαισιομένου προγράμματος μουσικής στο οποίο συμμετείχε η ομάδα των συμμετεχόντων στην έρευνα.

Παρόλο που σύμφωνα με τους κανόνες δεοντολογίας της έρευνας συνηθέστερα δεν ενδείκνυται οι ερευνητές να επιλέγουν ως δείγμα- συμμετέχοντες τους ίδιους τους μαθητές τους, στην περίπτωση της διατριβής αυτής δεν μπορούν να προκύψουν οι ηθικοί αντιδεοντολογικοί παράγοντες που μπορούν να προκύψουν σε άλλα εκπαιδευτικά πλαίσια. Πιο συγκεκριμένα το πλαίσιο Εκπαίδευσης και Απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία στο οποίο φοιτούν οι συμμετέχοντες και διδάσκει η ερευνήτρια δεν παρέχει βαθμολόγηση ή κάποια άλλα κίνητρα που θα μπορούσαν να επωφεληθούν με τυχόν ευμένεια ή να απειλούνται να πληγούν οι συμμετέχοντες μαθητές με ή με μη τη συγκατάθεση για συμμετοχή τους. Επίσης η διερεύνηση προέκυψε μετά από τη συμμετοχή τους ως ομάδα σε ένα συλλογικό πρόγραμμα και εκδήλωση που έτσι κι αλλιώς θα συμμετείχαν με αυτή τη δομή στα πλαίσια του προγράμματος του Κέντρου, που στυλιζαρίστηκε αυθεντικά και με ρεαλισμό. Η ιδέα διερεύνησης προέκυψε αφού η συγκεκριμένη ομάδα βίωσε αυτές τις εμπειρίες ως μέσον για ερευνητική εξέταση της πρακτικής και ανατροφοδότηση σε σχέση με τη δόμηση του μουσικού μαθήματος ώστε να συνάδει και με τους εξωμουσικούς στόχους. Αφού στοχεύεται να μελετηθεί η συγκεκριμένη περίπτωση και να αντληθούν οι κοινωνικές εμπειρίες των συγκεκριμένων συμμετεχόντων που βίωσαν το πρόγραμμα δεν θα μπορούσε εκ των πραγμάτων ο πληθυσμός να μην αποτελεί μαθητές της ερευνήτριας. Όπως επίσης και το στοιχείο ότι όλοι οι μαθητές του Κέντρου που εργάζεται περνούν από το εργαστήριο της αυτόματα δεν προσφέρει τη δυνατότητα οι έρευνες που θα διεξάγει στα πλαίσια της διδακτικής της πράξης να μην έχουν ως συμμετέχοντες μαθητές της. Επίσης η συμμετοχή κι ενός εκπαιδευτή από άλλο γνωστικό αντικείμενο που ήταν συνοδός και παρατηρητής, των μελών της διεύθυνσης του Κέντρου και της συγκατάθεσης από

την πρόεδρο του διοικητικού συμβουλίου εξασφάλισαν την απαραίτητη διαφάνεια και τήρηση της δεοντολογίας.

Η συγκέντρωση ποιοτικών δεδομένων έγινε με ευαισθησία και σεβασμό στις δυσκολίες και στα ηθικά ζητήματα, λόγω των ειδικών αναγκών αλλά και της φύσης της αναπηρίας των συμμετεχόντων. Λόγω της νοητικής αναπηρίας υπήρχε η απαραίτητη ευελιξία στη διεξαγωγή της συνέντευξης, με αναγκαίες παύσεις, με το επίπεδο των ερωτήσεων να ανταποκρίνεται στις ικανότητές τους αλλά και τη δυνατότητα απλοποιήσεων, αναδιατυπώσεων και επαναλήψεων, όποτε οι συμμετέχοντες το είχαν ανάγκη. Επίσης δινόταν εποικοδομητική θετική ανατροφοδότηση με σχόλια και μη λεκτική επικοινωνία ώστε να διατηρούν κίνητρα συμμετοχής τους και να νοιώθουν ένα φιλόξενο και θετικό περιβάλλον, που τους βοηθούσε και ενθάρρυνε στο να μοιραστούν τις προσωπικές τους εμπειρίες για το διερευνώμενο θέμα. Οι ερωτήσεις που τέθηκαν ήταν επίσης ευρείες, ώστε να τους επιτρέπουν να εκφέρουν τις απόψεις τους, χωρίς να περιορίζονται από αυτές της συνεντευκτή/ μουσικοπαιδαγωγού. Επιπλέον προηγήθηκε πιλοτική εφαρμογή των διαδικασιών, των εργαλείων πέραν από τη διασφάλιση αξιοπιστίας και εγκυρότητας στις μεθόδους για την εξοικείωση των συμμετεχόντων με τις διαδικασίες και τη δυνατότητα αλλαγών όπου χρειάζεται βάσει των αναγκών τους λόγω της αναπηρίας, λαμβάνοντας υπόψιν τα ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας (Παρασκευά, 2022). Με αυτούς τους τρόπους καλύφθηκαν τα ηθικά διλήμματα και οι περιορισμοί που προκύπταν, μέσα από τον ερευνητικό σχεδιασμό της παρούσας μελέτη.

Ο κύριος περιορισμός της έρευνας ήταν ότι από τους δέκα μαθητές και μαθήτριες που συμμετείχαν στο πρόγραμμα αυθεντικά πλαισιωμένης μουσικής μάθησης μόνο οι έξι ήταν διαθέσιμοι να συμμετέχουν στην έρευνα για λόγους υγείας και για λόγους εργασίας πλέον μέσα από τη συμμετοχής τους σε πρόγραμμα επαγγελματικής αποκατάστασης. Επιπλέον από τους πέντε επαγγελματίες μουσικούς που συμμετείχαν στο πρόγραμμα ήταν λόγω επαγγελματικών

υποχρεώσεων διαθέσιμοι μόνο οι τρεις. Μέσα από την επιλογή της ποιοτικής έρευνας μελέτης περίπτωσης, τα εργαλεία που αποτελούσαν διάφορα είδη συνεντεύξεων και του περιορισμένου αριθμού δείγματος- συμμετεχόντων προέκυψε ο περιορισμός της μη δυνατότητας γενίκευσης των αποτελεσμάτων της έρευνας σε ευρύτερο πληθυσμό (Creswell, 2011). Όμως αυτό δεν αποτέλεσε εμπόδιο καθώς η έρευνα αυτή δεν είχε σαν στόχο τη γενίκευση, αλλά την εις βάθος διερεύνηση του κεντρικού φαινομένου μέσα από τις εμπειρίες της συγκεκριμένης ομάδας μαθητών με νοητική αναπηρία. Συνοψίζοντας, λήφθηκαν υπόψιν στη διατριβή αυτή όλα τα ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας και ο μόνος περιορισμός που προέκυψε ήταν ο περιορισμός των συμμετεχόντων σε συνολικό αριθμό δώδεκα από τους δεκαεννέα που είχαν συμμετάσχει στο αυθεντικά- ρεαλιστικά στυλιζαρισμένο πρόγραμμα μουσικής.

3.8 Ζητήματα Εγκυρότητας και Αξιοπιστίας

Για την εξασφάλιση της φαινομενικής εγκυρότητας, ότι τα εργαλεία δηλαδή συλλέγουν πράγματι αυτά για τα οποία σχεδιάστηκαν να συλλέγουν (Παπαναστασίου & Παπαναστασίου, 2016), πριν από τις συνεντεύξεις παρουσιάστηκαν τα πρωτόκολλα τους στον διευθυντή του Κέντρου ΑΜΕΑ ο οποίος εξέτασε και σχολίασε το κατά πόσο πράγματι μπορούσαν να αντληθούν, μέσα από αυτές, πληροφορίες για τις κοινωνικές εμπειρίες των ενήλικων ατόμων με νοητική αναπηρία που συμμετείχαν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα αυθεντικά πλαισιωμένης μουσικής μάθησης, για τους διερευνώμενους άξονες. Επιπρόσθετα, λόγω της νοητικής αναπηρίας των συμμετεχόντων και για σκοπούς εσωτερικής εγκυρότητας της έρευνας έγινε τριγωνοποίηση των δεδομένων μέσα από τη λήψη δεδομένων και την συμμετοχή ως συμμετέχοντες της έρευνας πέραν από τις εστιασμένες συνεντεύξεις, από ατομικές συνεντεύξεις του διευθυντή του εκπαιδευτικού κέντρου, της υποδιευθύντριας, του ειδικού εκπαιδευτικού, του στιχουργού και τριών επαγγελματιών μουσικών που συμμετείχαν στο πρόγραμμα. Όπως τονίζουν οι Cohen et al., (2008, σ.178 και σ.189) η τριγωνοποίηση αποτελεί

τεχνική της έρευνας όπου μελετώνται περισσότερες από μία οπτικές γωνίες και αποτελεί ισχυρό τρόπο εφαρμογής εγκυρότητας στη ποιοτική έρευνα. Ο ερευνητής σε μία έγκυρη ερευνητική εργασία στις ποιοτικές μεθόδους, στα πλαίσια της εσωτερικής εγκυρότητας βλέπει και παρουσιάζει τη διερευνόμενη κατάσταση μέσα από τα μάτια των συμμετεχόντων, από την οπτική γωνία ουσιαστικά των ατόμων που βρίσκονται στο περιβάλλον που ερευνάται. Με βάση το στοιχείο αυτό η έρευνα αυτή αντλούσε τις εμπειρίες των ατόμων με αναπηρίες και στις συνεντεύξεις των συμμετεχόντων χωρίς νοητική αναπηρία τονιζόταν εξ αρχής και κατά τη διάρκεια να περιγράφουν μέσα από τις απαντήσεις τους τις μαρτυρίες-απόψεις τους για εμπειρίες των ατόμων με αναπηρίες μέσα από το πρόγραμμα. Επίσης όπως αναφέρουν οι Cohen et al., (2008, σ.185) για την εγκυρότητα της δομής πρέπει να αποδεικνύεται ότι οι κατηγορίες που χρησιμοποιούνται από τους ερευνητές είναι σημαντικές για τους ίδιους τους συμμετέχοντες μέσα από τον τρόπο που βιώνουν και ερμηνεύουν τις καταστάσεις. Η μελέτη αυτή στηρίζεται τόσο βιβλιογραφικά στην ανάγκη των ενήλικων ατόμων με νοητική αναπηρία για δράσεις που ενισχύουν τις κοινωνικές τους δεξιότητες και μακροπρόθεσμα τον αγώνα τους για κοινωνική ένταξη και ενσωμάτωση, όσο και πρακτικά μέσα από τα ζητούμενα των μαθητών της ερευνητριας στο μάθημα της μουσικής. Οπότε τόσο το πρόβλημα, η δομή, ο σκοπός, τα ερευνητικά ερωτήματα, τα εργαλεία που στηρίχτηκαν σε αυτά, αλλά και στη συνέχεια οι κατηγορίες από τη θεματική ανάλυση που προέκυψαν από τα δεδομένα των συνεντεύξεων υιοθέτησαν την οπτική των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα.

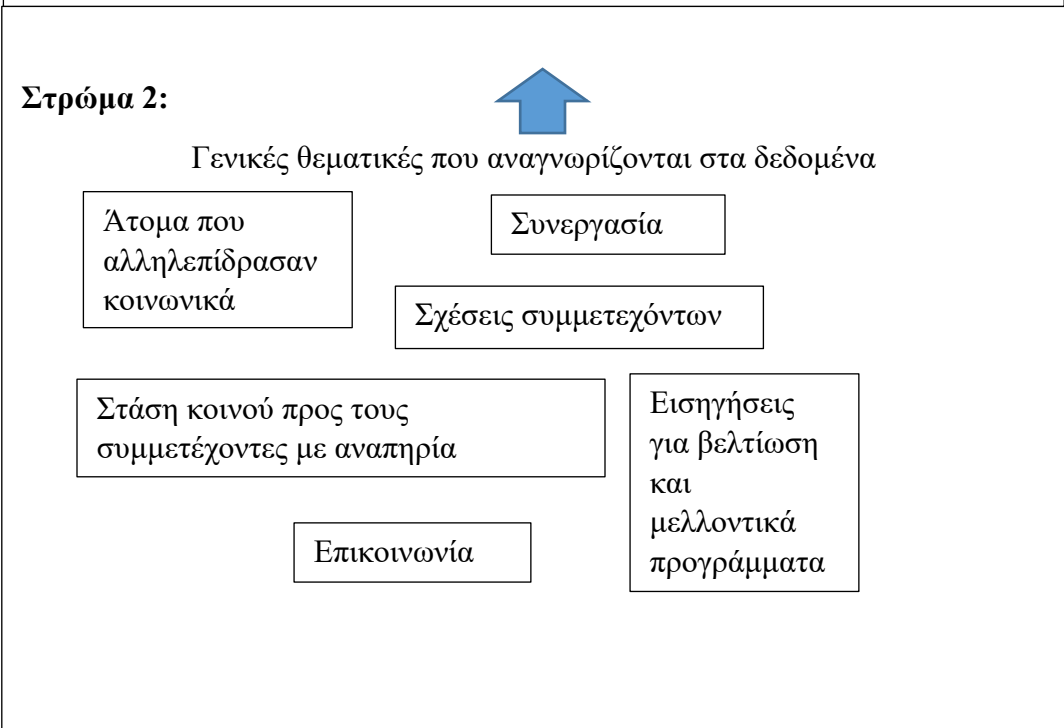
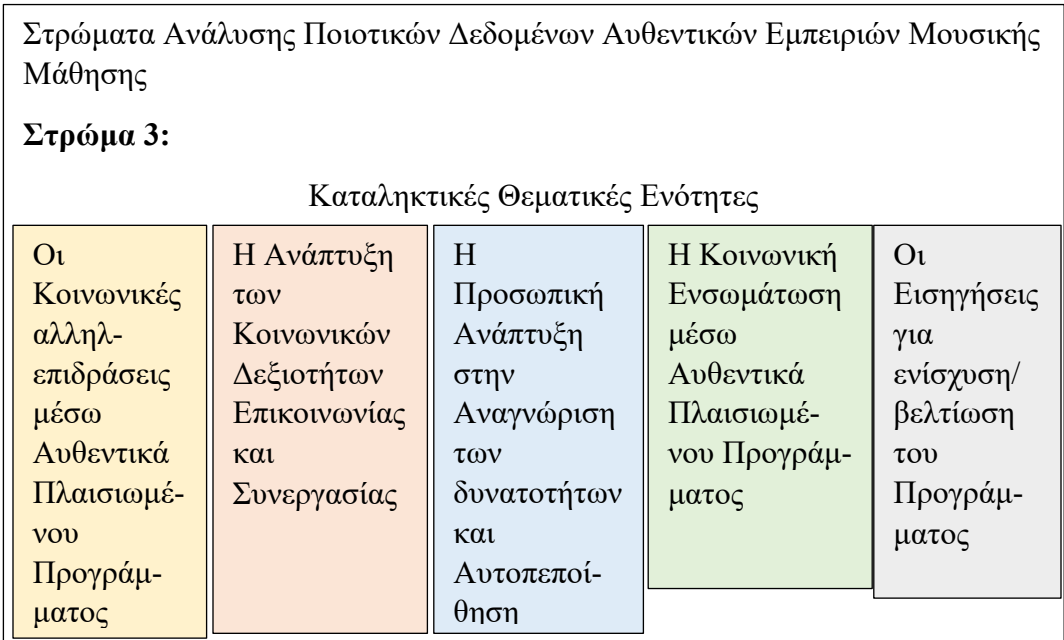
Για την εξασφάλιση της αξιοπιστίας των δεδομένων που λήφθηκαν από τους διάφορους τύπους συνεντεύξεις των συμμετεχόντων και ως επακόλουθο των αποτελεσμάτων που προέκυψαν στην επόμενη φάση της έρευνας. Με τον όρο αξιοπιστία (credibility) στην ποιοτική έρευνα ορίζεται η σταθερότητα και η συνέπεια ότι στον μεθοδολογικό σχεδιασμό τα συγκεκριμένα δεδομένα που συλλέχθηκαν οδηγούν σε άξια εμπιστοσύνης, σε αληθή ευρήματα, υπό την έννοια ότι αναπαριστούν την πραγματικότητα (Παπαναστασίου & Παπαναστασίου, 2016). Η ομαδική συνέντευξη των ενήλικων μαθητών με νοητική αναπηρία που συμμετείχαν στην έρευνα, διεξήχθη σε δύο διαφορετικές χρονικές περιόδους, με

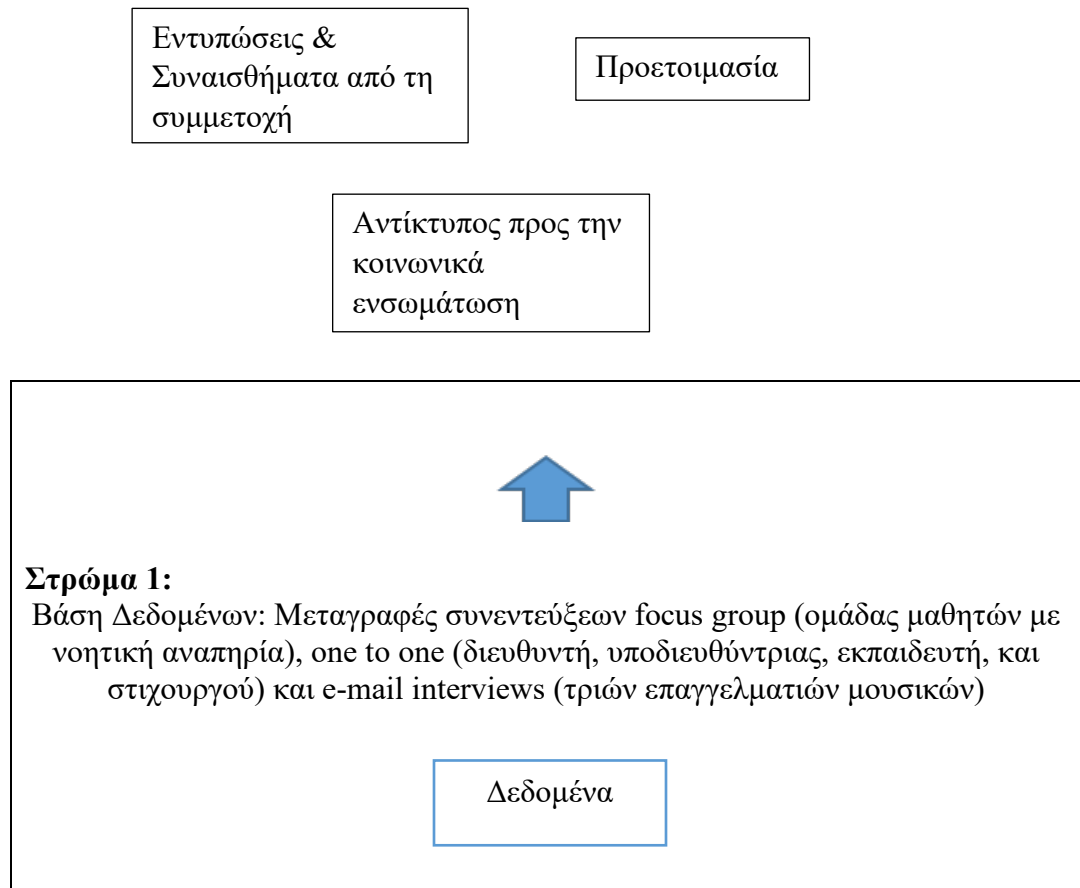
διαφορά μίας εβδομάδας, ώστε να μπορούν να συγκριθούν οι απαντήσεις που δόθηκαν. Για τον έλεγχο της αξιοπιστίας της ίδιας της ερευνήτριας- συνεντευκτής στη σταθερότητα καταγραφής της, τα αποτελέσματα από δύο ατομικές συνεντεύξεις καταγράφηκαν δύο φορές ώστε να γίνει έλεγχος συσχέτισης των καταγραφών με κριτήριο να καταγράφονται όλες τις φορές κοινά δεδομένα. Τον έλεγχο εξέτασε και μία συνάδελφος της ερευνήτριας συγκρίνοντας την σταθερότητα στις καταγραφές της μέσα από τις ομοιότητες των αρχείων. Επίσης είχε γίνει πιλοτική εφαρμογή της βασικής δομής μερικών από τα πρωτόκολλα ένα χρόνο πριν όταν είχε ξεκινήσει να εφαρμόζεται το πρόγραμμα αυθεντικής μάθησης (Παρασκευά, 2022). Αυτή η πιλοτική εφαρμογή έγινε ουσιαστικά σε ένα πιλοτικό προγενέστερο στάδιο, όταν ξεκίνησε να σκέφτεται η ερευνήτρια να διερευνήσει στο μέλλον, στα πλαίσια της μεταπτυχιακής διατριβής της το πρόγραμμα αυτό μετά την ολοκλήρωσή του.

3.9 Μεθοδολογία Ανάλυσης Δεδομένων

Η κωδικοποίηση και η ανάλυση στην παρούσα έρευνα των ποιοτικών δεδομένων, όπως αυτά προέκυψαν από τις συνεντεύξεις, ακολούθησαν το μοντέλο και τα στάδια της Θεματικής Ανάλυσης των Brown & Clark, (2010). Έγινε αρχικά η αποδελτίωση και η μεταγραφή των μαγνητοφωνημένων συνεντεύξεων κατά λέξη, αντιπροσωπεύοντας τα δεδομένα που λήφθηκαν απόλυτα, από τα άτομα (λεγόμενα, αλληλεπιδράσεις, πράξεις). Μαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις αποτέλεσαν τόσο οι δύο ομαδικές συνεντεύξεις- ομάδας εστίασης (focus- group) των ενήλικων ατόμων με αναπηρία, όσο και οι ατομικές (one to one) του διευθυντή, υποδιευθύντριας, εκπαιδευτή και στιχουργού. Τα δεδομένα από τις δύο ηλεκτρονικές συνεντεύξεις χρησιμοποιήθηκαν όπως ακριβώς καταγράφηκαν και εστάλησαν από τους επαγγελματίες μουσικούς. Στη συνέχεια, ακολούθησε εξοικείωση μέσα από πολλαπλές αναγνώσεις με τα κείμενα, έγιναν σημειώσεις με το χέρι σε μεγάλα αποσπάσματα, με πλαγιότιτλους σε όσα φάνηκαν ενδιαφέροντα. Έπειτα, πραγματοποιήθηκε κωδικοποίηση σε μικρές φράσεις και λέξεις κλειδιά και

αναζητήθηκαν θεματικές. Με την υποστηρικτική χρήση του Η/Υ και του προγράμματος N νίνο εφαρμόστηκε εν συνεχεία η τεχνική διαστρωμάτωσης θεμάτων (Creswell, 2016). Όπως φαίνεται στον πιο κάτω Πίνακα 1:

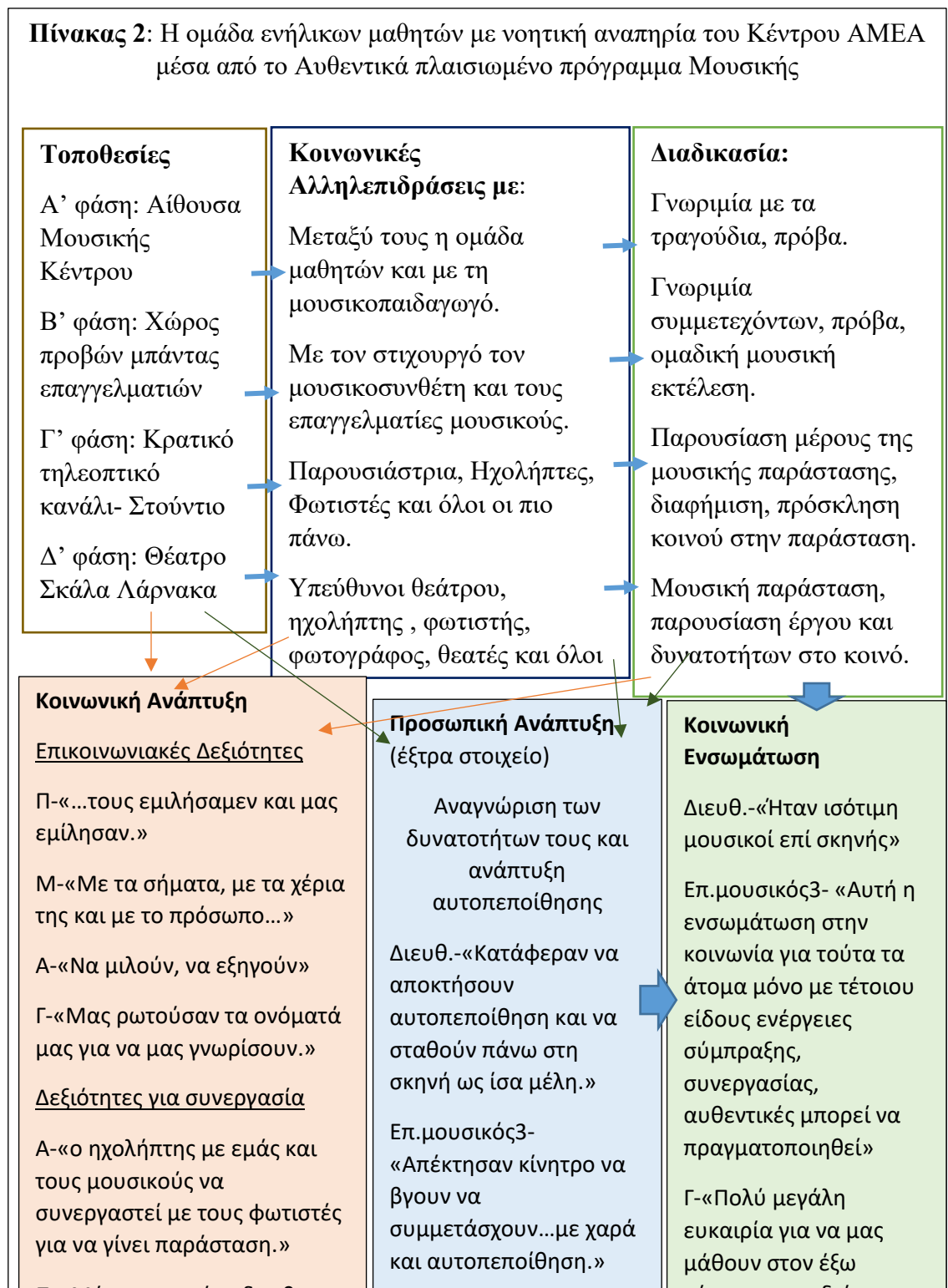

Πίνακας 1: Στρώματα Ανάλυσης Ποιοτικών Δεδομένων Αυθεντικών Εμπειριών Μουσικής Μάθησης

Επιλέχθηκαν πέντε συγκεκριμένες θεματικές 1. Οι Κοινωνικές αλληλεπιδράσεις μέσω Αυθεντικά Πλαισιωμένου Προγράμματος, 2. Η Ανάπτυξη των Κοινωνικών Δεξιοτήτων Επικοινωνίας και Συνεργασίας, 3. Η Προσωπική Ανάπτυξη στην Αναγνώριση των δυνατοτήτων και Αυτοπεποίθηση, 4. Η Κοινωνική Ενσωμάτωση μέσω Αυθεντικά Πλαισιωμένου Προγράμματος, 5. Οι Εισηγήσεις για ενίσχυση/βελτίωση του Προγράμματος. Δημιουργήθηκε για κάθε μία ένα ξεχωριστό αρχείο κειμένου στο N νίνο. Τα αποδελτιωμένα κωδικοποιημένα δεδομένα των συνεντεύξεων ουσιαστικά, αφού χρωματίστηκαν με ένα αντίστοιχο χρώμα της θεματικής ενότητας έπειτα μέσω του λογισμικού N νίνο αντιγράφηκαν αυτούσια και επικολλήθηκαν στην κατάλληλη σελίδα οργανωμένα. Έπειτα

πραγματοποιήθηκε αλληλοδιασύνδεση των θεμάτων όπως φαίνεται χαρακτηριστικά στον πιο κάτω Πίνακα 2:

Πίνακας 2: Παράδειγμα διαδικασίας αλληλοδιασύνδεσης θεμάτων

Η ανάλυση προχώρησε έπειτα στη σύνθεση των πληροφοριών με τη μορφή αφήγησης.

Κεφάλαιο 4

4. Αποτελέσματα

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας, όπως αυτά προέκυψαν μέσα από τη θεματική ανάλυση των δεδομένων, δίνοντας απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα. Με τη μορφή αφήγησης αναπτύσσονται τα αποτελέσματα για τις πέντε θεματικές 1. Οι Κοινωνικές εμπειρίες-αλληλεπιδράσεις μέσω Αυθεντικά Πλαισιωμένου Προγράμματος, 2. Η Ανάπτυξη των Κοινωνικών Δεξιοτήτων Επικοινωνίας και Συνεργασίας, 3. Η Προσωπική Ανάπτυξη στην Αναγνώριση των Δυνατοτήτων, Θετική Αυτοεικόνα και Αυτοπεποίθηση, 4. Η Κοινωνική Ενσωμάτωση μέσω Αυθεντικά Πλαισιωμένου Προγράμματος, 5. Οι Εισηγήσεις για ενίσχυση/βελτίωση του Προγράμματος.

4.1 Οι Κοινωνικές Εμπειρίες-Αλληλεπιδράσεις μέσω Αυθεντικά Πλαισιωμένου Προγράμματος

Όπως προέκυψε μέσα από τη θεματική ανάλυση των δεδομένων η πρώτη θεματική ενότητα αφορά τις Κοινωνικές Εμπειρίες-Αλληλεπιδράσεις των ενήλικων συμμετεχόντων με νοητική αναπηρία μέσα από τη συμμετοχή τους στο Αυθεντικά Πλαισιωμένο Πρόγραμμα Μουσικής. Οι συμμετέχοντες με αναπηρία αναπολώντας τις εμπειρίες τους, μέσα από τις ομαδικές συνεντεύξεις αναφέρθηκαν στις κοινωνικές τους αλληλεπιδράσεις στις διάφορες φάσεις του μουσικού προγράμματος. Αρχικά περιέγραψαν τα πρόσωπα με τα οποία αλληλεπίδρασαν κοινωνικά κατά τη διάρκεια των εισαγωγικών προβών στην αίθουσα μουσικής του Εκπαιδευτικού Κέντρου που φοιτούν.

«Εξεκινήσαμε απ' το εργαστήριο μας στο Κέντρο εδώ». (Μαθητής 3- Λ)

«Ναι στην αρχή με την κυρία μας την μουσικό». (Μαθήτρια 1- Γ)

«Ήρτεν ο ποιητής» (Μαθητής 1-Α). Συμπληρώνει ο Μαθητής 2 (Π)- «Ο στιχουργός!».

«...που εκείνος έγραψε τα ποιήματα του και μετά μας τα έδωσεν.». (Μαθητής 3- Λ)

«Ναι και ακόμη θέλαμε και μουσική ώστε να τα κάνουμε τα ποιήματα τραγούδια.». (Μαθητής 2- Π)

Αργότερα, όταν οι πρόβες συνεχίστηκαν, η ομάδα μαθητών- συμμετεχόντων με νοητική αναπηρία, με αφορμή τη μουσική, γνώρισε και αλληλοεπίδρασε με πέντε επαγγελματίες μουσικούς αλλά και τον διευθυντή του Εκπαιδευτικού Κέντρου.

«Ήρθαν πιο μετά οι επαγγελματίες οι μουσικοί...για τις πρόβες.» (Μαθητής 2- Π)

Ο Λ. εξήγησε ότι « Ήρθαν όχι δάσκαλοι, ήρθαν μουσικοί που παίζουν όργανα!»

Συμπλήρωσε ο Π. «Είχαμε επαγγελματίες, είχαμε μουσικούς πραγματικούς, που παίζουν μουσική σε μαγαζιά, εκδηλώσεις... ο κύριος Α. [όνομα διευθυντή] έβγαζε μας φωτογραφίες, μετά έλεγε μας μπράβο να συνεχίσουμε που κάναμε την πρόβα μας.».

Στη συνέχεια όπως προέκυψε από τα λεγόμενα όλων οι πρόβες συνεχίστηκαν στον αυθεντικό χώρο που μαζεύεται και κάνει τις πρόβες της η ομάδα των επαγγελματιών που συμμετείχαν στο πρόγραμμα, στις ρεαλιστικές συνθήκες, μουσικά όργανα και με μικροφωνική. Η ομάδα μαθητών με το λεωφορείο του Κέντρου, υπό τη συνοδεία της μουσικοπαιδαγωγού τους, του διευθυντή και του εκπαιδευτή (ο οποίος συμμετέχει στην έρευνα) επισκέφτηκαν δύο φορές τον αυθεντικό χώρο των προβών των μουσικών κάνοντας μαζί τους πρόβα και όπως φάνηκε μέσα από την έρευνα αλληλοεπίδρασαν όχι μόνο μουσικά αλλά και κοινωνικά με όλους τους παρόντες. Όπως τόνισε ο επαγγελματίας μουσικός 3, η κοινωνική αλληλεπίδραση στις πρόβες έγινε μεταξύ όλων

«...με αγάπη, με θετική διάθεση από όλους και αφιλοκερδώς, όχι απλά παρουσιάζοντας κάποια τραγούδια στα άτομα, αλλά παίζοντας μαζί τους, τραγουδώντας μαζί τους τα τραγούδια που γράψαμε εμείς...».

Αντίστοιχα ο στιχουργός ανέφερε για την ομάδα μαθητών με νοητική αναπηρία ότι

«...βλέποντας τους και ειδικά στις κύριες πρόβες έχουν μια πολλά όμορφη και άμεση επαφή με τους μουσικούς με τους υπόλοιπους. Εμ, διασκεδάζουν το, νιώθουν πολλά όμορφα δηλαδή, το κάνουν με μεγάλη χαρά και μεγάλη ευτυχία αυτό το πράγμα τζιε πραγματικά συνδέονται με τους ανθρώπους τους υπόλοιπους της παράστασης πολλά όμορφα.».

Αντίστοιχα, ο διευθυντής με σιγουριά αναφερόμενος στις πρόβες στα πλαίσια του διερευνώμενου προγράμματος μουσικής τόνισε ότι

«Σίγουρα μέσα από τη χορωδία τις πρόβες αναπτύχθηκαν και μουσικά [οι μαθητές με αναπηρία], απέκτησαν μουσικές εμπειρίες αλλά όλες αυτές ήταν την ίδια ώρα κοινωνικές εμπειρίες.».

Μέσα από τα συνολικά δεδομένα φάνηκε ότι η διαδικασία των προβών με τους επαγγελματίες μουσικούς ευχαρίστησε ιδιαίτερα τους μαθητές με αναπηρίες που οποίοι επανειλημμένα ζητούσαν με κάθε ευκαιρία να ξανακάνουν πρόβες και να ξανασυναντηθούν με τους μουσικούς, αναφέρονταν σε αυτούς ονομαστικά και τους αποκαλούσαν «οι φίλοι μας». Χαρακτηριστικά ο Εκπαιδευτής ανέφερε στη συνέντευξή του για τους μαθητές ότι

«Το χάρηκαν και οι ίδιοι και ζητούν, από τη στιγμή που ζητούν να το ξανακάνουν σημαίνει ότι υπάρχει ένα δέσιμο μεταξύ των επαγγελματιών μουσικών τζιε των παιδιών.».

Στην επόμενη φάση του αυθεντικά πλαισιωμένου προγράμματος όπως προέκυψε μέσα από τις συνεντεύξεις όλων, οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις αυξήθηκαν με την πρόσθεση νέων ατόμων στις διαδικασίες του προγράμματος, όπως αναφέρουν η Γ.

«Ήταν μία εκπομπή. Πήγαμε εκεί πριν να κάνουμε την εκδήλωση»
και ο Α. «Στο ΡΙΚ...» εξηγώντας λεπτομερώς με ενθουσιασμό.

Ο διευθυντής περιέγραψε για την επίσκεψη στον τηλεοπτικό σταθμό ότι

«Όταν πήγαμε μετά στο τηλεοπτικό κανάλι, για να παρουσιάσουν εκεί ένα μέρος της παράστασης και για να προσκαλέσουν το κοινό, ήρθαν σε επαφή με τους διάφορους εργαζόμενους εκεί, που πράγματι τους υποδέχτηκαν φιλόξενα».

Ο εκπαιδευτής και η υποδιευθύντρια αναφέρθηκαν και σε συγκεκριμένες ιδιότητες των επαγγελματιών στον τηλεοπτικό σταθμό με τους οποίους αλληλοεπίδρασαν κοινωνικά οι μαθητές, όπως η παρουσιάστρια, οι φωτιστές, ένας ηχολήπτης που στους βοήθησε με τα μικρόφωνα, οι κάμεραμαν και μερικοί δημοσιογράφοι που τους πλησίασαν ακόμα και πριν βγουν στον αέρα για να τους γνωρίσουν. Μάλιστα ο εκπαιδευτής επιβεβαιώνοντας τις αναφορές των μαθητών εξήγησε ότι η αλληλεπίδραση συντελέστηκε

«Είτε, μεταξύ τους είτε με τους άλλους εμπλεκόμενους γενικότερα στο τηλεοπτικό show τέλος πάντων, να δείξουν το τι έκαναν αυτές τις μέρες. Ήταν καθαρά κομμάτι κοινωνικοποίησης με τα άτομα του σταθμού ή ξερωγώ του προγράμματος που ήταν μαζί τους εκεί.».

Μετά από την επίσκεψη στον τηλεοπτικό σταθμό για την παρουσίαση ενός μέρους της εκδήλωσης και πρόσκλησης του κοινού σε αυτή, οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις εμπλουτίστηκαν περισσότερο, στην παράσταση που πραγματοποιήθηκε σε αυθεντικό χώρο, σκηνή θεάτρου στην Επαρχία Λάρνακας. Όπως φάνηκε από το διάλογο των συμμετεχόντων μαθητών στα πλαίσια της ομάδας εστίασης

Α- «Είχαμε τραγουδιστές, όχι σαν που μαθαίνουμε αλλά από τους κανονικούς που εν επαγγελματίες».

Π- «...ήταν στο θέατρο πριν από την παράσταση που έλεγχε ο κύριος ηχολήπτης τα μικρόφωνα και κάναμε μαζί την πρόβα μας και μετά μαζί στη παράσταση.»

Λ- «Ο ηχολήπτης, που να σταθούμε, να κάνουμε τεστ τα μικρόφωνα αν μας ακούν κάτω στις θέσεις...στους θεατές. Ήμασταν στη σκηνή του θεάτρου μαζί και μετά ήρθεν ο κόσμος...οι θεατές μας!...»

Ο Α συμπλήρωσε «Τα φώτα, ο φωτιστής.»

Ανέφεραν επίσης τον κόσμο που βοηθούσε στα παρασκήνια ανάμεσά τους και ο συμμετέχοντας εκπαιδευτής. Σε ερώτηση στην ομάδα εστίασης για το αν θα ήταν το ίδιο να ήταν απλά στην τάξη και να τραγουδούσαν τα τραγούδια μεταξύ τους, απάντησαν ομόφωνα και έντονα «όχι!». Όπως χαρακτηριστικά εξήγησε ο Λ.

«Έδωσεν μας την ευκαιρία αυτό το πρόγραμμα που εκάμαμεν να γνωρίσουμε πολύ κόσμο που κανονικά δε θα μπορούσαμε να εγνωρίζαμε.»

Ο διευθυντής και η υποδιευθύντρια εξήγησαν για αυτό το ζήτημα ότι δόθηκε στους μαθητές ευκαιρία να έρθουν σε επαφή και να αλληλοεπιδράσουν όχι μόνο μεταξύ τους και με τη μουσικοπαιδαγωγό τους αλλά με τους μουσικούς, με όλους τους επαγγελματίες που εργάζονταν εκεί αλλά και με το κοινό που παρακολούθησε την παράσταση. Ο επαγγελματίας μουσικός 3 τόνισε ότι

«Ήταν σημαντική η αλληλεπίδραση όχι μόνο των μαθητών με εμάς αλλά επίσης και των εμπλεκομένων όλων μεταξύ τους...Οι μαθητές με αναπηρία κατάφεραν να χαρούν, να έρθουν πιο κοντά, να αισθανθούν ότι είναι μέρος μιας εκδήλωσης μαζί με άλλους ανθρώπους».

Αντίστοιχα και ο στιχουργός ανέφερε χαρακτηριστικά ότι

«Ναι με όλη την ομάδα έρχονται σε επαφή και με οποιοδήποτε συμμετέχει στην όλη κατάσταση, έρχονται σε άμεση επαφή τζιε νιώθουν ότι είναι κομμάτι σημαντικό της εκδήλωσης...τζιε δένονται τζιε με τους υπόλοιπους δηλαδή, με τους ηχολήπτες, με τους φωτιστές, με τους ανθρώπους που φτιάχνουν τα σκηνικά τζιε έχουν άμεση τζιε όμορφη επαφή με όλους.»

Σε όλη αυτή την διαδικασία του αυθεντικά πλαισιωμένου προγράμματος της μουσικής, όσον αφορά την κοινωνική αλληλεπίδραση των ατόμων μέσα από τα δεδομένα της έρευνας φάνηκε ότι βοήθησε η ίδια η μουσική που δημιούργησε ένα θετικό κοινωνικό πλαίσιο για να αισθανθούν όλοι άνεση, να δείξουν θετική στάση

και να συνεργαστούν. Συμφωνώντας με τη βιβλιογραφία στο ότι οι ομαδοσυνεργατικές διαδικασίες που σχετίζονται με το «εμείς» της μουσικής προκαλούν αίσθημα εμπιστοσύνης, ασφάλειας και αλληλοσεβασμού (Βαϊούλη, 2015).

«Το εμείς της μουσικής, ότι ήμασταν ευτυχείς όλοι που βρισκόμασταν εκεί...» (Επαγγελματίας μουσικός 3).

«Η μουσική δένει όλους μαζί φέρνει όλους μαζί ενώνει όλους μαζί και είναι ο πιο κάλος συνδετικός κρίκος για όλους τους ανθρώπους.» (Επαγγελματίας μουσικός 1).

«Η μουσική έκαμε τα όλα πιο όμορφα κυρία, χαρούμενα, γνωρίζαμε κόσμο, μας εγνώριζε και αυτός και όλοι μαζί επροχωρούσαμε, βάζαμε στόχους και μαζί τα καταφέραμε. Με τους μουσικούς εγίναμε φίλοι!» (μαθητής 6- Μ).

Ανακεφαλαιώνοντας για την πρώτη θεματική, οι Κοινωνικές Εμπειρίες των ενήλικων συμμετεχόντων με νοητική αναπηρία μέσα από τη συμμετοχή τους στο Αυθεντικά Πλαισιωμένο Μουσικό Πρόγραμμα αφορούσαν κυρίως τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους, με τη μουσικοπαιδαγωγό τους και τους επαγγελματίες μουσικούς μαζί με τον στιχουργό, όπου πέρασαν μαζί όλα τα στάδια του προγράμματος, αναπτύσσοντας θετικούς κοινωνικούς δεσμούς. Παράλληλα κοινωνική αλληλεπίδραση υπήρξε σε μικρότερο όμως βαθμό με τους διάφορους άλλους επαγγελματίες που συναναστράφηκαν σε όλα τα στάδια του προγράμματος (επιπλέον τραγουδιστές που ήρθαν στο θέατρο, ηχολήπτες, παρουσιαστές, φωτιστές και άλλοι). Οι εμπειρίες αυτές των συμμετεχόντων όπως προέκυψαν ταίριαζαν με την έρευνα των Schulkin και Raglan (2014) που υποστήριξαν ότι η μουσική μπορεί και ενεργοποιεί ανθρώπινες κοινωνικές συμπεριφορές, επίσης διευκολύνει την επαφή και προάγει την ανθρώπινη ευημερία. Επίσης με το στοιχείο ότι η μουσικοτροπία, οι μουσικές ενέργειες- δράσεις επιτρέπουν την οικοδόμηση δεσμών με το κοινωνικό περιβάλλον (Young & Pari, 2019). Τα αποτελέσματα που αφορούν την θεματική αυτή απαντούν και στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα της μελέτης αυτής.

4.2 Η Ανάπτυξη των Κοινωνικών Δεξιοτήτων Επικοινωνίας και Συνεργασίας

Η δεύτερη ενότητα που προέκυψε μέσα από τη θεματική ανάλυση αφορά την ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων επικοινωνίας και συνεργασίας στους συμμετέχοντες με νοητική αναπηρία μέσα από το αυθεντικά πλαισιωμένο πρόγραμμα μουσικής μάθησης. Μέσα από το σύνολο των συνεντεύξεων φάνηκε ότι όλοι οι συνεντευζιαζόμενοι αναγνώρισαν μέσα από τα στάδια του προγράμματος από τις πρόβες στο Κέντρο Εκπαίδευσης, τις πρόβες στον αυθεντικό χώρο προβών των επαγγελματιών μουσικών και στη συνέχεια στο τηλεοπτικό κανάλι και στο θέατρο, ότι οι μουσικές και κοινωνικές εμπειρίες βοήθησαν την ομάδα των ατόμων με αναπηρίες να αναπτύξουν τόσο δεξιότητες επικοινωνίας όσο και δεξιότητες συνεργασίας. Όπως εξήγησε χαρακτηριστικά ο διευθυντής του Κέντρου

«Σ' όλη την πορεία της μουσικής αυτής διαδικασίας, σταδιακά οι μαθητές ανέπτυξαν κοινωνικές δεξιότητες όπως επικοινωνία, συνεργασία και ακόμα ανέπτυξαν σχέσεις...κατάφεραν σε όλες τις περιστάσεις να συνεργαστούν όπως έπρεπε...».

Αντίστοιχα η υποδιευθύντρια και ο εκπαιδευτής μέσα από τη δική τους συνέντευξη εξήγησαν ότι οι συμμετέχοντες με νοητική αναπηρία μέσα από το αυθεντικά πλαισιωμένο πρόγραμμα μουσικής, βγαίνοντας από τα κλειστά όρια του εργαστηρίου μουσικής στο Κέντρο, από το οποίο θα είχαν υπό άλλες συνθήκες την ευκαιρία να συνεργαστούν μόνο μεταξύ τους και με τη μουσικοπαιδαγωγό

«επικοινωνήσαν με άλλους, μίλησαν, γνωριστήκαν με κόσμο συνεργάστηκαν... μπόρεσαν να συνεργαστούν με ένα μουσικό, με ένα συνθέτη... βγήκαν εκτός περιβάλλοντος, εκτός εργαστηρίου... Μπήκαν σε μια αίθουσα θεάτρου, επήγαν σε ένα χώρο για πρόβες και μπόρεσαν να σταθούν ας πούμε στη θέση τους, να ακούσουν τη διαδικασία και να

συνεργαστούν στο ότι, σταματώ, αρχίζω, μπαίνω εδώ, βγαίνω εδώ είναι πολύ σημαντικό για ένα άτομο με ειδικές ανάγκες.» (Υποδιευθύντρια)

«οι πρόβες στο σχολείο γίνονται έτσι κι αλλιώς, με τις μουσικές. Οπότε, γίνεται η κοινωνικοποίηση μεταξύ τους αλλά, όταν βγήκαν και έξω και έκαναν τις πρόβες με τους πραγματικούς μουσικούς ήταν ακόμα πιο έντονο... γνωρίστηκαν ονομαστικά, μεταξύ τους υπήρχε έτσι, ένα δέσιμο της ομάδας οπότεν ήρθαν πιο κοντά, έκαναν τις πρόβες μαζί, συνεργάστηκαν για να, βγάλουν ένα καλό αποτέλεσμα» (Εκπαιδευτής)

Οι μαθητές με νοητική αναπηρία στην ομάδα εστίασης ανέφεραν επανειλημμένα τόσο τη λέξη συνεργασία όσο και τη λέξη επικοινωνία. Ερωτώμενοι και συγκεκριμένα εάν το αυθεντικά παισιωμένο πρόγραμμα μουσικής που συμμετείχαν τους βοήθησε να αναπτύξουν τις δεξιότητες τους να συνεργάζονται ή και να επικοινωνούν με άλλους ανθρώπους απάντησαν με σιγουριά, όλοι μαζί καταφατικά. Μάλιστα εξήγησαν ότι παρόλο που ήταν μία πρωτόγνωρη εμπειρία, παρόλο που πρώτη φορά τους δόθηκε η ευκαιρία να κάνουν μουσικές πρόβες και παράσταση επί σκηνής μαζί με επαγγελματίες μουσικούς μέσα από την ομαδική μουσική εκτέλεση, το τραγούδι αλλά και τη φιλόξενη στάση όλων των εμπλεκόμενων κατάφεραν να επικοινωνήσουν, να γνωριστούν, να συνεργαστούν αποτελεσματικά σαν μία ομάδα και να βγάλουν ένα αποτέλεσμα αξιόλογο.

«Πρώτη φορά ήταν κάτι καινούργιο για εμάς άλλα εγνωριστήκαμε, εσυνεργαστήκαμε, παίξαμε μαζί τραγουδήσαμε... για να τα καταφέρουμε έπρεπε να συνεργαστούμε για να κάνουμε τη μουσική, να παίξουμε τη μουσική...εβάλαμεν στόχο να μάθουμε και να πετύχουμε και εσυζητούσαμε μετά από κάθε τραγούδι στην πρόβα τί έπρεπε να αλλάξουμε να γινόμαστε καλύτεροι μαζί, να τα καταφέρουμε» (Μαθητής 6- Μ)

«Ο κόσμος που ήρθε να μας δει είδε κάτι ξεχωριστό, όλη η ομάδα [αναφορά ονομάτων] εσυνεργάστηκε και βγήκε κάτι όμορφο!» (Μαθήτρια 2- Δ)

Όσον αφορά τις δεξιότητες επικοινωνίας, στην ομάδα εστίαση περιέγραψαν οι συμμετέχοντες συγκεκριμένα για κάθε φάση του προγράμματος τους εμπλεκόμενους με τους οποίους επικοινωνήσαν και τους τρόπους που επικοινωνήσαν. Όσα ανέφεραν ταιριάζουν με την έρευνα των Ockelford et al. (2002) όπου υποστήριξαν τη μουσική ως χρήσιμο μέσον για την ανάπτυξη των

κοινωνικών επικοινωνιακών δεξιότητές των ατόμων με αναπηρίες. Συγκεκριμένα, όπως είπε ο μαθητής Α.

«Ήταν η ομάδα μεταξύ μας με τη δασκάλα μας, εμιλούσαμεν εκεί ο ένας με τον άλλο, κάναμε πρόβα, ετραγουδούσαμε...».

Συμπληρώνοντας ο μαθητής Π. εξήγησε ότι

«Ναι και ακόμη επρεπε να μιλούμε με τους μουσικούς και να ξέρουμε τι πρέπει να κάνουμε. Η δασκάλα μας στη παράσταση όταν δεν έπρεπε να μιλούμε μας έδειχνε με σήματα με τα χέρια και το πρόσωπο της πότε να μπούμε, ξεκινούμε, σταματούμε και που τα καταφέρναμε σωστά και οι άλλοι στα όργανα εχαμογελούσαν μας, εδείχναν μας μπράβο και το κοινό εχειροκροτούσε και έτσι έδειχνε να του αρέσει.»

Συμφωνώντας ο μαθητής Α. συνέχισε πάνω σε αυτό που έλεγε ο Π αναφέροντας ότι

«[οι θεατές]έλεγαν με το χειροκρότημαν τους το δυνατόν το μπράβο [χειροκρότησε ο ίδιος δυνατά και με ενθουσιασμό για να δείξει στη συνεντευκτή αυτή του την εμπειρία]...μετά είπαν μας το που ετελειώσαμε.».

Ο μαθητής Α. εξήγησε μετά τους συμμαθητές του ότι οι μορφές επικοινωνίας ήταν

«...με τα μάτια, με το χαμόγελο, εδείχναν μας, με το χειροκρότημα και με τα λόγια.».

Έπειτα οι μαθήτριες Δ και η Γ τόνισαν ότι μέσα από αυτή τη μουσική εμπειρία κατάφεραν να γνωρίσουν πολύ κόσμο, να μιλήσουν για τη μουσική αλλά και για άλλα θέματα, ξεκαθαρίζοντας ότι η επικοινωνία τους δεν ήταν μόνο μουσική αλλά ήταν και ανθρώπινη. Γνωρίστηκαν, μοιράστηκαν ιδέες, έκαναν κάποιες φιλίες και έλαβαν θετικά σχόλια/ εντυπώσεις.

Όσον αφορά τις δεξιότητες συνεργασίας αναφέρθηκαν σε παραδείγματα συνεργασίας τόσο των ίδιων με τους εμπλεκόμενους επαγγελματίες όσο και των επαγγελματιών μεταξύ τους όπως τα εντόπισαν μέσα από τις εμπειρίες τους στο αυθεντικά πλαισιωμένο πρόγραμμα. Χαρακτηριστικά ο μαθητής Α. ανέφερε ότι

«Ο ηχολήπτης μας πούμε έπρεπε να επικοινωνήσει μαζί μας αν ακούμε τα όργανα που παίζουν, τη φωνή μας και να συνεργαστεί με το φωτιστή για να βγει η παράσταση. Έπρεπε να συνεργαστούν!».

Συμφώνησαν όλοι πως μέσα από τις διαδικασίες που συμμετείχαν στο πρόγραμμα ανέπτυξαν τις δεξιότητες συνεργασίας τους, καθώς έπρεπε να συνεργαστούν όλοι ούτως ώστε να καταφέρουν το επιθυμητό αποτέλεσμα.

«Μόνοι μας πως θα μπορούσαμε; Δε θα μπορούσαμε αφού έπρεπε όλοι μαζί η ομάδα, εμείς, οι μουσικοί, ο άλλος ο κόσμος που εργάστηκε για να ετοιμάσουμε τη παράσταση με τα τραγούδια» (Μαθήτρια 1- Γ)

Οι επαγγελματίες μουσικοί μέσα από τις συνεντεύξεις τους επιβεβαίωσαν τα λεγόμενα των μαθητών με αναπηρία όσον αφορά τη συνεργασία και την επικοινωνία. Μάλιστα, όσα ανέφεραν συνάδουν με την έρευνα της Draper, (2019) και το βιβλίο της Κοκκίδου, (2015) για την κοινωνική φύση της μουσικής εμπειρίας που αποτελεί θεμέλιο της κοινωνικής ανάπτυξης. Όπως επίσης με το ότι μπορούν να διαδραματίσουν ένα σημαντικό ρόλο οι περισσότερες μουσικές δραστηριότητες στην προώθηση των διαπροσωπικών-κοινωνικών δεξιοτήτων της επικοινωνίας και της συνεργασίας καθώς πραγματοποιούνται για τους άλλους και με τους άλλους ανθρώπους.

«Οι μαθητές συνεργάστηκαν όσο μπορούσαν, με όποιους τρόπους μπορούσαν, κυρίως μέσα από το τραγούδι στις πρόβες, στην εκδήλωση και στο τηλεοπτικό κανάλι...Συνεργάστηκαν με όλους όσους έπρεπε άψογα!...Κοινωνικοποιήθηκαν, επικοινωνήσαν... Η επικοινωνία τους ήταν αβίαστη. Η ένδειξη επικοινωνίας ήταν με το να μιλήσουν, να σε χαιρετήσουν αλλά και με το γέλιο, μοιράστηκαν αγκαλιές, τραγούδια, αστεία, ιδέες, μουσικές. Τους κερδίσαμε αλλά και μας κέρδισαν. Μας ήξεραν ονομαστικά όλους, μας ρωτούσαν τί γίνεται, τί κάνουμε, τα νέα μας. Ακόμα και που έτυχε με μερικούς να συναντηθούμε αλλού τυχαία μας θυμούνταν και ήρθαν να μας μιλήσουν...έχουν ανάγκη αυτή τη σχέση της αγάπης, του αλληλοσεβασμού, αυτή τη συνεργασία και την επικοινωνία με τους συνανθρώπους τους. Αυτό το πρόγραμμα μουσικής έδωσε την ευκαιρία για να το ζήσουν αυτό.» (Επαγγελματίας Μουσικός- 3)

Επιπλέον ο Επαγγελματίας Μουσικός 2 τόνισε τη σημαντικότητα του να γίνονται με αυτό το ρεαλισμό και την αυθεντικότητα μουσικά προγράμματα που να συμμετέχουν τα άτομα με νοητική αναπηρία καθώς είναι πολύ εποικοδομητικά για τις κοινωνικές τους δεξιότητες. Παρομοίασε μάλιστα τη μουσική ως μία γλώσσα όπου μέσω αυτής διευκολύνεται η επικοινωνία και δεν αποτελεί εμπόδιο η αναπηρία. Μέσα από τη μουσική αναδεικνύονται τα ταλέντα οι δυνατότητες, τα χαρίσματα και όχι οι ειδικές μαθησιακές δυσκολίες και οι αναπηρίες.

«η κοινωνικοποίηση δια μέσω της μουσικής διαφοροποιεί τα πράγματα σε σχέση με, την κοινωνικοποίηση χωρίς μουσική. Δηλαδή επειδή, η μουσική είναι σαν μία γλώσσα από μόνη της και ένας τρόπος επικοινωνίας από μόνος του τότε ,οι άνθρωποι που έχουν κάποια νοητική τέλος πάντων, αδυναμία ή δυσλειτουργικότητα ας πούμε, χρησιμοποιώντας τη μαγική γλώσσα γιατί, περί μαγικής γλώσσας πρόκειται εκείνη την ώρα τουλάχιστον που δημιουργεί με το να τραγουδήσει, με το να παίξει κάτι τουλάχιστον, εκείνη την ώρα ο άνθρωπος αυτός μεταβάλλεται σε, άνθρωπο που δεν έχει αναπηρία γιατί, καταφέρνει να κάνει κάτι που κάνουμε εμείς. Στην προσπάθειά του να επικοινωνήσει δια της μουσικής, τον βάζεις σε έναν άλλο επίπεδο, το μυαλό δηλαδή, μπαίνει σε ένα άλλο επίπεδο, σε άλλο mood. Που σημαίνει ότι, εισερχόμενος σε αυτό το mood αμέσως αφήνει πίσω την δυσλειτουργικότητα... Με το κοινό βασικά είναι η πιο σημαντική επικοινωνία γιατί, απευθύνεται στο κοινό...δημιουργεί μουσική, η μουσική είναι ένα αποτέλεσμα συνεργασίας και για να υπάρξει μουσική προέχει να, προϋπάρξει η θέληση συνεργασίας, επικοινωνίας.»

Τα λεγόμενά όλων των συμμετεχόντων ήρθαν σε συμφωνία με όσα υποστήριξε η Gooding (2009), για το ότι η μουσική προσφέρει ένα κατάλληλο και «μη απειλητικό» πλαίσιο για τη συμμετοχή σε ομαδικές δραστηριότητες όπου ανεξάρτητα από τις μουσικές επιδόσεις και το αισθητικό αποτέλεσμα δίνεται δυνατότητα μουσικής επικοινωνίας σε όλους, με τρόπο που παρακάμπτεται το «αναπτυξιακό κενό» μη τυπικής και τυπικής ανάπτυξης των συμμετεχόντων. Όπως επίσης και με του Pfordresher (2006), που ανέδειξε ότι η μουσική ενεργοποιεί επικοινωνιακές λειτουργίες κοινωνικές συμπεριφορές, διευκολύνει την ανθρώπινη επαφή και τον «κοινωνικό εαυτό», συνδέοντας κοινές εμπειρίες και προθέσεις των ατόμων. Ακόμα τα αποτελέσματα έδειξαν να συνάδουν με την έρευνα των Srinivasan και Bhat, (2013) ότι οι παρεμβάσεις που βασίζονται στη μουσική

αποτελούν είναι αποτελεσματικές για άτομα με νοητικές αναπηρίες, διότι οι παρεμβάσεις αυτές αξιοποιούν τα έμφυτα μουσικά ταλέντα και δεξιότητες των ατόμων, σε ένα θετικό περιβάλλον, μειώνοντας παράλληλα «κοινωνικοσυναισθηματικές βλάβες».

4.3 Η Προσωπική Ανάπτυξη στην Αναγνώριση των Δυνατοτήτων, Θετική Αυτοεικόνα και Αυτοπεποίθηση

Μέσα από τη θεματική ανάλυση των δεδομένων και την ποιοτική διαδικασία της έρευνας παρόλο που δεν συμπεριλαμβανόταν στα ερευνητικά ερωτήματα και δεν υπήρχαν ειδικά σχεδιασμένες ερωτήσεις στα πρωτόκολλα των συνεντεύξεων προέκυψε ότι πέραν από κοινωνικά τα άτομα με νοητική αναπηρία αναπτύχθηκαν και προσωπικά. Συγκεκριμένα η θεματική αυτή ενότητα αφορά την προσωπική ανάπτυξη των συμμετεχόντων με νοητική αναπηρία στις δεξιότητες αναγνώρισης των δυνατοτήτων τους και στην ενίσχυση της αυτοεικόνας- αυτοπεποίθησής τους. Όπως προέκυψε μέσα από την έρευνα, η ομάδα μαθητών με νοητική αναπηρία που συμμετείχε στο αυθεντικά πλαίσιομένο πρόγραμμα μουσικής, μέσα από τις κοινωνικές εμπειρίες που βίωσαν, τη συνεργασία και την επικοινωνία με τους εμπλεκόμενους

«Κατάφεραν να λάβουν εφόδια που βοήθησαν στο να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση, στο να σταθούν στη σκηνή σαν ίσα μέλη της ομάδας και της μουσικής παρουσίασης...Η επαφή που είχαν με τη μουσική, με τα πραγματικά μουσικά όργανα, με τους μουσικούς και τους τρόπους που κάνουν τις πρόβες τους, η συνεργασία και η μουσική επαφή επί σκηνής, τους βοήθησαν να πιστέψουν στις ικανότητές τους, να νοιώσουν καλά ουσιαστικά με τον εαυτό τους και να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση...αυτό μάλιστα, ότι ένοιωθαν καλά το μετέδωσαν στον κόσμο... Με αυτοπεποίθηση έδειξαν την προσπάθειά τους αυτή προς τα έξω, επικοινωνήσαν, δημιούργησαν σχέσεις και απέκτησαν ακόμα κίνητρο και στόχο να βγουν να συμμετάσχουν και να έρθουν σε επαφή με τον κόσμο

εκτός του Κέντρου. Με αυτοπεποίθηση και με χαρά που είναι πολύ σημαντικό!».

Μέσα από την ομάδα εστίασης οι μαθητές εξήγησαν συμπληρώνοντας τα λεγόμενα ο ένας του άλλου και χαμογελώντας ότι στην αρχή

«Ντρεπόμασταν, εν τους εξέραμεν, είχαμε τρακ για τα τραγούδια αλλά ύστερα, σιγά σιγά, που τους εμαθαίναμε καλύτερα, μάθαμε και τα τραγούδια μας που τις πρόβες και εβλέπαμε την ομάδα ήταν καλύτερα» (Μαθήτρια 1- Γ)

Αναφέρθηκαν όλοι στο χειροκρότημα και τη θετική λεκτική ανατροφοδότηση που λάμβαναν στα διάφορα στάδια της διαδικασίας είτε από τους επαγγελματίες μουσικούς, είτε από το στιχουργό, είτε από τη μουσικοπαιδαγωγό τους και στην τελική παράσταση από τους θεατές, ως στοιχεία που τους έκαναν να πιστέψουν στις δυνατότητές τους και να ενισχύσουν την θετική τους αυτοεικόνα και αυτοπεποίθηση.

«Δεν εξέραμεν από την αρχή αν ήμασταν καλοί...τώρα θέλουμε τζιε ξέρουμε ότι μπορούμε έξω στον κόσμο, να τραγουδούμε τζιε να μην ντρεπόμαστε» (Μαθητής 1- Α)

«Να είμαστε χαρούμενοι όπως τους πραγματικούς μουσικούς στη σκηνή, να μην ντρεπόμαστε να τραγουδούμε!» [συμπλήρωσε ο Μαθητής 3- (Λ)]

«Με τα χαμόγελα, με χειροκρότημα εννοιώθαμεν πολλά καλά!». [είπε στη συνέχεια με ενθουσιασμό η Μαθήτρια 2- (Δ)]

Τα όσα ανέφεραν οι μαθητές στην ομάδα εστίασης επιβεβαίωσαν και οι τρεις επαγγελματίες μουσικοί ανάμεσά τους ο μουσικοσυνθέτης και μαέστρος, μέσα από τις συνεντεύξεις τους. Ανέφεραν ότι οι μαθητές μέσα από το πρόγραμμα που συμμετείχαν και τις μουσικές και κοινωνικές εμπειρίες που βίωσαν εξωτερίκευαν στοιχεία του χαρακτήρα και της προσωπικότητάς τους. Σταδιακά μέσα από τις ομαδικές πρόβες έδειξαν να αισθάνονται όλο και πιο ικανοί, να απολαμβάνουν την διαδικασία και να πιστεύουν στις ικανότητές τους. Επίσης χωρίς ιδιαίτερο άγχος και με αυτοπεποίθηση συμμετείχαν και τραγούδησαν επί σκηνής

«εξωτερικεύονταν στοιχεία του ενδότερου χαρακτήρα τους, δηλαδή η διάθεση η προδιάθεση να τραγουδήσουν να κάνουν πρόβα για να

εμφανιστούν τους έφερε σιγά σιγά αυτή την ευμάρεια, αυτή τη χαρά και την αυτοπεποίθηση» (Επαγγελματίας μουσικός- 2)

«Δεν δίστασαν οι μαθητές, δεν ντράπηκαν, δεν αγχώθηκαν και δεν έκαναν πίσω όσο βρίσκονταν πάνω στη σκηνή... Ήταν σε όλα εκατό τοις εκατό εκεί πανέτοιμοι!... Το πρόγραμμα αυτό της μουσικής όπως οργανώθηκε με το ρεαλισμό του τους έδωσε μια ομολογουμένως θετική εμπειρία που λειτούργησε θετικά μέσα τους, τους εξέλιξε, τους κοινωνικοποίησε και τους έδωσε κίνητρο να πιστέψουν στις ικανότητές τους, να μην μένουν στην αναπηρία και να προχωρούν στη ζωή τους». (Επαγγελματίας μουσικός- 3)

«Το χειροκρότημα ξέρεις και η επιβράβευση τους έκανε να νοιώθουν ότι προσφέρουν, να νοιώθουν ικανοί και ξεχωριστοί και όχι με τον τρόπο που ξεχώριζαν μέχρι τώρα, για τις διαφορές τους αλλά για τις ικανότητες, τα χαρίσματα και τα ταλέντα τους στη μουσική!» (Επαγγελματίας μουσικός- 1)

Ένα ακόμα στοιχείο της προσωπικής ανάπτυξης που ανέφερε έντονα κατά τη διάρκεια της συνέντευξης της ομάδας εστίασης κυρίως ο μαθητής 4- (Μ) ήταν το να θέτουν στόχους και να τους κατακτούν. Περιέγραψε ότι μέσα από αυτό το πρόγραμμα μπήκε ο καθένας τους σε μία διαδικασία του να βάλουν στόχο να μάθουν τα τραγούδια, να καταφέρουν μαζί με τους επαγγελματίες μουσικούς να ετοιμάσουν μία όμορφη παράσταση και μετά να παρουσιάσουν στον κόσμο όσα προετοίμασαν. Ο καθένας ατομικά έπρεπε να καταφέρει το δικό του μουσικό μέρος αλλά και ομαδικά το συνολικό αποτέλεσμα βοηθώντας ο ένας τον άλλον. Εξήγησε ότι έπρεπε ο καθένας/μία να αναγνωρίσει τις ικανότητες του και τα σημεία που χρειάζονταν κι άλλες πρόβες ώστε να φτάσουν στο στόχο τους. Αυτή η διαδικασία και αντίστοιχες αν υπάρξουν στο μέλλον με πρώτη ευκαιρία θα τους βάλουν σε διαδικασία να θέσουν νέους στόχους και με προσπάθεια να τους πετύχουν και πως αυτή η προσπάθεια και επιτυχία κάθε φορά σε όποιο βαθμό και να είναι θα τους εξελίξει και θα τους κάνει να αισθάνονται όμορφα και ακόμα πιο ικανοί.

«Όταν επιμένεις όμως σε κάτι που θέλεις να κάνεις με τη μουσική ή ότι έχει σχέση με κάποια δραστηριότητα, αρκεί να επιμένεις, σε κάνει να μαθαίνεις καινούργια πράγματα... το να βάλουμε, να θέτουμε, να εξελισσόμαστε, να θέτουμε και άλλους στόχους... Να προσπαθείς για το κάτι διαφορετικό... μαθαίνεις διάφορα πράγματα ούτως ώστε, να είσαι σε πιο έτοιμη θέση, να αντιμετωπίσεις πολλά πράγματα στον έξω κόσμο... για να μπορούμε να έχουμε πιο καλές σχέσεις με τον έξω κόσμο ή μεταξύ μας. Να μάθουμε να

συνεργαζόμαστε, να μάθουμε να ακούμε, να μάθουμε να αντιμετωπίζουμε διάφορες καταστάσεις... Εμένα σίγουρα μπορεί και τους άλλους να βοήθησε στο στόχο τους άλλα, όλοι θέλουμε να κάνουμε ένα στόχο πιο πάνω από τα. Όλοι μπορούμε να εξελιχθούμε και να έχουμε αυτοπεποίθηση!» (Μαθητής 4- Μ)

Ανακεφαλαιώνοντας την Τρίτη θεματική ενότητα, μέσα από την ανάλυση των δεδομένων προέκυψαν στοιχεία που αφορούσαν την προσωπική ανάπτυξη των συμμετεχόντων με νοητική αναπηρία μέσα από τις εμπειρίες τους στο αυθεντικά πλαισιωμένο πρόγραμμα μουσικής, όσον αφορά τις δεξιότητες αναγνώρισης των δυνατοτήτων τους και στην ενίσχυση της αυτοεικόνας και αυτοπεποίθησής τους. Τα στοιχεία αυτά φάνηκε να ταιριάζουν με την έρευνα της Hallam (2010), που τόνισε τη δύναμη της μουσικής στην πνευματική, προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη παιδιών και ενηλίκων. Όπως επίσης ταίριαξαν με την έρευνα των Young & Parí (2019), που υποστήριξαν ότι οι άνθρωποι μέσα από την μουσικοτροπία μπορούν να εξερευνούν και να μαθαίνουν τον εαυτό τους.

4.4 Η Κοινωνική Ενσωμάτωση μέσω του Αυθεντικά Πλαισιωμένου Προγράμματος Μουσικής

Η τέταρτη θεματική ενότητα που προέκυψε μέσα από την ανάλυση των δεδομένων έρχεται να απαντήσει στο τελευταίο σκέλος του δεύτερου ερευνητικού ερωτήματος, για το εάν μέσα από τη συμμετοχή τους στο αυθεντικά πλαισιωμένο πρόγραμμα μουσικής οι μαθητές με νοητική αναπηρία ενίσχυσαν την κοινωνική τους ενσωμάτωση. Αρχικά, όλοι οι συμμετέχοντες συμφώνησαν στο ότι υπήρχε ισότητα ανάμεσα στην ομάδα των μαθητών με νοητική αναπηρία και στην ομάδα των επαγγελματιών μουσικών (εκτελεστών οργάνων και τραγουδιστών/στριων)

«Ήμασταν ίσοι όλοι!.. σαν τους επαγγελματίες μουσικούς.» (Μαθητής 2- Π)

«Ήταν σαν ισότιμοι μουσικοί οι μαθητές ικανότατοι επί σκηνής!».
(Διευθυντής Κέντρου)

«Αισθανθήκαμε πως είμασταν ένα. Πως είμασταν ίσοι, πως εμπορούσαμε και εμείς να καταφέρουμε κάτι όπως, και αυτοί.» (Μαθήτρια 2- Δ)

«Δώθηκε μας η ευκαιρία να βρεθούμε μαζί τους, να κάνουμε πρόβες μαζί τους, να μας γνωρίσουν να δουν ότι έχουμε ικανότητες να σταθούμε στη σκηνή και να είμαστε κανονικά, ότι και εμείς μπορούμε να συμμετέχουμε και να είμαστε μουσικοί όπως ένας οποιασδήποτε άλλος μουσικός.» (Μαθητής 4- Μ)

Σε σχέση με αυτή την ισότητα που υπήρχε στην ομάδα που αποτελείτο από τους μαθητές με νοητική αναπηρία και τους επαγγελματίες μουσικούς συμπλήρωσε ο επαγγελματίας μουσικός 3 ότι

«Εκτός από την χαρά που πήραν ένοιωσαν ότι δεν διαφέρουν από εμάς, και όλα αυτά που έβλεπαν και γνώριζαν μόνο από απόσταση σαν θεατές σε μια παράσταση η στην τηλεόραση δεν είναι για αυτούς κάτι τόσο μακρινό και ξένο αλλά κάτι που και αυτοί μπορούν να κάνουν. Ότι και αυτοί μπορούν και ότι αυτό αναγνωρίζεται από τους άλλους.

Μέσα από τα λεγόμενά τους οι μαθητές που συμμετείχαν στο πρόγραμμα τόνισαν ακόμη ότι στα αρχικά στάδια έπαιξε μεγάλο ρόλο η στάση των επαγγελματιών μουσικών απέναντί τους που μαζί με τη μουσική τους έκαναν να αισθανθούν άνετα και ως ισότιμα μέλη ενός μουσικού και κοινωνικού συνόλου.

«Παίζει ρόλο και η στάση των αυθεντικών επαγγελματιών... με ποιους ανθρώπους ήρθαμε σε επαφή γιατί μας έβλεπαν έτσι!» (Μαθητής 4- Μ)

«Μπήκαν και ήθελαν να το δεχτούν τα παιδιά μας ότι θα τραγουδήσουμε μαζί τους και έδωκαν τους το ελεύθερο να τραγουδήσουν όπως το κάναμε στις πρόβες μας. Δηλαδή, δεν προσπάθησαν να το αλλάξουν για να φανεί καλύτερο τζιε να αρέσει στον κόσμο παραπάνω. Με τα λάθη μας, με τα ούλα μας το άφησαν και το δέχτηκαν άρα από τη στιγμή που, αυτά τα άτομα θέλουν να το δεχτούν, θέλουν να το παρουσιάσουν και θα να βάλουν αυτά τα άτομα στο πρόγραμμά τους θεωρώ ότι, μόνο θετικά μπορούμε να πάρουμε.» (Εκπαιδευτής)

Την ανάγκη και στόχο να ενταχθούν κοινωνικά και να ενσωματωθούν εξέφρασαν οι μαθητές με νοητική αναπηρία μέσα από την ομάδα εστίασης εξηγώντας τις δυσκολίες σε σχέση με την αντιμετώπισή τους συχνά από τον έξω κόσμο, ως επιχειρήματα για να αναδείξουν στη συνέχεια ότι μέσα από το αυθεντικά πλαισιωμένο πρόγραμμα έλαβαν μία διαφορετική αντιμετώπιση.

«Έχει ανθρώπους που εμάς σαν άτομα δεν μας αποδέχονται... δεν γνωρίζουν δεν ξέρουν. Δεν σημαίνει αν είσαι σε ειδικό σχολείο σε όποιο σχολείο και να είσαι όλοι έχουν ίσες δυνατότητες, κανείς δεν είναι πιο πάνω από τον άλλο έχουμε ίσα δικαιώματα. Εγώ το θεωρώ εντελώς χαζό κάποια άτομα να κρίνουν αυτά τα άτομα που είναι σε ειδικό σχολείο γιατί, δεν τους ξέρεις καλά, δεν ξέρεις ποιες είναι οι δυνατότητες τους γιατί, τους κρίνεις... Όποτε μέσα από αυτές τις πρακτικές σαν αυτή την πρακτική που δοκιμάσαμε με τη μουσική δείχνεις τους και μαθαίνουν ότι μπορείς κι εσύ!»
(Μαθητής 4- Μ)

«Πάρα πολύ μεγάλη ήταν η ευκαιρία για να μας μάθει ο έξω κόσμος!»
(Μαθήτρια 1- Γ)

Αντίστοιχα τοποθετήθηκαν στο ζήτημα και ο διευθυντής και η υποδιευθύντρια του Κέντρου τονίζοντας ότι προγράμματα όπως αυτό βοηθούν την κοινωνία να γνωρίσει καλύτερα τα άτομα με αναπηρίες, τις ικανότητές και τα δικαιώματά τους να υπάρχουν ισότιμα στην κοινωνία και υποστηρίζουν με αυτό τον τρόπο την κοινωνική ένταξη και την αποδοχή.

«Βοηθά γιατί, αντιλαμβάνεται και το κοινό ότι, ναι είναι άτομα με ειδικές ικανότητες άλλα, έχουν ιδιαίτερες ικανότητες δηλαδή, αν έχουν μια σωστή εκπαίδευση μπορούν να καταφέρουν πάρα πολλά πράγματα. Και βγαίνοντας εκτός εργαστηρίου, εκτός από το χώρο του κέντρου, το να έρθουν να παρουσιάσουν μια μουσική παράσταση είναι πάρα πολλά σημαντικό και για τα ίδια τα άτομα και για το χορό για τους εκπαιδευτές τους αλλά, και για τον κόσμο. Ότι α, όντως γίνεται μια δουλειά για να φτάσουμε εδώ άρα, αύριο αν ένα άτομο θα βγει με την οικογένεια ή μόνο του στην κοινωνία είναι πιο εύκολη η ένταξη του και η αποδοχή.»
(Υποδιευθύντρια Κέντρου)

«Ψάχνουμε δραστηριότητες που ταιριάζουν στην πραγματικότητα, δίνουν στα άτομα ευκαιρίες για εμπειρίες του πραγματικού κόσμου, της πραγματικής ζωής...Το αποτέλεσμα είναι τόσο ηχηρό που βλέπουν οι θεατές και από μόνο του ξεκάθαρο!! Ορίστε, έχουν μπορούν και συμμετέχουν όπως και οι επαγγελματίες, έχουν ταλέντα, δεξιότητες,

μπορούν να είναι ενεργά και ισότιμα μέλη στην κοινωνία... μπορώ να πω με σιγουριά ότι τέτοιου είδους δράσεις, όπως το πρόγραμμα αυτό της μουσικής αποτελούν δρόμο για να αναπτυχθούν κοινωνικά τα άτομα και μακροπρόθεσμα για να μπορούν να ενσωματωθούν κοινωνικά!».

Τα στοιχεία που ανέφεραν φάνηκε να ταιριάζουν με την έρευνα της Algahtani (2017), η οποία υποστήριξε πως τα άτομα με νοητικές αναπηρίες μέσα από την κατάλληλη υποστήριξη και την δια βίου εκπαίδευση, μπορούν να επιτύχουν ποιότητα ζωής υψηλή και ως εκ τούτου η εκπαίδευσή τους οφείλει να αναδεικνύει τα χαρίσματά, τις δυνατότητες τους, βοηθώντας τα να τα αξιοποιούν στους διάφορους τομείς της ζωής λειτουργικά, ως ανεξάρτητοι ενήλικες και ως ισότιμα μέλη στην κοινωνία.

Την ανάγκη για κοινωνική ενσωμάτωση των μαθητών με νοητική αναπηρία που συμμετείχαν στο πρόγραμμα αναγνώρισαν και οι επαγγελματίες μουσικοί εξηγώντας πόσο σημαντικό είναι να προσφέρονται ευκαιρίες που θα οδηγούν σε αυτή.

«Είναι τόσο έτοιμοι να ακούσουν να μάθουν και να τα καταφέρουν, και είναι τόσο διψασμένοι να ενταχθούν σε άλλες ομάδες ανθρώπων φτάνει μόνο να τους δοθεί η ευκαιρία.» (Επαγγελματίας μουσικός- 3)

Πέραν από το στάδιο των προβών και την τελική παράσταση ο εκπαιδευτής αναφέρθηκε και στην επίσκεψη στον τηλεοπτικό σταθμό και την τηλεοπτική εμφάνιση των μαθητών όπου παρουσίασαν μικρό μέρος της παράστασης διαφημίζοντας την, απάντησαν σε ερωτήσεις της παρουσιάστριας για την εκδήλωση και προσκάλεσαν το κοινό να παρευρεθεί σε αυτή. Εξήγησε ότι και μέσα από αυτό το ρεαλιστικό πλαίσιο της πρόσκλησης του κοινού να παρακολουθήσει την μουσική παρουσίαση ενισχύθηκε η κοινωνική ενσωμάτωση.

«Εκάλεσαν τον κόσμο να έρθει, οπότε εμπνευσάν τζιε τους τηλεθεατές, τέλος πάντων τους έβαλαν στη διαδικασία να κλείσουν εισιτήριο για να έρθουν. Θυμούμαι είχε κόσμο, είχε πολύ κόσμο!...Σίγουρα εγώ νομίζω, υπάρχει αντίκτυπος δηλαδή, από τη στιγμή που, ήταν και πολλά καλοί τα παιδιά, σαν μουσικοί.»

Ουσιαστικά, μέσα από την ανάλυση προέκυψε ότι σε κάθε φάση του προγράμματος ενισχυόταν η κοινωνική ενσωμάτωση σταδιακά. Σε κάθε στάδιο αυξανόταν ο κόσμος εκτός του Εκπαιδευτικού Κέντρου που ερχόταν σε επαφή με την ομάδα των ατόμων και σε αναλογία ενισχυόταν ακόμα περισσότερο ο στόχος κοινωνικής ενσωμάτωσης. Πιο συγκεκριμένα στο πρώτο στάδιο της μουσικής σύνθεσης ήρθαν σε επαφή με τον στιχουργό και τον μουσικοσυνθέτη, στο επόμενο με την συνολική ομάδα επαγγελματιών μουσικών, έπειτα στο τηλεοπτικό κανάλι με τους εργαζόμενους αλλά και με το τηλεοπτικό κοινό που παρακολουθούσε την εκπομπή εκείνη τη στιγμή. Τέλος προστέθηκαν οι επαγγελματίες του θεάτρου και το πολυάριθμο κοινό/θεατές της μουσικής παράστασης.

Πολύ χαρακτηριστικά αποτελούν τα λεγόμενα του επαγγελματία μουσικού 3 ως ανακεφαλαίωση της συνεισφοράς του αυθεντικά πλαισιωμένου προγράμματος μουσικής στην κοινωνική ενσωμάτωση των συμμετεχόντων με νοητική αναπηρία.

«Εκαταφέραμε και δώσαμε με τούτο το πρόγραμμα την ιδέα ότι τα άτομα αυτά μπορούν να υπάρχουν ως πραγματικά μέλη μίας εκδήλωσης, μίας μουσικής παράστασης, στον έξω κόσμο...μπορούν να έχουν αντίκτυπο στην κοινωνία, να λειτουργήσουν και μαζί με άλλες ομάδες, σε συνεργασία με άλλα άτομα χωρίς αναπηρίες. Αυτή η ενσωμάτωση στην κοινωνία για τα άτομα αυτά μόνο με αυτού του είδους ενέργειες αυθεντικές, σύμπραξης, συνεργασίας, μπορεί να πραγματοποιηθεί! Η μουσική ενώνει!...Πραγματικοί άνθρωποι, πραγματικές καταστάσεις, πραγματικές ευκαιρίες και συνθήκες για να βιώσουν τα άτομα αυτά την πραγματική ζωή!»

Τα στοιχεία αυτά για την μουσική και την κοινωνική ενσωμάτωση ήρθαν σε συνάφεια με έρευνες όπως αυτή των Uralieva et al. (2014), που υποστήριξαν τον θετικό ρόλο που διαδραματίζει η μουσική μάθηση σε άτομα με νοητική αναπηρία μακροπρόθεσμα, στην κοινωνική ένταξή τους. Αλλά και του Sobol (2019), που περιέγραψε ότι μέσα από την ομαδική μουσική εκτέλεση, ακρόαση, δημιουργία, με ρεαλισμό, υποστηρικτικότητα, ευελιξία και θετική κοινωνική ατμόσφαιρα

δημιουργικής ελευθερίας ανάμεσα στους συμμετέχοντες, μπορεί να ενισχυθεί η κοινωνική ενσωμάτωση.

4.5 Οι Εισηγήσεις για Ενίσχυση και Βελτίωση του Προγράμματος

Η έκτη και τελευταία ενότητα που προέκυψε μέσα από την ανάλυση, η οποία απαντά και στο τρίτο ερευνητικό ερώτημα της έρευνας, αφορά τις εισηγήσεις των συμμετεχόντων για ενίσχυση και βελτίωση του προγράμματος μουσικής. Η αρχική εισήγηση που πρότειναν όλοι οι συμμετέχοντες στην έρευνα ήταν ότι αυτό το ρεαλιστικά- με αυθεντικότητα στυλιζάρισμα του μαθήματος της μουσικής θα ήταν καλό να συνεχίσει να εφαρμόζεται στο μέλλον. Δηλαδή, να μην αποτελέσει μία μεμονωμένη πρόσκαιρη πρακτική, αλλά μία διδακτική μέθοδο ούτως ώστε να φέρει μακροπρόθεσμα και με διάρκεια θετικά αποτελέσματα στους μαθητές με νοητική αναπηρία αλλά και σε σχέση με τον μακροπρόθεσμο αντίκτυπο στην κοινωνία έξω από τα όρια του Κέντρου.

«Αν η εμπειρία αυτή είναι πρόσκαιρη και ευκαιριακή δίνει μόνο για λίγο όποια ενδεχόμενη πιθανότητα για όφελος. Πρέπει να είναι συνεχής πρέπει να αναβαθμίζεται πρέπει να γίνει τρόπος και μέρος της ζωής τους. Πρέπει να συνεχιστεί η επαφή και η συνεργασία με πολλούς και διάφορους μουσικούς και καλλιτέχνες, πρέπει το όνειρο που ζουν τώρα πάνω στην σκηνή να μην τελειώνει όταν τελειώνει η παράσταση.» (Επαγγελματίας Μουσικός 1)

Στα πλαίσια αυτής της συνέχειας στην εφαρμογή του προγράμματος όλοι ανεξαιρέτως οι συμμετέχοντες πρότειναν την επανάληψη του προγράμματος και των παραστάσεων της τελικής του φάσης ώστε να δοθεί η ευκαιρία και σε άλλο κοινό που δεν τα είχε καταφέρει να παρευρεθεί να το κάνει.

«Θα ήταν καλό να γίνονται συνεχόμενες αυτές οι εκδηλώσεις, περισσότερες παραστάσεις έτσι ώστε, να έρχονται σε ποιο συχνή επαφή

γιατί, βοήθα πολύ, τους βοηθά πολύ να ενσωματώνονται για να συμμετέχουν σε, να νιώθουν κοινωνικά αποδεκτοί και σημαντικοί κοινωνικά... παρατηρώντας τους βλέποντας ότι, τελειώνοντας από μια εκδήλωση που είχαμε αμέσως ψάχνουν και ζητούν για να κάνουν μιαν άλλη εκδήλωση για να, βρεθούν ξανά με κόσμο για να, νιώσουν όμορφα. Το πιο σημαντικό είναι να έρχονται σε επαφή με κόσμο. Γιατί τζιε ο κόσμος λίγα γνωρίζει τζιε η συνεχόμενη επαφή βοηθά τον κόσμο να προσεγγίζει πιο άνετα και πιο όμορφα τα άτομα με αναπηρίες.» (Στιχουργός)

Επίσης τόνισαν ότι πέραν από την επανάληψη της εκδήλωσης στην επαρχία της Λάρνακας θα ήταν καλό να γίνουν παραστάσεις και σε άλλες πόλεις της Κύπρου ούτως ώστε να προσελκύσουν ακόμη περισσότερο και νέο κοινό. Μάλιστα εξήγησαν ότι μέσα από αυτή την πρακτική θα ενισχυόταν ακόμα περισσότερο ο στόχος της κοινωνικής ενσωμάτωσης.

«...θα μπορούσε να βελτιωθεί και άλλο. Να συνδεθούν με τα μουσικά δρώμενα τόσο της τοπικής κοινότητας όσο και ευρύτερα. Δηλαδή, να μην μένει μόνο στην κλειστή κοινωνία της πόλης. Θα μπορούσε να γίνεται και σε άλλες πόλεις αλλά, και να γίνεται προβολή που μέσα μαζικής ενημέρωσης. Δυστυχώς, αν δεν γίνει η προβολή της όλης διαδικασίας της δουλειάς μέσα από τα μέσα, μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης ε, ο κόσμος γνωρίζει τα άτομα μια κλειστή κοινωνία να το πω π.χ η κοινωνία της Λάρνακας. Ναι μπορούν να, είναι δύσκολο ας πούμε να γίνει η ένταξη σε πιο εύρη κοινό.» (Υποδιευθύντρια)

Προτάθηκε ακόμα η ετήσια καθιέρωση της μουσικής εκδήλωσης από το Κέντρο και την ομάδα μουσικών με τον ποιητή/στιχουργό και τον μουσικοσυνθέτη να προτείνουν και να υπόσχονται να εμπλουτίσουν και να ανανεώσουν το πρόγραμμα με νέα τραγούδια/δημιουργίες, ώστε το κοινό κάθε χρόνο να παρακολουθεί ένα ανανεωμένο αποτέλεσμα και την πρόοδο του συνόλου.

Οι επαγγελματίες μουσικοί μάλιστα πρότειναν και τη συνεργασία με μουσικά σύνολα στο εξωτερικό όπου θα μπορούσε να δημιουργηθεί η δυνατότητα να γίνει ανταλλαγή επισκέψεων, παραστάσεων και συνεργασιών εκτός Κύπρου.

Μία άλλη εισήγηση που προέκυψε ήταν στο μέλλον να αυξηθούν οι συμμετέχοντες με την συμμετοχή και άλλων επαγγελματιών μουσικών, επιπλέον εκτελεστών

άλλων μουσικών οργάνων, τραγουδιστών, με την συμμετοχή περισσότερων μαθητών του Κέντρου αλλά ακόμη και με τη συμμετοχή άλλων σχολείων γενικών ή/και ειδικών.

«...να μεγαλώσει και η δική μας ομάδα από το κέντρο και να δώσουμε και τη δυνατότητα και σε άλλα άτομα...» (Μαθήτρια 2- Δ)

«Θα μπορούσε να γίνει συνεργασία πολλών ιδρυμάτων μαζί, μαζί με επαγγελματίες μουσικούς τζίε να κάνουμε κάτι πολλά πιο μεγάλο. Δηλαδή, σαν μια μεγάλη χορωδία!» (Εκπαιδευτής)

Εκτός από την αύξηση των συμμετεχόντων κάποιοι από τους μαθητές μέσα από την ομάδα εστίασης πρότειναν την αυθεντική ενασχόληση με διάφορα είδη- στυλ μουσικής και ανάλογα με το είδος και της ανάγκες να αλλάζει ο αριθμός συμμετεχόντων, οι συμμετέχοντες και τα αντίστοιχα απαραίτητα όργανα. Ως προς αυτή την εισήγηση εξήγησαν ότι θα ενίσχυε το ενδιαφέρον τους και το κίνητρο τους για συμμετοχή, θα τους ανέπτυξε προσωπικά καθώς κάθε φορά θα έθεταν νέους στόχους προς κατάκτηση και θα εξελίσσονταν. Επίσης θα εμπλούτιζαν τις μουσικές τους γνώσεις και δεξιότητες (φωνητικές και εκτέλεσης στα όργανα) γνωρίζοντας και εκτελώντας νέα ρεπερτόρια. Επιπλέον η επαφή κάθε φορά με άλλη ομάδα επαγγελματιών του συγκεκριμένου είδους και ρεπερτορίου θα ενίσχυε και την κοινωνική τους ανάπτυξη.

«...να θέτουμε κάθε φορά νέους στόχους και μέσα από αυτές τις εμπειρίες μας να τους πετυχαίνουμε. Άρα, να μην είναι συνέχεια το ίδιο...να ζεις συνέχεια και καινούργιες εμπειρίες, να μαθαίνεις πιο πολλά...με διαφορετικό κοινό, κάθε φορά και με άλλους συνθέτες ανάλογα τη μουσική που θέλουμε να κάνουμε, άλλο στυλ.» (Μαθητής 4- Μ)

Ακόμα μία εισήγηση που προέκυψε από την ομάδα εστίασης ήταν η ένταξη πέραν από το ατομικό και χορωδιακό τραγούδι και την εκτέλεση στα όργανα, την κίνηση-χορό με τη μουσική και τη συνεργασία με αυθεντικούς χορευτές και σχολές χορού της πόλης τους.

Ανακεφαλαιώνοντας, μέσα από τα ευρήματα της έρευνας ως προς τη θεματική αυτή ενότητα προέκυψε ότι αφού οι συμμετέχοντες αναγνώρισαν τη θετική επίδραση των αυθεντικών πλαισίων μουσικής στις κοινωνικές εμπειρίες, στην κοινωνική και προσωπική ανάπτυξη αλλά και στην ενίσχυση της κοινωνικής ενσωμάτωσης των ενήλικων ατόμων με νοητική αναπηρία είχαν ποικίλες εισηγήσεις προς ενίσχυση και βελτίωση του προγράμματος. Όλες οι εισηγήσεις στηρίχθηκαν στην ομόφωνη θέλησή τους για συνέχιση και αναβάθμιση αυτής της πρακτικής.

4.6 Συζήτηση

Τα εμπειρικά ευρήματα της μεταπτυχιακής αυτής διατριβής συνδέονται και συμφωνούν με άλλες, προϋπάρχουσες έρευνες οι οποίες παρουσιάστηκαν στο κεφάλαιο ανασκόπησης της βιβλιογραφίας οι οποίες όμως δεν αφορούσαν τα ενήλικα άτομα με νοητική αναπηρία καθώς υπάρχει ερευνητικό κενό σε σχέση με τη διερευνώμενη θεματική. Το ότι κατάφεραν οι συμμετέχοντες με αναπηρία μέσα από την συμμετοχή τους στο αυθεντικά παισιωμένο πρόγραμμα να αλληλοεπιδράσουν κοινωνικά με τους συμμετέχοντες επαγγελματίες μουσικούς και τεχνικούς, σε ένα θετικό κλίμα αποδοχής, ισότητας και συνεργασίας χωρίς να δίνεται έμφαση στην αναπηρία, αλλά στις ικανότητες- χαρίσματά τους ταίριαξε με την έρευνα της Gooding (2009). Η έρευνα αυτή είχε τονίσει ότι η μουσική προσφέρει ένα κατάλληλο, «μη απειλητικό», πλαίσιο για συμμετοχή σε ομαδικές δραστηριότητες, στο οποίο οι εκπαιδευόμενοι δεν αισθάνονται ανησυχία για το βαθμό και τον τρόπο που θα καταφέρουν να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις. Ανεξάρτητα από τις μουσικές τους επιδόσεις και το αισθητικό αποτέλεσμα δίνεται δυνατότητα μουσικής επικοινωνίας σε όλους. Με τον τρόπο αυτό παρακάμπτεται το «αναπτυξιακό κενό» μη τυπικής και τυπικής ανάπτυξης των συμμετεχόντων. Πράγματι και στην παρούσα διατριβή το πλαίσιο ήταν «μη απειλητικό», ενθαρρυντικό και δεν τίθετο θέμα τυπικής μη τυπικής ανάπτυξης. Τα εμπειρικά στοιχεία ανέδειξαν επίσης ότι μέσα από τη συμμετοχή τους στο αυθεντικά

πλαισιωμένο πρόγραμμα οι συμμετέχοντες με νοητική αναπηρία ανέπτυξαν κοινωνικές δεξιότητες επικοινωνίας και συνεργασίας όπως και δεξιότητες αναγνώρισης των δυνατοτήτων τους, θετικής αυτοεικόνας και αυτοπεποίθησης. Τα αποτελέσματα αυτά ήρθαν σε πλήρη συμφωνία με τα ευρήματα προηγούμενων μελετών σε σχέση με τη μουσική και την ανάπτυξη των πιο πάνω δεξιοτήτων. Πιο συγκεκριμένα με το ότι περισσότερες μουσικές δραστηριότητες μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο για την προώθηση κοινωνικών-διαπροσωπικών δεξιοτήτων επικοινωνίας και συνεργασίας, αφού πραγματοποιούνται με και για τους άλλους ανθρώπους (Hargreaves et al. 2003· Schulkin & Raglan 2014· Κοκκίδου 2015). Ότι η μουσική με την κοινωνική της φύση αποτελεί θεμέλιο για την κοινωνική ανάπτυξη, την προώθηση διαπροσωπικών δεξιοτήτων επικοινωνίας (Hallam 2010). Επιπλέον σε σχέση με το αυθεντικό στυλιζάρισμα του προγράμματος μουσικής και της επίδρασής του στην προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη των συμμετεχόντων με νοητική αναπηρία ακολουθήθηκε η δομή στυλιζαρίσματος που ακολούθησαν προηγούμενες έρευνες με ρεαλισμό στο ρεπερτόριο/ στυλ μουσικής, στις διαδικασίες- πρακτικές που ταιριάζουν με τον παραδοσιακό- αυθεντικό τρόπο παραγωγής και διανομής του ήχου, στους χώρους, στα μέσα/ υλικά και στα εμπλεκόμενα πρόσωπα (Evelein 2006· Southcott 2006· Wiggins 2007). Τα εμπειρικά στοιχεία οδήγησαν στο ότι μέσα από τη συμμετοχή στο προγράμματα μουσικής με επίκεντρο τις δια βίου δεξιότητες, σε αυθεντικά πλαίσια- πραγματικής ζωής ενισχύεται η κοινωνική ενσωμάτωση των ενήλικων ατόμων με νοητικές αναπηρίες αντίστοιχα με τα ευρήματα της Draper (2019), που αφορούσαν και άλλες μορφές αναπηρίας σε μικρότερες όμως ηλικίες μαθητών.

Η σημασία της έρευνας όπως διαφαίνεται μέσα από τα αποτελέσματα προκύπτει στο ότι μπορεί να συνεισφέρει στοιχεία, ιδέες, παιδαγωγικές πρακτικές χρήσιμες για μουσικοπαιδαγωγούς, μουσικοθεραπευτές, ειδικούς παιδαγωγούς και εκπαιδευτικούς του ενιαίου σχολείου για την γενική και δια βίου εκπαίδευση των

ατόμων με αναπηρίες και συγκεκριμένα των ατόμων με νοητική αναπηρία. Τα στοιχεία αυτά θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν και ως μέσα αξιολόγησης και αναστοχασμού για τη βελτίωση της ποιότητας των δια βίου μουσικοπαιδαγωγικών προγραμμάτων για άτομα με αναπηρίες και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ώστε να ξεφεύγουν από τις πεπαλαιωμένες πρακτικές διαχωρισμού, να συμβάλλουν ουσιαστικά στην κάλυψη εξωμουσικών-κοινωνικών αναγκών ισότιμης κοινωνικής ενσωμάτωσης. Ιδιαίτερα στην περίπτωση της Κύπρου με την έλλειψη Εκπαιδευτικής Πολιτικής για τα άτομα με αναπηρίες μετά το εικοστό πρώτο έτος ζωής τους. Επίσης γενικότερα στον τομέα της έρευνας επειδή υπάρχει έλλειψη ερευνών στο αντικείμενο, ειδική θεματική, ηλικιακή και κοινωνική ομάδα (Ockelford, 2000· Ockelford et al., 2002· Uralieva et al., 2014· Draper, 2019). Η πλειοψηφία των μελετών αναφέρεται σε ανήλικα άτομα με αναπηρίες, σε παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, αυτισμό από την προσχολική εκπαίδευση μέχρι το ενιαίο ή και ειδικό λύκειο (Hallam 2010· Schulkin & Raglan 2014· Sobol, 2019). Η έρευνα που αφορά τις αυθεντικές εμπειρίες μουσικής μάθησης έχει διερευνήσει μόνο την εφαρμογή τους σε προγράμματα μουσικής που αφορούν ανήλικους μαθητές τυπικής ανάπτυξης, εκπαιδευτικούς που διδάσκουν μουσική και σε ενήλικες επαγγελματίες μουσικούς σε τυπικά ή άτυπα πλαίσια μουσικής εκτέλεσης. Παρόλο που τα ενήλικα άτομα με νοητικές ή και άλλες αναπτυξιακές διαταραχές/αναπηρίες συνεχίζουν τη δια βίου συμμετοχή τους σε εκπαιδευτικές ή θεραπευτικές παρεμβάσεις προσπαθώντας να εξελίσσονται, να ανεξαρτητοποιούνται, να ενσωματώνονται κοινωνικά, δεν υπάρχουν επαρκείς έρευνες, που να ασχολούνται με εκείνα (Bouck et Satsangi 2014· Draper, 2019).

Κεφάλαιο 5

5. Συμπεράσματα

Στο κεφάλαιο των συμπερασμάτων γίνεται σύνθεση βασικών επισημάνσεων που προέκυψαν από τα αποτελέσματα. Στη συνέχεια με κριτικό αναστοχασμό, παρουσιάζονται οι περιορισμοί της έρευνας, οι επιπτώσεις των ευρημάτων στη διδακτική πρακτική της ερευνήτριας, στο θεωρητικό πλαίσιο με προτάσεις για μελλοντική έρευνα. Το κεφάλαιο κλείνει με έναν επίλογο.

5.1 Συμπεράσματα

Τα εμπειρικά δεδομένα της παρούσας διατριβής υποστηρίζουν πως μέσα από το αυθεντικά πλαισιωμένο πρόγραμμα μουσικής στο οποίο συμμετείχε η ομάδα των ενήλικων μαθητών με νοητικές αναπηρίες, οι συμμετέχοντες απέκτησαν κοινωνικές εμπειρίες, αλληλεπίδρασαν με πρόσωπα και επαγγελματίες που υπό άλλες συνθήκες δεν θα συναντούσαν στα κλειστά παραδοσιακά όρια μίας αίθουσας μουσικής, ενισχύοντας ταυτόχρονα την κοινωνική και προσωπική τους ανάπτυξη. Το πρόγραμμα αξιοποίησε τα στοιχεία της βιβλιογραφίας (Algahtani 2017· Draper, 2019) για τα δια βίου λειτουργικά προγράμματα μουσικής σε ενήλικες μαθητές με αναπηρίες, τα οποία έχουν ως επίκεντρο τους τις δια βίου δεξιότητες, σε πλαίσια πραγματικής ζωής, με ρεαλισμό αυθεντικότητα, αναδεικνύοντας τις δυνατότητες και τα χαρίσματά των συμμετεχόντων βοηθώντας τα να τα αξιοποιήσουν λειτουργικά, στη ζωής τους έξω από την τάξη, ως ανεξάρτητοι ενήλικες και ισότιμα μέλη στην κοινωνία. Όπως επίσης τα στοιχεία πως οι αυθεντικές εμπειρίες μουσικής μάθησης βασίζονται στην ομαδοσυνεργατική μάθηση και έχουν ρεαλισμό στο ρεπερτόριο/ στυλ μουσικής, στις διαδικασίες- πρακτικές που ταιριάζουν με τον παραδοσιακό- αυθεντικό τρόπο παραγωγής και διανομής του ήχου, στους χώρους, στα μέσα/ υλικά και στα εμπλεκόμενα πρόσωπα (Evelein 2006· Southcott 2006· Wiggins 2007). Αναλυτικότερα, αντλώντας τις κοινωνικές εμπειρίες της ομάδας των μαθητών μέσα από τη συμμετοχή τους στο αυθεντικά στυλιζαρισμένο πρόγραμμα μουσικής σε σχέση με τα πρόσωπα (αυθεντικούς επαγγελματίες και μουσικούς), τις διαδικασίες (σύνθεσης μελοποίησης τραγουδιών, προβών- εκτέλεσης, προώθησης και παρουσίασης), τα υλικά μέσα

(μουσικά όργανα, εξοπλισμός ήχου- φωτισμού) και τους χώρους (χώρος προβών μουσικού συγκροτήματος, τηλεοπτικό κανάλι, θέατρο) προέκυψε ότι σε όλες τις φάσεις- στάδια του προγράμματος οι συμμετέχοντες βίωσαν κοινωνικές μουσικές αλληλεπιδράσεις.

Πιο συγκεκριμένα, στην πρώτη φάση της σύνθεσης- δημιουργίας αλληλεπίδρασαν με τον στιχουργό, τον μουσικοσυνθέτη, την μουσικοπαιδαγωγό και τους συμμαθητές τους, στον οικείο χώρο της αίθουσας μουσικής του Κέντρου τους, ούτως ώστε να δημιουργήσουν και να επιλέξουν τα τραγούδια που ήθελαν να προετοιμάσουν και να παρουσιάσουν στο τέλος του προγράμματος. Στη δεύτερη φάση των προβών προστέθηκαν στην ομάδα επαγγελματίες μουσικοί (τραγουδιστές- εκτελεστές μουσικών οργάνων), ουσιαστικά ένα συγκρότημα με το οποίο αλληλεπίδρασαν προετοιμάζοντας τα τραγούδια, όλοι μαζί, τόσο στον χώρο της αίθουσας μουσικής όσο και στο αυθεντικό χώρο και διαδικασίες που συνηθίζει να κάνει τις πρόβες του το συγκρότημα. Στην τρίτη φάση, για λίγες ώρες αλληλεπίδρασαν σε μικρότερο βαθμό με τους εργαζόμενους στο Κρατικό Κανάλι, σε μία εκπομπή μέσω της οποίας προώθησαν την παράστασή τους προσκαλώντας το κοινό λεκτικά αλλά και παρουσιάζοντας ένα μικρό μουσικό της μέρος. Στην τέταρτη φάση ολοκληρή η ομάδα συμμετεχόντων στους αυθεντικούς χώρους του Δημοτικού Θεάτρου της πόλης αλληλοεπίδρασε σε μεγάλο βαθμό μεταξύ της αλλά και σε μικρότερο με επαγγελματίες ηχολήπτες και φωτιστές για την τελική μουσική παρουσίαση. Τέλος κατά τη διάρκεια της παράστασης αλληλεπίδρασαν μεταξύ τους, με το κοινό- θεατές. Οι θεατές προσέγγισαν με το τέλος της παράστασης τους συμμετέχοντες δίνοντας σχόλια, ανατροφοδότηση και τη θετική τους ενίσχυση. Συμφωνώντας με το κεντρικό φαινόμενο της έρευνας, πως η κοινωνική ανάπτυξη μέσω της μουσικής αφορά τις κοινωνικής φύσεως εμπειρίες αλληλοεπιδράσεις και δεξιότητες επικοινωνίας- συνεργασίας (Κοκκίδου, 2015), διαφάνηκε ότι οι συμμετέχοντες με νοητική αναπηρία μέσα από το αυθεντικό πλαισιωμένο πρόγραμμα αναπτύχθηκαν τόσο κοινωνικά στις επικοινωνιακές και ομαδοσυνεργατικές τους δεξιότητες αλλά και προσωπικά στις δεξιότητες αναγνώρισης των δυνατοτήτων τους, ανάπτυξη θετικής αυτοεικόνας και αυτοπεποίθησης. Στην διερευνώμενη περίπτωση της μεταπτυχιακής διατριβής

προέκυψε ο θετικός ρόλος της μουσικής στην ανάπτυξη επικοινωνιακών και ομαδοσυνεργατικών δεξιοτήτων, όπως είχαν εντοπίσει σε παιδιά με αναπηρίες οι Uralieva et al. (2014). Μέσα από την ομαδική μουσική τους εμπλοκή, εκτέλεση-τραγούδι συμφωνώντας απόλυτα με τις προϋπάρχουσες έρευνες των Hallam (2010) και Cross (2010) οι συμμετέχοντες συντονίστηκαν μεταξύ τους και η μουσική έγινε διασκεδαστική, ενωτική καθώς ξυπνούσε τις κοινωνικές ανθρώπινες ρίζες. Συμμετέχοντας και βιώνοντας από κοινού στις μουσικές εμπειρίες, οι εμπλεκόμενοι έγιναν κοινωνοί ιδεών και δράσεων, απόλαυσαν τα οφέλη της αμοιβαιότητας, της συλλογικότητας, αναπτύσσοντας δεξιότητες συνεργασίας, επικοινωνίας και συνάπτοντας φιλικές σχέσεις.

Ταυτόχρονα, αυτές οι εμπειρίες όπως τονίστηκε από όλους τους συμμετέχοντες στην έρευνα κατάφεραν να ενισχύσουν τα άτομα με αναπηρίες ως προς τον κύριο στόχο τους για κοινωνική ενσωμάτωση. Τα ευρήματα ήρθαν σε συμφωνία με τον Sobol (2019) που υποστήριξε ότι μέσα από ομαδική μουσική εκτέλεση, ακρόαση, δημιουργία, ρεαλισμό, υποστηρικτικότητα, ευελιξία και θετική κοινωνική ατμόσφαιρα δημιουργικής ελευθερίας ανάμεσα στους συμμετέχοντες, μπορεί να ενισχυθεί η κοινωνική ενσωμάτωση. Οι συμμετέχοντες με νοητική αναπηρία στη διατριβή αυτή παρουσίασαν μέσα από τη συμμετοχή τους τις δυνατότητές τους, τα ταλέντα τους, ότι μπορούν ισότιμα με τους μουσικούς τυπικής ανάπτυξης να παίρνουν μέρος και να φέρνουν σαν οι ίδιοι «επαγγελματίες μουσικοί» εις πέρας ένα αξιολογικό μουσικό αποτέλεσμα, συμμετέχοντας ενεργά στις καλλιτεχνικές εκδηλώσεις της πόλης τους. Δεν παρουσιάστηκαν με έναν φιλανθρωπικό τρόπο που τονίζει την αναπηρία αλλά ως ισότιμα μέλη.

«Ίκανοί και ξεχωριστοί όχι με τον τρόπο που ξεχώριζαν μέχρι τώρα... ότι προσφέρουν, ότι και αυτοί μπορούν και ότι αυτό αναγνωρίζεται από τους άλλους... Η μουσική δένει όλους μαζί φέρνει όλους μαζί, ενώνει όλους μαζί και είναι ο ποιο κάλος συνδετικός κρίκος για όλους τους ανθρώπους.»

«Το αποτέλεσμα είναι τόσο ηχηρό που βλέπουν οι θεατές και από μόνο του ξεκάθαρο!! Ορίστε, έχουν μπορούν και συμμετέχουν όπως και οι επαγγελματίες, έχουν ταλέντα, δεξιότητες, μπορούν να είναι ενεργά και ισότιμα μέλη στην κοινωνία... τέτοιου είδους δράσεις, όπως το πρόγραμμα αυτό της μουσικής αποτελούν δρόμο για να αναπτυχθούν

κοινωνικά τα άτομα και μακροπρόθεσμα για να μπορούν να ενσωματωθούν κοινωνικά!».

Το αυθεντικά πλαισιωμένο αυτό πρόγραμμα για να υλοποιηθεί όμως προϋποθέτει την ανεύρεση όλων αυτών των επαγγελματιών και πλαισίων πραγματικής ζωής που θα είναι σε θέση να συνεργαστούν ενεργά με την μουσικοπαιδαγωγό και τα άτομα με αναπηρίες σε ισότιμη βάση, διαθέτοντας τον χρόνο, τον χώρο και την προσπάθειά τους. Επίσης προϋποθέτει την ευελιξία στο πρόγραμμα σπουδών που να δίνει τη δυνατότητα στη μουσική διδασκαλία να φεύγει από τα κλειστά όρια της τάξης και τους διδακτικούς στόχους να μην αφορούν μόνο μουσικές γνωστικές και εκτελεστικές δεξιότητες αλλά και έξω μουσικές όπως η προσωπική και κοινωνικο-συναισθηματική ανάπτυξη.

Για τη βελτίωση της πρακτικής του αυθεντικά πλαισιωμένου προγράμματος που διερευνήθηκε, ώστε να μεγιστοποιηθούν αλλά και να διατηρηθούν μακροπρόθεσμα τα θετικά αποτελέσματα του στην ανάπτυξη των συμμετεχόντων με νοητική αναπηρία και στην κοινωνική τους ενσωμάτωση, προτάθηκαν ποικίλες εισηγήσεις. Οι συμμετέχοντες πρότειναν την καθιέρωση της χρήσης του αυθεντικού στυλιζαρίσματος σαν πρακτική στο πρόγραμμα του Κέντρου δια βίου εκπαίδευσης για ενήλικα άτομα με νοητική αναπηρία. Αρχικά το συγκεκριμένο πρόγραμμα να επαναληφθεί κάνοντας παραστάσεις σε άλλες πόλεις της Κύπρου, παρουσιάζοντας τις ικανότητές τους και προσεγγίζοντας ακόμα περισσότερο κοινό. Επίσης με την ομάδα να μεγαλώνει εντάσσοντας και άλλους συμμετέχοντες από το Κέντρο, άλλους επαγγελματίες μουσικούς, μαθητές- χορωδίες ορχήστρες από άλλα σχολεία ειδικά ή γενικά, ή άλλα χορωδιακά σύνολα της Κύπρου. Επιπλέον προτάθηκε ότι ανάλογα με το ρεπερτόριο στυλ και τους στόχους εξέλιξης- ανάπτυξης που ήθελαν να θέσουν οι μαθητές με αναπηρία να προσκαλούσαν σε συνεργασία ακολουθώντας την αυθεντική πλαισίωση αντίστοιχα μουσικά σύνολα, τραγουδιστές, εκτελεστές οργάνων και έτσι να συνεργαστούν και με άλλους αυθεντικούς μουσικούς, σε άλλα αυθεντικά πλαίσια-στυλ- διαδικασίες. Τέλος προτάθηκε η δοκιμή εφαρμογής του αυθεντικού στυλιζαρίσματος ως πρακτική και η διερεύνηση της σε άλλα γνωστικά αντικείμενα.

Τα συμπεράσματα της παρούσας διατριβής μπορούν να αξιοποιηθούν άμεσα ως μέσα αξιολόγησης και αναστοχασμού για τη βελτίωση της ποιότητας των δια βίου μουσικοπαιδαγωγικών προγραμμάτων που προσφέρονται στην περίπτωση του συγκεκριμένου Κέντρου για άτομα με νοητικές αναπηρίες, ώστε να ξεφεύγουν από τις πεπαλαιωμένες πρακτικές διαχωρισμού, να αποκτούν λειτουργικό χαρακτήρα και να συμβάλλουν ουσιαστικά στην κάλυψη εξωμουσικών-κοινωνικών αναγκών συμπερίληψης και ισότιμης κοινωνικής ενσωμάτωσης. Αποτελούν επίσης στοιχεία για αναστοχασμό και μελλοντικές έρευνες σε σχέση με την δια βίου εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρίες στην Κύπρο, και τα προγράμματα που προσφέρονται, καθώς το κράτος δεν προνοεί με δημόσια εκπαιδευτικά Κέντρα ακολουθώντας απλά επιδοματική πολιτική μετά τα εικοσιένα έτη (Νόμος 113(I)/99). Τα αποτελέσματα αφορούν την συγκεκριμένη περίπτωση και δεν μπορούν να γενικευτούν. Προσφέρουν όμως πρακτικές ιδέες αυθεντικού- ρεαλιστικού στυλιζαρίσματος της μουσικής μάθησης για εφαρμογή και περεταίρω μελλοντική διερεύνηση τόσο στην εκπαίδευση ενηλίκων με αναπηρίες όσο και στις υπόλοιπες βαθμίδες. Επιπλέον όπως φώτισαν τη συνεισφορά στην ενίσχυση της Κοινωνικής Ενσωμάτωσης ενηλίκων με αναπηρίες θα μπορούσε να διερευνηθεί η συνεισφορά τους και σε σχέση με την συμβολή τους στην ενίσχυση της Ενιαίας Εκπαίδευσης και του Σχολείου για Όλους.

5.2 Ηθικά Διλήμματα- Περιορισμοί Έρευνας

Κατά τον σχεδιασμό, τη μεθοδολογία, τη συγκέντρωση των δεδομένων αλλά και την ανάλυση της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής, λήφθηκαν υπόψιν όλα τα ηθικά ζητήματα που μπορούσαν να προκύψουν και οι περιορισμοί. Βασικότερο βήμα για αυτή την διασφάλιση ήταν η εξασφάλιση αδειών με την υπογραφή ειδικά σχεδιασμένων εντύπων εν επίγνωση συναίνεσης, από όλους τους συμμετέχοντες στην έρευνα, όπως επίσης από την πρόεδρο του διοικητικού συμβουλίου του Κέντρου και των γονέων και κηδεμόνων των συμμετεχόντων με νοητική αναπηρία.

Τηρήθηκε σε όλη τη διάρκεια της έρευνας η προστασία της ανωνυμίας όλων των συμμετεχόντων. Επιπρόσθετα, τόσο ο τόπος διεξαγωγής της έρευνας όσο και η ίδια η ερευνήτρια ήταν οικεία προς τους συμμετέχοντες, προσφέροντας και διασφαλίζοντας με αυτό τον τρόπο άνεση και εμπιστοσύνη στους συμμετέχοντες να μοιραστούν τις εμπειρίες τους απαντώντας στις ερωτήσεις. Η συγκέντρωση των ποιοτικών δεδομένων πραγματοποιήθηκε ακόμη με σεβασμό, ευαισθησία αλλά και ευελιξία λόγω των ειδικών αναγκών όπως επίσης και της φύσης της αναπηρίας των συμμετεχόντων. Οι ερωτήσεις που τέθηκαν μέσα από τις συνεντεύξεις ήταν ευρείες, ούτως ώστε να επιτρέπουν στους συμμετέχοντες συνεντευξιαζόμενους να εκφέρουν τις απόψεις τους, δίχως να περιορίζονται από τις απόψεις της ερευνήτριας. Για λόγους υγείας και επαγγελματικών υποχρεώσεων αφού συμμετέχουν σε πρόγραμμα επαγγελματικής αποκατάστασης προέκυψε ο περιορισμός του αριθμού των συμμετεχόντων με νοητική αναπηρία από δέκα σε έξι. Ενώ στην αρχή της έρευνας θα λαμβανόταν συγκατάθεση από την πρόεδρο του διοικητικού συμβουλίου του Κέντρου Ενήλικων Ατόμων με Νοητική Αναπηρία, ως κύριο εκπρόσωπο γονέων και κηδεμόνων κατά τη διάρκεια της έρευνας ζητήθηκε από την ίδια να δημιουργηθεί ένα σύντομο απλά διατυπωμένο έντυπο ενυπόγραφης συνέντευξης από τους γονείς και κηδεμόνες των ατόμων εξίσου. Ακολουθήθηκε άμεσα το ζητούμενο αυτό, προστέθηκε στη μεθοδολογία και οι γονείς και κηδεμόνες έδωσαν όλοι στο σύνολο τους ενυπόγραφη συγκατάθεση προτού διεξαχθούν οι συνεντεύξεις focus group των συμμετεχόντων με νοητική αναπηρία. Ακόμα ένας περιορισμός ήταν ότι από το σύνολο των επαγγελματιών μουσικών λόγω επαγγελματικών υποχρεώσεων και λόγω μη δυνατότητας παράδοσης των ηλεκτρονικών ταχυδρομείων τους προς τη διεύθυνση του Κέντρου και την ερευνήτρια, λήφθηκαν μόνο δύο ηλεκτρονικές συνεντεύξεις. Από τους πέντε συμμετείχαν οι δύο, όμως αυτό δεν επηρέασε τα δεδομένα καθώς ο ρόλος αυτών των συνεντεύξεων ήταν για σκοπούς επαλήθευσης των λεγομένων των συμμετεχόντων με νοητική αναπηρία, εμπλουτισμού και τριγωνοποίησης. Ακόμα ένας περιορισμός της έρευνας είναι ότι τα αποτελέσματα της περιορίζονται μόνο στη συγκεκριμένη περίπτωση. Εάν υπήρχε μεγαλύτερος χρόνος για τη διεξαγωγή της έρευνας θα μπορούσαν να γίνονταν και ατομικές συνεντεύξεις στους

συμμετέχοντες και να συνδυάζονταν τα αποτελέσματά τους με αυτά των ομάδων εστίασης ή ακόμα να γινόταν μία ομάδα εστίασης με τους μαθητές μαζί με τους επαγγελματίες μουσικούς που συνεργάστηκαν. Συνολικά όμως η έρευνα διεξήχθη ομαλά, λήφθηκαν υπόψιν όλα τα ηθικά ζητήματα που μπορούσαν να προκύψουν καθώς και οι περιορισμοί, οι οποίοι δεν επηρέασαν αρνητικά τη διεξαγωγή και τα αποτελέσματά της.

Αναγνωρίζοντας τους περιορισμούς της έρευνας και μέσα από αναστοχασμό προέκυψαν εισηγήσεις για το πώς οι μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να μελετήσουν με πιο ενδεδειγμένο τρόπο το θέμα αυτό. Η παρούσα διερεύνηση προέκυψε αφού το αυθεντικά στυλιζαρισμένο πρόγραμμα είχε ήδη ξεκινήσει και στα πλαίσια συγκεκριμένου στόχου τελικής παράστασης ο οποίος προήλθε από τον στιχουργό που αποφάσισε να προσφέρει τα ποιήματά του προς μελοποίηση και παρουσίαση για να ενισχύσει το συγκεκριμένο Κέντρο μέσα από τα έσοδα. Αυτό έφερε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό των συμμετεχόντων με αναπηρίες από το Κέντρο σε ένα μικρό αριθμό, ενός από τα τμήματα μουσικής ώστε να μπορούσε και χρονικά αλλά και από θέμα χωρητικότητας στα διάφορα αυθεντικά πλαίσια να ολοκληρωνόταν το πρόγραμμα, στην ημερομηνία που τέθηκε για την τελική μουσική παράσταση από τη διοίκηση. Μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να αυξήσουν τον αριθμό συμμετεχόντων ακόμα και με όλο τον πληθυσμό ενήλικων μαθητών με νοητική αναπηρία από το Κέντρο ή από αντίστοιχα Κέντρα Ενηλίκων με Αναπηρίες. Θα μπορούσε να διεξάγεται η έρευνα εξ αρχής, παράλληλα με την εφαρμογή της πρακτικής της αυθεντικά πλαισιωμένης μάθησης παίρνοντας τη μορφή έρευνας δράσης, μεικτής έρευνας συλλέγοντας ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα. Ακόμα θα μπορούσαν να γίνουν πειραματικές έρευνες που να ελέγχουν την επίδραση ή μη του αυθεντικά πλαισιωμένου στυλιζαρίσματος της μάθησης, τεκμηριώνοντας και στατιστικά – ποσοτικά την πρακτική αυτή. Επίσης θα μπορούσε να γίνει κάποια έρευνα για την κοινωνική ανάπτυξη των ενηλίκων με αναπηρίες με εφαρμογή ενός αυθεντικού- ρεαλιστικού στυλιζαρίσματος τόσο στο Γνωστικό Αντικείμενο της Μουσικής όσο και σε κάποιο άλλο ώστε να συγκριθούν τα αποτελέσματα σε σχέση με την επίδραση του συνδυασμού μουσικής μάθησης και αυθεντικότητας. Ανακεφαλαιώνοντας, μέσα από την παρούσα διατριβή, παρά

τους περιορισμούς της (σε ζητήματα χρόνου, αριθμού συμμετεχόντων λόγω των συνθηκών μέσα από τις οποίες διεξάχθηκε, και γενίκευσης αποτελεσμάτων λόγω της μεθοδολογικής προσέγγισης που ακολουθήθηκε) προέκυψαν εμπειρικά δεδομένα σε ένα θέμα που αποτελεί κενό στη βιβλιογραφία όχι μόνο για τον κυπριακό χώρο. Τα δεδομένα αυτά «δίνουν φως» σε πτυχές που αξίζουν μελλοντική μελέτη με ενδελεχή τρόπο.

5. Επίλογος

Οι έρευνες διαχρονικά έχουν αποδείξει ότι τα συχνότερα ελλείμματα που εμφανίζουν τα άτομα με νοητική αναπηρία είναι στις κοινωνικές δεξιότητες τους και ως εκ τούτου η ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων πρέπει να αποτελεί πρωταρχικό στόχο της εκπαίδευσης από την πρώιμη παιδική ηλικία και να συνεχίζει δια βίου ως σταθερό συστατικό στα προγράμματα σπουδών με πολυποίκιλα οφέλη (Denham, 2006· Heward, 2011· Buchs & Butera 2015). Τα προγράμματα πρέπει ακόμα να είναι «λειτουργικά» παρέχοντας δραστηριότητες και περιβάλλοντα μάθησης που να έχουν άμεση συσχέτιση με μακροπρόθεσμους στόχους, λειτουργική αξία για τους εκπαιδευόμενους σε πλαίσια πραγματικής ζωής, οδηγώντας στην ανάγκη για διερεύνηση των αυθεντικών πλαισίων μάθησης (Evelein 2006· Southcott 2006· Wiggins 2007· Bouck et Satsangi 2014· Draper, 2019· Bisset et al 2019). Η μουσική είναι το αντικείμενο που μπορεί να προσφέρει κατάλληλο εκπαιδευτικό αλλά και θεραπευτικό πλαίσιο για την ενίσχυση της κοινωνικής ανάπτυξης όλων των ατόμων, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες ή και Αναπηρίες (Pellittery 2000· Darrow 2003). Αφού ένας από τους σημαντικότερους στόχους που έχουν τα ενήλικα άτομα με αναπηρίες, ανάμεσα τους και εκείνα με νοητικές αναπηρίες είναι η ισότιμη κοινωνική ενσωμάτωσή τους, η οποία μπορεί να ενισχυθεί μέσα από τη συμμετοχή σε δια βίου προγράμματα μουσικής, τα οποία έχουν λειτουργικό χαρακτήρα (Hallam 2010·Algahtani, 2017), προέκυψε το ενδιαφέρον και η ανάγκη για διερεύνηση των αυθεντικών εμπειριών μουσικής και της συμβολής τους στην

κοινωνική ανάπτυξη των ενήλικων ατόμων με νοητικές αναπηρίες. Από τη μια το θέμα αυτό δεν έχει διερευνηθεί καθώς οι έρευνες τείνουν να ασχολούνται με τις μικρότερες βαθμίδες εκπαίδευσης και ηλικιακές ομάδες των μαθητών με αναπηρίες. Από την άλλη οι μουσικοπαιδαγωγοί που ασχολούνται με την ειδική εκπαίδευση και ειδικά σε ενήλικα άτομα με αναπηρίες όπως η περίπτωση της φοιτήτριας-ερευνήτριας αναζητούν νέες μεθοδολογίες, πρακτικές που να καλύπτουν τις εξωμουσικές ανάγκες των διδασκομένων τους, όπως οι κοινωνικές. Πόσο μάλλον στην περίπτωση της Κύπρου που δεν υπάρχει Εκπαιδευτική Πολιτική για τα ενήλικα άτομα με αναπηρίες, αφήνοντας τα κέντρα εκπαίδευσης και απασχόλησης ενηλίκων ατόμων με αναπηρίες χωρίς έλεγχο για τις πρακτικές τους, χωρίς παιδαγωγική καθοδήγηση, χωρίς οποιαδήποτε πρόνοια ή υποστήριξη.

Μέσα από την μεταπτυχιακή διατριβή δόθηκαν θετικά αποτελέσματα για την παιδαγωγική αυτή πρακτική και τη συμβολή της στην κοινωνική ανάπτυξη και ισότιμη κοινωνική ενσωμάτωση των συμμετεχόντων με νοητική αναπηρία. Τα αποτελέσματα είναι αισιόδοξα και εποικοδομητικά για τους συγκεκριμένους συμμετέχοντες τονίζοντας όχι την αναπηρία αλλά τα χαρίσματα και τις ικανότητές τους «σαν πραγματικοί μουσικοί μέσα στο σύνολο!». Τα αποτελέσματα δρουν ακόμα ανατροφοδοτικά για τη διδακτική πρακτική της ερευνήτριας και σαν αφετηρία για μελλοντικές έρευνες. Καταληκτικά, τονίζουν την ανάγκη τόσο οι ερευνητές όσο και οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής να στρέψουν το ενδιαφέρον και τις ενέργειες τους προς τους ενήλικες με αναπηρίες, οι οποίοι είναι πολίτες με ίσα δικαιώματα και μετά την αποφοίτησή τους από την επίσημη εκπαίδευση, έχουν ανάγκες αλλά και πολλές δυνατότητες που δεν πρέπει να μένουν στο περιθώριο.

Παράρτημα

Α Έντυπα Εξασφάλισης Συναίνεσης Συμμετοχής στην Έρευνα και στις Συνεντεύξεις Κατόπιν Ενημέρωσης

A.1 Έντυπο Εξασφάλισης Συναίνεσης Κατόπιν Ενημέρωσης για διεξαγωγή της Έρευνας από Πρόεδρο Διοικητικού Συμβουλίου Κέντρου

Έντυπο Εξασφάλισης Συναίνεσης Κατόπιν Ενημέρωσης για διεξαγωγή της Έρευνας από Πρόεδρο Διοικητικού Συμβουλίου Κέντρου
--

Τίτλος: <i>Αυθεντικά- Ρεαλιστικά Πλαίσια Μουσικής Μάθησης και η συμβολή τους στην Κοινωνική Ανάπτυξη Ενήλικων Ατόμων με Νοητικές Αναπηρίες.</i>

Αξιότιμη κυρία Πρόεδρε του Διοικητικού Συμβουλίου,

Οι πληροφορίες πιο κάτω παρέχονται για να σας βοηθήσουν να αποφασίσετε αν επιθυμείτε να συμμετάσχουν στην παρούσα Διατριβή μία ομάδα πέντε εξυπηρετούμενων ατόμων του Κέντρου ΑΜΕΑ__ (πλήρης αναφορά ονομασίας Κέντρου παραλείπεται για σκοπούς τήρησης ανωνυμίας) όπως επίσης και οι Διευθυντής, Υποδιευθυντής, ένας/μία Εκπαιδευτικός.

Η παρούσα διατριβή θα διεξαχθεί από την Ρεβέκκα Παρασκευά που εργάζεται στο Κέντρο ως Λειτουργός Εργαστηρίου Μουσικής Παιδαγωγικής και Μουσικοθεραπείας στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού της στην Ειδική Εκπαίδευση από το Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου, το Εαρινό Εξάμηνο 2023.

Σκοπός της Μεταπτυχιακής αυτής Διατριβής είναι να διερευνήσει τη συμβολή των αυθεντικών ρεαλιστικών εμπειριών-πλαisiών μουσικής μάθησης, ως εκπαιδευτική παρέμβαση, για την κοινωνική ανάπτυξη ενήλικων ατόμων με νοητικές αναπηρίες και για τον μακροπρόθεσμο στόχο τους για κοινωνική ένταξη-ενσωμάτωση.

Η διερεύνηση θα γίνει με την άντληση των κοινωνικών εμπειριών της ομάδας των εξυπηρετούμενων ατόμων του Κέντρου, η οποία είχε συμμετάσχει στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα με αυθεντικούς μουσικούς, διαδικασίες, όργανα, και χώρους μουσικής που οδήγησε σε μουσική παράσταση μελοποιημένης ποίησης συνεργάτη Στιχουργού (ακριβής τίτλος προγράμματος για σκοπούς τήρησης ανωνυμίας δεν αναγράφεται στα πρωτόκολλα και στο κείμενο της έρευνας).

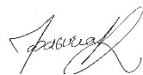
Θα συγκεντρωθούν δεδομένα μέσα από μία εστιασμένη ομαδική συνέντευξη (focus group), της ομάδας εξυπηρετούμενων ατόμων του Κέντρου. Για σκοπούς τριγωνοποίησης και διασφάλισης εγκυρότητας των δεδομένων θα ληφθούν επίσης δεδομένα μέσα από μία σύντομη συνέντευξη στον καθένα από τους ακόλουθους: διευθυντή του Κέντρου, Υπεύθυνο άτομο υποδιεύθυνσης και ενός από τους Εκπαιδευτές (Φ.Α). Πέραν από τους συμμετέχοντες του Κέντρου θα ληφθούν και πάλι για σκοπούς τριγωνοποίησης αλλά και λόγω της νοητικής αναπηρίας των συμμετεχόντων, σύντομες συνεντεύξεις (μία για κάθε συμμετέχοντα επαγγελματία) από τον Στιχουργό και άλλους επαγγελματίες μουσικούς που συνεργάστηκαν στη διεξαγωγή του προγράμματος.

Δεν υπάρχουν κίνδυνοι ή δυσφορία που σχετίζονται με αυτή τη μελέτη. Θα τηρηθούν όλα τα μέτρα ηθικής και δεοντολογίας. Οι διαδικασίες είναι σχεδιασμένες με σεβασμό στις ιδιαίτερες ανάγκες των συμμετεχόντων ατόμων με αναπηρία. Θα τηρηθεί ανωνυμία των συμμετεχόντων αλλά και του Κέντρου. Η ερευνήτρια μόνο θα γνωρίζει τα ονόματα και στο κείμενο θα δοθούν ψευδώνυμα-κωδικοί. Οι συμμετέχοντες καθ' όλη τη διάρκεια θα έχουν τη δυνατότητα να αποφασίσουν αν το θελήσουν να μη συμμετάσχουν ή να αποσυρθούν, χωρίς αυτό να επηρεάσει η σχέση τους με την ερευνήτρια-μουσικοπαιδαγωγό τους.

Το υλικό αν το επιθυμείτε θα μπορεί να δοθεί σε εσάς και το διευθυντή πριν τη παράδοση ή δημοσίευσή του για έλεγχο και κατόπιν έγκριση.

Παρακαλώ όπως υπογράψετε αυτό το έντυπο συναίνεσης. Με την υπογραφή σας δηλώνετε ότι έχετε πλήρη γνώση του χαρακτήρα και του σκοπού των διαδικασιών. Θα σας δοθεί αντίγραφο του εντύπου για προσωπική χρήση.

Με εκτίμηση,
Ρεβέκκα Παρασκευά

15/3/2023

Υπογραφή Προέδρου Δ.Σ

Ημερομηνία

A.2 Έντυπο Εξασφάλισης Συναίνεσης Κατόπιν Ενημέρωσης από Διευθυντή Κέντρου

Έντυπο Συναίνεσης Κατόπιν Ενημέρωσης Διευθυντή Κέντρου

Τίτλος: *Αυθεντικά- Ρεαλιστικά Πλαίσια Μουσικής Μάθησης και η συμβολή τους στην Κοινωνική Ανάπτυξη Ενήλικων Ατόμων με Νοητικές Αναπηρίες.*

Αξιότιμε Κύριε Διευθυντή,

Οι πληροφορίες που παρέχονται πιο κάτω έχουν σκοπό να σας βοηθήσουν να αποφασίσετε εάν επιθυμείτε να συμμετέχετε στην παρούσα διατριβή, η οποία θα διεξαχθεί από την Ρεβέκκα Παρασκευά, στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού της στην Ειδική Εκπαίδευση από το Ανοιχτό Πανεπιστήμιο Κύπρου, η οποία εργάζεται στο Κέντρο που διευθύνετε, στη θέση Λειτουργού εργαστηρίου Μουσικής Παιδαγωγικής και Μουσικοθεραπείας.

Σκοπός της Μεταπτυχιακής αυτής Διατριβής είναι να διερευνήσει τη συμβολή των αυθεντικών ρεαλιστικών εμπειριών-πλαisiών μουσικής μάθησης, ως εκπαιδευτική παρέμβαση, για την κοινωνική ανάπτυξη ενήλικων ατόμων με νοητικές αναπηρίες και για τον μακροπρόθεσμο στόχο τους για κοινωνική ένταξη-ενσωμάτωση.

Η διερεύνηση θα γίνει με την άντληση των κοινωνικών εμπειριών της ομάδας των εξυπηρετούμενων ατόμων του Κέντρου, η οποία είχε συμμετάσχει στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα με αυθεντικούς μουσικούς, διαδικασίες, όργανα, και χώρους μουσικής που οδήγησε σε μουσική παράσταση μελοποιημένης ποίησης συνεργάτη Στιχουργού (ακριβής τίτλος προγράμματος για σκοπούς τήρησης ανωνυμίας δεν αναγράφεται στα πρωτόκολλα και στο κείμενο της έρευνας).

Θα συγκεντρωθούν δεδομένα μέσα από μία εστιασμένη ομαδική συνέντευξη (focus group), της ομάδας εξυπηρετούμενων ατόμων του Κέντρου. Για σκοπούς τριγωνοποίησης και διασφάλισης εγκυρότητας των δεδομένων θα ληφθούν επίσης δεδομένα μέσα από μία σύντομη συνέντευξη στον καθένα από τους ακόλουθους: διευθυντή του Κέντρου, Υπεύθυνο άτομο υποδιεύθυνσης και ενός από τους Εκπαιδευτές (Φ.Α). Πέραν από τους συμμετέχοντες του Κέντρου θα ληφθούν και πάλι για σκοπούς τριγωνοποίησης αλλά και λόγω της νοητικής αναπηρίας των συμμετεχόντων, σύντομες συνεντεύξεις (μία για κάθε συμμετέχοντα επαγγελματία) από τον Στιχουργό και άλλους επαγγελματίες μουσικούς που συνεργάστηκαν στη διεξαγωγή του προγράμματος.

Παρακαλώ όπως υπογράψετε αυτό το έντυπο συναίνεσης για διεξαγωγή της έρευνας αλλά και για συμμετοχή σας σε μία πολύ σύντομη ανώνυμη δομημένη συνέντευξη, η οποία θα γίνει στο χώρο και χρόνο που επιθυμείτε. Απαντώντας τις ερωτήσεις θα δώσετε πληροφορίες σε σχέση με τις κοινωνικές εμπειρίες της ομάδας εξυπηρετούμενων ατόμων που συμμετείχε στο αυθεντικά πλαισιωμένο πρόγραμμα μουσικής. Δεν υπάρχουν κίνδυνοι ή δυσφορία που σχετίζονται με αυτή τη μελέτη. Θα τηρηθούν όλα τα μέτρα ηθικής και δεοντολογίας με τήρηση εχεμύθειας και ανωνυμίας. Το υλικό αν το επιθυμείτε θα μπορεί να δοθεί σε εσάς πριν τη παράδοση ή δημοσίευσή του για έλεγχο και κατόπιν έγκριση. Με την υπογραφή σας δηλώνετε ότι έχετε πλήρη γνώση του χαρακτήρα και του σκοπού των διαδικασιών. Επίσης θα σας δοθεί αντίγραφο του εντύπου για προσωπική χρήση.

Με εκτίμηση,
Ρεβέκκα Παρασκευά

Υπογραφή Διευθυντή Κέντρου

18/4/2023

Ημερομηνία

A.3 Έντυπο Εξασφάλισης Συναίνεσης Κατόπιν Ενημέρωσης από Υποδιεύθυνση και Εκπαιδευτή

Έντυπο Συναίνεσης Κατόπιν Ενημέρωσης Υποδιεύθυνσης και Εκπαιδευτή Κέντρου

Τίτλος: *Αυθεντικά- Ρεαλιστικά Πλαίσια Μουσικής Μάθησης και η συμβολή τους στην Κοινωνική Ανάπτυξη Ενήλικων Ατόμων με Νοητικές Αναπηρίες.*

Αξιότιμοι κύριοι/ες,

Οι πληροφορίες που παρέχονται πιο κάτω έχουν σκοπό να σας βοηθήσουν να αποφασίσετε εάν επιθυμείτε να συμμετέχετε στην παρούσα διατριβή, η οποία θα διεξαχθεί από την Ρεβέκκα Παρασκευά, στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού της στην Ειδική Εκπαίδευση από το Ανοιχτό Πανεπιστήμιο Κύπρου, η οποία εργάζεται στο Κέντρο που διευθύνετε, στη θέση Λειτουργού εργαστηρίου Μουσικής Παιδαγωγικής και Μουσικοθεραπείας.

Σκοπός της διατριβής είναι διερεύνηση της συμβολής εκπαιδευτικών παρεμβάσεων μουσικής αυθεντικά ρεαλιστικά παισιωμένων, στην κοινωνική ανάπτυξη των ενήλικων ατόμων με νοητικές αναπηρίες και στον μακροπρόθεσμο στόχο τους για κοινωνική ένταξη-ενσωμάτωση.

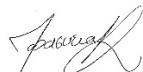
Η διερεύνηση θα γίνει μέσα από την άντληση των κοινωνικών εμπειριών της ομάδας των εξυπηρετούμενων ατόμων του Κέντρου, η οποία συμμετείχε στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα με αυθεντικούς μουσικούς, όργανα, διαδικασίες και χώρους μουσικής (γνωστοποίηση τίτλου προγράμματος για σκοπούς τήρησης ανωνυμίας δεν αναγράφεται στο πρωτόκολλο συνέντευξης και στην έρευνα).

Για σκοπούς τριγωνοποίησης των δεδομένων για τη διασφάλιση της εγκυρότητας της έρευνας και για παροχή επιπλέον πληροφοριών λόγω της νοητικής αναπηρίας των συμμετεχόντων καλείστε μέσα από το έντυπο αυτό να συναινέσετε για τη συμμετοχή σας ξεχωριστά σε μία πολύ σύντομη ανώνυμη δομημένη συνέντευξη, στον χώρο και χρόνο που επιθυμείτε.

Απαντώντας τις ερωτήσεις θα δώσετε πληροφορίες σε σχέση με τις κοινωνικές εμπειρίες της ομάδας εξυπηρετούμενων ατόμων που συμμετείχε στο αυθεντικά παισιωμένο πρόγραμμα μουσικής. Δεν υπάρχουν κίνδυνοι ή δυσφορία που σχετίζονται με αυτή τη μελέτη. Θα τηρηθούν όλα τα μέτρα ηθικής και δεοντολογίας με τήρηση εχεμύθειας και ανωνυμίας. Το υλικό αν το επιθυμείτε θα μπορεί να δοθεί σε εσάς πριν τη παράδοση ή δημοσίευσή του για έλεγχο και κατόπιν έγκριση. Με την υπογραφή σας δηλώνετε ότι έχετε πλήρη γνώση του

χαρακτήρα και του σκοπού των διαδικασιών. Επίσης θα σας δοθεί αντίγραφο του εντύπου για προσωπική χρήση.

Με εκτίμηση,
Ρεβέκκα Παρασκευά

Υπογραφή Υποδιευθύντριας

16/3/23
Ημερομηνία

Υπογραφή Εκπαιδευτή/τριας

A.4 Έντυπο Εξασφάλισης Συναίνεσης Κατόπιν Ενημέρωσης από Εξυπηρετούμενα Άτομα Κέντρου- Ομάδα Εστίασης

Έντυπο Συναίνεσης Κατόπιν Ενημέρωσης από εξυπηρετούμενα άτομα Κέντρου – Ομάδα Εστίασης

Τίτλος: *Αυθεντικά- Ρεαλιστικά Πλαίσια Μουσικής Μάθησης και η συμβολή τους στην Κοινωνική Ανάπτυξη Ενήλικων Ατόμων με Νοητικές Αναπηρίες.*

Αγαπητοί μαθητές/τριες μου,

Οι πληροφορίες που σας αναφέρω θα σας βοηθήσουν να αποφασίσετε αν επιθυμείτε να συμμετέχετε στην έρευνά που κάνω για το Μεταπτυχιακό μου στο Πανεπιστήμιο.

Η μελέτη θα διεξαχθεί από εμένα τη Ρεβέκκα Παρασκευά και μουσικοπαιδαγωγό σας. Σκοπός είναι να ερευνήσω, πώς το πρόγραμμα αυθεντικών εμπειριών μουσικής, που κάναμε μέσα από το εργαστήριο μας, μαζί με τον Ποιητή Στιχουργό και τους άλλους επαγγελματίες μουσικούς, οι πρόβες, η παράσταση στο θέατρο σας βοήθησε ή όχι στην κοινωνική ανάπτυξή σας. Δηλαδή αν σας βοήθησε να μεγαλώσετε τις δυνατότητές σας να μιλάτε με τους άλλους, να επικοινωνείτε και να συνεργάζεστε. Όπως επίσης αν βοήθησε

στο στόχο σας να γίνεται ίσα μέλη στον έξω κόσμο, να ενταχθείτε στην κοινωνία.

Θα συγκεντρωθούν δεδομένα μέσα από μία εστιασμένη ομαδική συνέντευξη που θα συμμετέχετε με την ομάδα των συμμαθητών σας που μαζί ήσασταν στο πρόγραμμα και την εκδήλωση. Η συνέντευξη θα γίνει στο γνωστό χώρο του εργαστηρίου μας και θα ηχογραφηθεί ώστε να γράψω μετά ακριβώς όσα θα συζητήσουμε σε αυτή.

Δεν υπάρχουν κίνδυνοι που σχετίζονται με αυτή τη μελέτη. Οι διαδικασίες είναι σχεδιασμένες με σεβασμό στις ιδιαίτερες ανάγκες σας. Θα τηρηθεί η ανωνυμία σας και του Κέντρου. Μόνο η ερευνήτρια- εγώ θα γνωρίζω τα ονόματα και στο κείμενο θα δοθούν όπου χρειαστεί ψευδώνυμα. Καθ' όλη τη διάρκεια θα έχετε τη δυνατότητα να αποφασίσετε να μη συμμετάσχετε ή να αποσυρθείτε, χωρίς να επηρεαστεί η σχέση σας με τη μουσικοπαιδαγωγό σας. Παρακαλώ όπως υπογράψετε αυτό το έντυπο. Με την υπογραφή σας δηλώνετε ότι έχετε πλήρη γνώση του χαρακτήρα και του σκοπού των διαδικασιών.

Με εκτίμηση,
Ρεβέκκα Παρασκευά

Υπογραφή Συμμετέχοντα 1
Υπογραφή Συμμετέχοντα 2
Υπογραφή Συμμετέχοντα 3
Υπογραφή Συμμετέχοντα 4

Υπογραφή Διευθυντή

Α.5 Έντυπο Εξασφάλισης Συναίνεσης Κατόπιν Ενημέρωσης από Στιχουργό και Επαγγελματίες Μουσικούς

**Έντυπο Συναίνεσης Κατόπιν Ενημέρωσης από Στιχουργό και
Επαγγελματίες Μουσικούς**

Τίτλος: *Αυθεντικά- Ρεαλιστικά Πλαίσια Μουσικής Μάθησης και η συμβολή τους στην Κοινωνική Ανάπτυξη Ενήλικων Ατόμων με Νοητικές Αναπηρίες.*

Αξιότιμε κύριε/α,

Οι πληροφορίες που παρέχονται πιο κάτω έχουν σκοπό να σας βοηθήσουν να αποφασίσετε εάν επιθυμείτε να συμμετέχετε στην παρούσα διατριβή, η οποία θα διεξαχθεί από την Ρεβέκκα Παρασκευά, στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού της στην Ειδική Εκπαίδευση από το Ανοιχτό Πανεπιστήμιο Κύπρου, η οποία εργάζεται στο Κέντρο που διευθύνετε, στη θέση Λειτουργού εργαστηρίου Μουσικής Παιδαγωγικής και Μουσικοθεραπείας.

Σκοπός της διατριβής είναι διερεύνηση της συμβολής εκπαιδευτικών παρεμβάσεων μουσικής αυθεντικά ρεαλιστικά παισιωμένων, στην κοινωνική ανάπτυξη των ενήλικων ατόμων με νοητικές αναπηρίες και στον μακροπρόθεσμο στόχο τους για κοινωνική ένταξη-ενσωμάτωση.

Η διερεύνηση θα γίνει μέσα από την άντληση των κοινωνικών εμπειριών της ομάδας των εξυπηρετούμενων ατόμων του Κέντρου, η οποία συμμετείχε στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα με αυθεντικούς μουσικούς, όργανα, διαδικασίες και χώρους μουσικής (γνωστοποίηση τίτλου προγράμματος για σκοπούς τήρησης ανωνυμίας δεν αναγράφεται στο πρωτόκολλο συνέντευξης και στην έρευνα).

Για σκοπούς τριγωνοποίησης των δεδομένων για τη διασφάλιση της εγκυρότητας της έρευνας και για παροχή επιπλέον πληροφοριών λόγω της νοητικής αναπηρίας των συμμετεχόντων καλείστε μέσα από το έντυπο αυτό να συναινέσετε για τη συμμετοχή σας σε μία πολύ σύντομη ανώνυμη δομημένη συνέντευξη τεσσάρων ανοικτού τύπου ερωτημάτων, στον χώρο και χρόνο που επιθυμείτε, η οποία μπορεί να σας σταλεί και ηλεκτρονικά για συμπλήρωση.

Απαντώντας τις ερωτήσεις θα δώσετε πληροφορίες σε σχέση με τις κοινωνικές εμπειρίες της ομάδας εξυπηρετούμενων ατόμων που συμμετείχε στο αυθεντικά παισιωμένο πρόγραμμα μουσικής που συμμετείχατε και εσείς. Δεν υπάρχουν κίνδυνοι ή δυσφορία που σχετίζονται με αυτή τη μελέτη. Θα τηρηθούν όλα τα μέτρα ηθικής και δεοντολογίας με τήρηση εχεμύθειας και ανωνυμίας. Το υλικό αν το επιθυμείτε θα μπορεί να δοθεί σε εσάς πριν τη παράδοση ή δημοσίευσή του για έλεγχο και κατόπιν έγκριση. Με την υπογραφή σας δηλώνετε ότι έχετε πλήρη γνώση του χαρακτήρα και του σκοπού των διαδικασιών. Επίσης θα σας δοθεί/αποσταλεί ηλεκτρονικά αντίγραφο του εντύπου για προσωπική χρήση.

Με εκτίμηση,
Ρεβέκκα Παρασκευά

Γαλαξίας

Υπογραφή Ημερομηνία 16/3/23

Α.6 Έντυπα Εξασφάλισης Συναίνεσης Κατόπιν Ενημέρωσης από Γονείς και Κηδεμόνες συμμετεχόντων με νοητική αναπηρία

22/3/2023

Αγαπητοί γονείς και κηδεμόνες,

Παρακαλείστε όπως υπογράψετε αυτό το έντυπο εάν δίνεται τη συγκατάθεσή σας να συμμετάσχει ο/η

.....
σε ομαδική συζήτηση με τη μουσικό του Κέντρου κα. Ρεβέκκα Παρασκευά και ομάδα συμμαθητών/τριων, όσον αφορά τις εμπειρίες από τη συμμετοχή τους στο μουσικό πρόγραμμα- εκδήλωση «Ψυχής Ταξίδια». Τα λεγόμενα των εξυπηρετούμενων ατόμων θα καταγραφούν γραπτώς και θα χρησιμοποιηθούν ανώνυμα στα πλαίσια της διατριβής της για το Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Για περισσότερες πληροφορίες τηλ. 24662133

Υπογραφή Γονέα/Κηδεμόνα

Αγαπητοί γονείς και κηδεμόνες,

Παρακαλείστε όπως υπογράψετε αι ... το έντυπο εάν δίνεται τη συγκατάθεσή σας να συμμετάσχει ο/η

.....
σε ομαδική συζήτηση με τη μουσικό του Κέντρου κα. Ρεβέκκα Παρασκευά και ομάδα συμμαθητών/τριων, όσον αφορά τις εμπειρίες από τη συμμετοχή τους στο μουσικό πρόγραμμα- εκδήλωση «Ψυχής Ταξίδια». Τα λεγόμενα των εξυπηρετούμενων ατόμων θα καταγραφούν γραπτώς και θα χρησιμοποιηθούν ανώνυμα στα πλαίσια της διατριβής της για το Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Για περισσότερες πληροφορίες τηλ. 24662133

Υπογραφή Γονέα/Κηδεμόνα

Β Πρωτόκολλα Συνεντεύξεων

Β.1 Συνέντευξη Διευθυντή- Πρωτόκολλο

Συνέντευξη Διευθυντή- Πρωτόκολλο

Θέμα: *Αυθεντικά- Ρεαλιστικά Πλαίσια Μουσικής Μάθησης και η συμβολή τους στην Κοινωνική Ανάπτυξη Ενήλικων Ατόμων με Νοητικές Αναπηρίες.*

Ωρα: _____

Ημερομηνία: _____

Τόπος: _____

Μέρος που δίνεται η

συνέντευξη: _____

—

Εισαγωγή, περιγραφή έρευνας:

Κύριε Διευθυντά,

Ευχαριστώ για τη συμμετοχή σας στη Μεταπτυχιακή Διατριβή μου και για τη συνέντευξη που πρόκειται να μου δώσετε. Σκοπός της έρευνας είναι να διερευνήσει τη συμβολή των αυθεντικών εμπειριών μουσικής μάθησης, στην κοινωνική ανάπτυξη των ενήλικων ατόμων με νοητικές αναπηρίες ως εκπαιδευτική παρέμβαση. Η διερεύνηση θα γίνει αντλώντας τις κοινωνικές εμπειρίες της ομάδας των εξυπηρετούμενων ατόμων του Κέντρου που διευθύνετε, η οποία συμμετείχε στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα (γνωστοποίηση του τίτλου του προγράμματος- για σκοπούς τήρησης ανωνυμίας δεν αναγράφεται στο πρωτόκολλο) με αυθεντικούς μουσικούς, διαδικασίες, όργανα, και χώρους μουσικής. Οι συγκεκριμένοι άξονες που θα εξεταστούν είναι η κοινωνική αλληλεπίδραση, η επικοινωνία και η συνεργασία. Λόγω της φύσης της νοητικής αναπηρίας των συμμετεχόντων και των δεδομένων που θα ληφθούν από εκείνους/ες, η συνέντευξη σας θα προσφέρει δεδομένα που θα ενισχύσουν το περιεχόμενο των αποτελεσμάτων και την εγκυρότητα της έρευνας. Θα γίνει μαγνητοφώνηση της συνέντευξης. Η ανωνυμία σας θα διατηρηθεί όπως επίσης όσα συμφωνήθηκαν στο έντυπο συναίνεσης που έχετε υπογράψει. Η διάρκεια της συνέντευξης θα είναι μάξιμουμ δεκαπέντε λεπτά.

[Ξεκίνημα μαγνητοφώνησης και έλεγχος]

Ερωτήσεις:

1. Έχοντας με τον δικό σας διοικητικό ρόλο συμμετάσχει σε όλη τη διάρκεια του αυθεντικά πλαισιωμένου προγράμματος μουσικής, παρατηρώντας τους συμμετέχοντες σε κάθε του φάση (από τις πρόβες, στην αρχική ενορχήστρωση των τραγουδιών μέχρι στις παραστάσεις στο θέατρο, στην εμφάνιση στο τηλεοπτικό κανάλι), ποιες πιστεύετε ότι ήταν οι κοινωνικές εμπειρίες που απέκτησαν οι συμμετέχοντες με νοητική αναπηρία;
2. Επικοινωνήσαν, αλληλοεπίδρασαν κοινωνικά, συνεργάστηκαν και αν ναι σε ποιες περιστάσεις, με ποιους τρόπους και με ποια άτομα;
3. Ποιος κατά τη γνώμη σας και κατά τις εμπειρίες των εξυπηρετούμενων ατόμων ήταν ο αντίκτυπος των μουσικών αυτών δραστηριοτήτων που προαναφέραμε σε σχέση με τον στόχο για κοινωνική ένταξη και ενσωμάτωση;
4. Με ποιους τρόπους η εμπειρία αυτή θα μπορούσε να βελτιωθεί για τη μεγιστοποίηση- αύξηση των θετικών αποτελεσμάτων στη κοινωνική τους ανάπτυξη;

Σύντομες προαιρετικές σημειώσεις από τη συνεντευκτή: (κατά τη διάρκεια της συνέντευξης)

Σας ευχαριστώ και πάλι για τη συνεργασία και για τις πληροφορίες που προσφέρατε με τις απαντήσεις σας οι οποίες είναι εμπιστευτικές.

B.2 Συνέντευξη υπεύθυνου ατόμου υποδιεύθυνσης Κέντρου

Συνέντευξη Υποδιεύθυνσης- Πρωτόκολλο

Θέμα: *Αυθεντικά- Ρεαλιστικά Πλαίσια Μουσικής Μάθησης και η συμβολή τους στην Κοινωνική Ανάπτυξη Ενήλικων Ατόμων με Νοητικές Αναπηρίες.*

Ωρα: _____

Ημερομηνία: _____

Τόπος: _____

Μέρος που δίνεται η

συνέντευξη: _____

–

Εισαγωγή, περιγραφή έρευνας:

Κυρία Υποδιευθύντρια,

Ευχαριστώ για τη συμμετοχή σας στη Μεταπτυχιακή Διατριβή μου και για τη συνέντευξη που πρόκειται να μου δώσετε. Σκοπός της έρευνας είναι να διερευνήσει τη συμβολή των αυθεντικών εμπειριών μουσικής μάθησης, στην

κοινωνική ανάπτυξη των ενήλικων ατόμων με νοητικές αναπηρίες ως εκπαιδευτική παρέμβαση. Η διερεύνηση θα γίνει αντλώντας τις κοινωνικές εμπειρίες της ομάδας των εξυπηρετούμενων ατόμων του Κέντρου που διευθύνετε, η οποία συμμετείχε στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα (γνωστοποίηση του τίτλου του προγράμματος- για σκοπούς τήρησης ανωνυμίας δεν αναγράφεται στο πρωτόκολλο) με αυθεντικούς μουσικούς, διαδικασίες, όργανα, και χώρους μουσικής. Οι συγκεκριμένοι άξονες που θα εξεταστούν είναι η κοινωνική αλληλεπίδραση, η επικοινωνία και η συνεργασία. Λόγω της φύσης της νοητικής αναπηρίας των συμμετεχόντων και των δεδομένων που θα ληφθούν από εκείνους/ες, η συνέντευξη σας θα προσφέρει δεδομένα που θα ενισχύσουν το περιεχόμενο των αποτελεσμάτων και την εγκυρότητα της έρευνας. Θα γίνει μαγνητοφώνηση της συνέντευξης. Η ανωνυμία σας θα διατηρηθεί όπως επίσης όσα συμφωνήθηκαν στο έντυπο συναίνεσης που έχετε υπογράψει. Η διάρκεια της συνέντευξής θα είναι μάξιμουμ δεκαπέντε λεπτά.

[Ξεκίνημα μαγνητοφώνησης και έλεγχος]

Ερωτήσεις:

1. Έχοντας συμμετάσχει με τον δικό σας διοικητικό ρόλο, στο αυθεντικά πλαίσιο προγράμμα μουσικής, παρατηρώντας τους συμμετέχοντες σε κάθε του φάση (από τις πρόβες, στην αρχική ενορχήστρωση των τραγουδιών μέχρι στις παραστάσεις στο θέατρο, στην εμφάνιση στο τηλεοπτικό κανάλι), ποιες πιστεύετε ότι ήταν οι κοινωνικές εμπειρίες που απέκτησαν οι συμμετέχοντες με νοητική αναπηρία;
2. Επικοινωνήσαν, αλληλοεπίδρασαν κοινωνικά, συνεργάστηκαν και αν ναι σε ποιες περιστάσεις, με ποιους τρόπους και με ποια άτομα;
3. Ποιος κατά τη γνώμη σας και κατά τις εμπειρίες των εξυπηρετούμενων ατόμων ήταν ο αντίκτυπος των μουσικών αυτών δραστηριοτήτων που προαναφέραμε σε σχέση με τον στόχο για κοινωνική ένταξη και ενσωμάτωση;

4. Με ποιους τρόπους η εμπειρία αυτή θα μπορούσε να βελτιωθεί για τη μεγιστοποίηση- αύξηση των θετικών αποτελεσμάτων στη κοινωνική τους ανάπτυξη;

Σύντομες προαιρετικές σημειώσεις από τη συνεντευκτή: (κατά τη διάρκεια της συνέντευξης)

Σας ευχαριστώ και πάλι για τη συνεργασία και για τις πληροφορίες που προσφέρατε με τις απαντήσεις σας οι οποίες είναι εμπιστευτικές.

B.3 Συνέντευξη Εκπαιδευτή Κέντρου

Συνέντευξη Εκπαιδευτή Κέντρου

Θέμα: *Αυθεντικά- Ρεαλιστικά Πλαίσια Μουσικής Μάθησης και η συμβολή τους στην Κοινωνική Ανάπτυξη Ενήλικων Ατόμων με Νοητικές Αναπηρίες.*

Ωρα: _____

Ημερομηνία: _____

Τόπος: _____

Μέρος που δίνεται η

συνέντευξη: _____

—

Εισαγωγή, περιγραφή έρευνας:

Αγαπητέ Εκπαιδευτή,

Συνάδελφε,

Ευχαριστώ για τη συμμετοχή σου στη Μεταπτυχιακή Διατριβή μου και για τη συνέντευξη που πρόκειται να μου δώσεις. Σκοπός της έρευνας είναι να διερευνήσει τη συμβολή των αυθεντικών εμπειριών μουσικής μάθησης, στην κοινωνική ανάπτυξη των ενήλικων ατόμων με νοητικές αναπηρίες ως εκπαιδευτική παρέμβαση. Η διερεύνηση θα γίνει αντλώντας τις κοινωνικές εμπειρίες της ομάδας των εξυπηρετούμενων ατόμων του Κέντρου που διευθύνετε, η οποία συμμετείχε στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα (γνωστοποίηση του τίτλου του προγράμματος- για σκοπούς τήρησης ανωνυμίας δεν αναγράφεται στο πρωτόκολλο) με αυθεντικούς μουσικούς, διαδικασίες, όργανα, και χώρους μουσικής. Οι συγκεκριμένοι άξονες που θα εξεταστούν είναι η κοινωνική αλληλεπίδραση, η επικοινωνία και η συνεργασία. Λόγω της φύσης της νοητικής αναπηρίας των συμμετεχόντων και των δεδομένων που θα ληφθούν από εκείνους/ες, η συνέντευξη αυτή θα προσφέρει δεδομένα που θα ενισχύσουν το περιεχόμενο των αποτελεσμάτων και την εγκυρότητα της έρευνας. Θα γίνει μαγνητοφώνηση της συνέντευξης. Η ανωνυμία θα διατηρηθεί όπως επίσης όσα συμφωνήθηκαν στο έντυπο συναίνεσης που έχεις υπογράψει. Η διάρκεια της συνέντευξής θα είναι μάξιμουμ δεκαπέντε λεπτά.

[Ξεκίνημα μαγνητοφώνησης και έλεγχος]

Ερωτήσεις:

1. Έχοντας συμμετάσχει ως βοηθός εκπαιδευτής, στο αυθεντικά πλαισιωμένο προγράμμα μουσικής, παρατηρώντας τους συμμετέχοντες σε κάθε του φάση (από τις πρόβες, στην αρχική ενορχήστρωση των τραγουδιών μέχρι στις παραστάσεις στο θέατρο, στην εμφάνιση στο τηλεοπτικό κανάλι), ποιες πιστεύεις ότι ήταν οι κοινωνικές εμπειρίες που απέκτησαν οι συμμετέχοντες με νοητική αναπηρία;
2. Επικοινωνήσαν, αλληλοεπίδρασαν κοινωνικά, συνεργάστηκαν και αν ναι σε ποιες περιστάσεις, με ποιους τρόπους και με ποια άτομα;
3. Ποιος κατά τη γνώμη σου και κατά τις εμπειρίες των εξυπηρετούμενων ατόμων ήταν ο αντίκτυπος των μουσικών αυτών δραστηριοτήτων που προαναφέραμε σε σχέση με τον στόχο για κοινωνική ένταξη και ενσωμάτωση;
4. Με ποιους τρόπους η εμπειρία αυτή θα μπορούσε να βελτιωθεί για τη μεγιστοποίηση- αύξηση των θετικών αποτελεσμάτων στη κοινωνική τους ανάπτυξη;

Σύντομες προαιρετικές σημειώσεις από τη συνεντευκτή: (κατά τη διάρκεια της συνέντευξης)

Σε ευχαριστώ για τη συνεργασία και για τις πληροφορίες που προσέφερες με τις απαντήσεις σου οι οποίες είναι εμπιστευτικές.

B.4.1 Πρωτόκολλο Συνέντευξης Ομάδας Εστίασης- μαθητών Κέντρου 1^η εφαρμογή

Πρωτόκολλο Ομάδας Εστίασης 1
Θέμα: Αυθεντικά- Ρεαλιστικά Πλαίσια Μουσικής Μάθησης και η συμβολή τους στην Κοινωνική Ανάπτυξη Ενήλικων Ατόμων με Νοητικές Αναπηρίες.
Ωρα: _____
Ημερομηνία: _____
Τόπος: _____
Μέρος που δίνεται η συνέντευξη: _____
—
Εισαγωγή, περιγραφή έρευνας:
<p>Αγαπητοί μαθητές και μαθήτριες μου, σας καλωσορίζω στην ομαδική μας συνέντευξη και σας ευχαριστώ θερμά που συμφωνήσατε να συμμετάσχετε στην έρευνα αυτή υπογράφοντας το έντυπο συναίνεσης. Σκοπός της παρούσας συνέντευξης είναι να πάρει πληροφορίες για τις κοινωνικές σας εμπειρίες, μετά από τη συμμετοχή σας στο πρόγραμμα αυθεντικής μουσικής (Αναφορά τίτλου- παραλείπεται από το έντυπο για σκοπούς ανωνυμίας). Συγκεκριμένα, σκοπός της έρευνας είναι να διερευνήσει πώς και εάν οι αυθεντικές αυτές εμπειρίες μουσικής βοήθησαν στην κοινωνική ανάπτυξη σας και εάν συνέβαλαν στον</p>

μακροπρόθεσμο στόχο σας για κοινωνική ενσωμάτωση. Θα γίνει μαγνητοφώνηση της συνέντευξης και θα διατηρηθεί η ανωνυμία σας. Η διάρκεια θα είναι μάξιμουμ μία διδακτική περίοδος (35 περίπου λεπτά). Για οτιδήποτε χρειαστείτε κατά τη διάρκεια της συνέντευξης είμαι στη διάθεσή σας και μπορούμε να κάνουμε παύσεις επαναλήψεις και επεξηγήσεις όπου χρειάζεστε.

[Συμπληρωματικά υποερωτήματα/βολιδοσκοπήσεις σε μορφή σημείων τα οποία αξιοποιούνται όταν και εάν χρειαστεί από τη συνεντευκτή.

Προσοχή! Να παρέχεται θετική ανατροφοδότηση και ευελιξία στη διεξαγωγή της ομαδικής συνέντευξης όπου χρειάζεται!]

[Ξεκίνημα μαγνητοφώνησης και έλεγχος]

[Μετά την εισαγωγή παρουσιάζονται μέσω του βιντεοπροβολέα της αίθουσας φωτογραφίες και βίντεο από τις πρόβες, την εκδήλωση και την τηλεοπτική εκπομπή που συμμετείχαν στα πλαίσια του αυθεντικά προγράμματος μουσικής ώστε να ανακαλέσουν τις αναμνήσεις τους.]

Ερωτήσεις:

1. Τί βλέπετε στις εικόνες και στο βίντεο; Μπορείτε να μοιραστείτε κάποιες από τις εμπειρίες- αναμνήσεις σας; να περιγράψετε το ρόλο σας, τί κάνατε εκεί;

Σύντομη προαιρετική σημείωση συνεντευκτή:

2. Ποιες είναι οι κοινωνικές σας εμπειρίες μέσα από συμμετοχή σας σε αυτές τις μουσικές δράσεις, με αυθεντικούς μουσικούς, πραγματικά όργανα, χώρους, τρόπους που δημιουργούνται τα τραγούδια, διαδικασίες;

- Εμπειρίες στην τάξη της μουσικής- Κέντρο;
- Εμπειρίες στο θέατρο πριν από τις συναυλίες- παραστάσεις;
- Εμπειρίες στον τηλεοπτικό σταθμό, στην πρωινή εκπομπή;

Σύντομη προαιρετική σημείωση συνεντευκτή:

3. Τραγουδούσατε, μαθαίνατε τα τραγούδια και το χορό ο καθένας/μία ξεχωριστά, μόνοι σας ή συναναστραφήκατε με άλλους, τι συνέβη;

- Πως συναναστραφήκατε μεταξύ σας στην ομάδα οι συμμαθητές/τριες;
- Με τη μουσικό σας;
- Με τους επαγγελματίες μουσικούς;
- Με τους θεατές/κοινό;
- Στο τηλεοπτικό κανάλι;

Σύντομη προαιρετική σημείωση συνεντευκτή:

4. Πιστεύετε ότι αυτές οι μουσικές αυθεντικές εμπειρίες σας βοήθησαν να αναπτύξετε, να εξελίξετε την επικοινωνία σας με τους άλλους; Αν ναι, ποιες είναι οι εμπειρίες σας που αφορούν την επικοινωνία;

- Πότε χρειάστηκε να επικοινωνήσετε σε αυτές τις μουσικές δράσεις (είτε μιλώντας είτε με ένα σήμα-νεύμα-χαμόγελο, μη λεκτικά, είτε παίζοντας μουσική- τραγουδώντας) με τους γύρω σας;
- Με ποιους θυμάστε να επικοινωνείτε;
- Με ποιους τρόπους στην αρχή στη μέση και στο τέλος του προγράμματος;

Σύντομη προαιρετική σημείωση συνεντευκτή:

5. Για να πραγματοποιηθούν όλα αυτά που μου περιγράψατε τα μουσικά δρώμενα χρειάστηκε να δουλέψει μόνο ένας ή πιστεύεται ότι χρειάστηκε συνεργασία;

6. Θεωρείτε μέσα από τις εμπειρίες σας αυτές ότι οι μουσικές δράσεις σας βοήθησαν να εξελίξετε, να αναπτύξετε τις δυνατότητες σας, στο να συνεργάζεστε με τους άλλους; Αν ναι πως;

Σύντομη προαιρετική σημείωση συνεντευκτή:

7. Μέσα από όλες αυτές τις αυθεντικές εμπειρίες μουσικής (με τους αυθεντικούς πραγματικούς μουσικούς, όργανα, τον αυθεντικό τρόπο που δημιουργούνται και παρουσιάζονται στους πραγματικούς θεατές τα τραγούδια, την επαφή με τον κόσμο που είδε τις παραστάσεις και στο κανάλι την εκπομπή) πως αισθανθήκατε;

- Σας βοήθησε να νοιώσετε ίσοι σαν μέλη του συνόλου των μουσικών της παράστασης;
- Σας βοήθησε μήπως στο να ενταχθείτε στην κοινωνία με τον κόσμο έξω από το Κέντρο;

Σύντομη προαιρετική σημείωση συνεντευκτή:

8. Πώς θα μπορούσαν όλες αυτές οι εμπειρίες να γίνουν ακόμα καλύτερες κατά τη γνώμη σας; Με ποιους τρόπους πιστεύετε θα μπορούσαν να σας βοηθήσουν πιο πολύ στο να επικοινωνήσετε, να συνεργαστείτε, να βγείτε στον έξω κόσμο ισότιμα;

Σύντομη προαιρετική σημείωση συνεντευκτή:

Σας ευχαριστώ για τη συνεργασία, τη συμμετοχής σας. Οι πληροφορίες που προσφέρατε είναι εμπιστευτικές. Σύντομα θα γίνει και μία δεύτερη, επαναληπτικού χαρακτήρα συνέντευξη.

B.4.2 Πρωτόκολλο Συνέντευξης Ομάδας Εστίασης-μαθητών Κέντρου 2^η εφαρμογή

Πρωτόκολλο Ομάδας Εστίασης 2

Θέμα: Αυθεντικά- Ρεαλιστικά Πλαίσια Μουσικής Μάθησης και η συμβολή τους στην Κοινωνική Ανάπτυξη Ενήλικων Ατόμων με Νοητικές Αναπηρίες.

Ωρα: _____

Ημερομηνία: _____

Τόπος: _____

Μέρος που δίνεται η

συνέντευξη: _____

—

Εισαγωγή:

Αγαπητοί μαθητές και μαθήτριες μου, σας καλωσορίζω με χαρά σε ακόμη μία ομαδική μας συνέντευξη και σας ευχαριστώ θερμά για τη συμμετοχή σας. Θα επαναλάβουμε για σκοπούς της έρευνας την ίδια διαδικασία. Θα σας πω δηλαδή ξανά τις απλές ερωτήσεις που σας έκανα την προηγούμενη φορά και θα μου απαντήσετε ελεύθερα έτσι όλοι μαζί σηκώνοντας το χέρι σας και πάλι τις εμπειρίες σας. Ο λόγος που επαναλαμβάνουμε τη συνέντευξη είναι απλά για να εξετάσουμε ότι πράγματι είναι σωστά σχεδιασμένα και μέσα από αυτή πάντα λαμβάνονται οι πληροφορίες που ρωτά.

[Συμπληρωματικά υποερωτήματα/βολιδοσκοπήσεις σε μορφή σημείων τα οποία αξιοποιούνται όταν και εάν χρειαστεί από τη συνεντευκτή.

Προσοχή! Να παρέχεται θετική ανατροφοδότηση και ευελιξία στη διεξαγωγή της ομαδικής συνέντευξης όπου χρειάζεται!]

[Ξεκίνημα μαγνητοφώνησης και έλεγχος]

[Μετά την εισαγωγή παρουσιάζονται μέσω του βιντεοπροβολέα της αίθουσας οι ίδιες φωτογραφίες και βίντεο από τις πρόβες, την εκδήλωση και την τηλεοπτική εκπομπή που συμμετείχαν στα πλαίσια του αυθεντικά προγράμματος μουσικής ώστε να ανακαλέσουν τις αναμνήσεις τους.]

Ερωτήσεις:

9. Τί βλέπετε στις εικόνες και στο βίντεο; Μπορείτε να μοιραστείτε κάποιες από τις εμπειρίες- αναμνήσεις σας; να περιγράψετε το ρόλο σας, τί κάνατε εκεί;

Σύντομη προαιρετική σημείωση συνεντευκτή:

10. Ποιες είναι οι κοινωνικές σας εμπειρίες μέσα από συμμετοχή σας σε αυτές τις μουσικές δράσεις, με αυθεντικούς μουσικούς, πραγματικά όργανα, χώρους, τρόπους που δημιουργούνται τα τραγούδια, διαδικασίες;

- Εμπειρίες στην τάξη της μουσικής- Κέντρο;
- Εμπειρίες στο θέατρο πριν από τις συναυλίες- παραστάσεις;
- Εμπειρίες στον τηλεοπτικό σταθμό, στην πρωινή εκπομπή;

Σύντομη προαιρετική σημείωση συνεντευκτή:

11. Τραγουδούσατε, μαθαίνατε τα τραγούδια και το χορό ο καθένας/μία ξεχωριστά, μόνοι σας ή συναναστραφήκατε με άλλους, τι συνέβη;

- Πως συναναστραφήκατε μεταξύ σας στην ομάδα οι συμμαθητές/τριες;
- Με τη μουσικό σας;
- Με τους επαγγελματίες μουσικούς;
- Με τους θεατές/κοινό;
- Στο τηλεοπτικό κανάλι;

Σύντομη προαιρετική σημείωση συνεντευκτή:

12. Πιστεύετε ότι αυτές οι μουσικές αυθεντικές εμπειρίες σας βοήθησαν να αναπτύξετε, να εξελίξετε την επικοινωνία σας με τους άλλους; Αν ναι, ποιες είναι οι εμπειρίες σας που αφορούν την επικοινωνία;

- Πότε χρειάστηκε να επικοινωνήσετε σε αυτές τις μουσικές δράσεις (είτε μιλώντας είτε με ένα σήμα-νεύμα-χαμόγελο, μη λεκτικά, είτε παίζοντας μουσική- τραγουδώντας) με τους γύρω σας;
- Με ποιους θυμάστε να επικοινωνείτε;
- Με ποιους τρόπους στην αρχή στη μέση και στο τέλος του προγράμματος;

Σύντομη προαιρετική σημείωση συνεντευκτή:

13. Για να πραγματοποιηθούν όλα αυτά που μου περιγράψατε τα μουσικά δρώμενα χρειάστηκε να δουλέψει μόνο ένας ή πιστεύεται ότι χρειάστηκε συνεργασία;

14. Θεωρείτε μέσα από τις εμπειρίες σας αυτές ότι οι μουσικές δράσεις σας βοήθησαν να εξελίξετε, να αναπτύξετε τις δυνατότητες σας, στο να συνεργάζεστε με τους άλλους; Αν ναι πως;

Σύντομη προαιρετική σημείωση συνεντευκτή:

15. Μέσα από όλες αυτές τις αυθεντικές εμπειρίες μουσικής (με τους αυθεντικούς πραγματικούς μουσικούς, όργανα, τον αυθεντικό τρόπο που δημιουργούνται και παρουσιάζονται στους πραγματικούς θεατές τα

τραγούδια, την επαφή με τον κόσμο που είδε τις παραστάσεις και στο κανάλι την εκπομπή) πως αισθανθήκατε;

- Σας βοήθησε να νοιώσετε ίσοι σαν μέλη του συνόλου των μουσικών της παράστασης;
- Σας βοήθησε μήπως στο να ενταχθείτε στην κοινωνία με τον κόσμο έξω από το Κέντρο;

Σύντομη προαιρετική σημείωση συνεντευκτή:

16. Πώς θα μπορούσαν όλες αυτές οι εμπειρίες να γίνουν ακόμα καλύτερες κατά τη γνώμη σας; Με ποιους τρόπους πιστεύετε θα μπορούσαν να σας βοηθήσουν πιο πολύ στο να επικοινωνήσετε, να συνεργαστείτε, να βγείτε στον έξω κόσμο ισότιμα;

Σύντομη προαιρετική σημείωση συνεντευκτή:

Σας ευχαριστώ για τη συνεργασία, τη συμμετοχής σας. Οι πληροφορίες που προσφέρατε είναι εμπιστευτικές. Σύντομα θα γίνει και μία δεύτερη, επαναληπτικού χαρακτήρα συνέντευξη.

B.5. Πρωτόκολλο Συνέντευξης Μουσικών

Πρωτόκολλο Ερωτηματολογίου Ηλεκτρονικής Συνέντευξης Μουσικού/ων

Θέμα: Κοινωνικές εμπειρίες ενήλικων ατόμων με νοητική αναπηρία μέσα από αυθεντικά πλαίσια μουσικής μάθησης

[πληροφορίες συμπληρώνονται από την συνεντευκτή μετά την αποστολή των ερωτήσεων]

Ημερομηνία ηλεκτρονικής αποστολής: _____

Άτομο που παίρνει τη

Συνέντευξη: _____

—

Άτομο που δίνει τη συνέντευξη (ιδιότητα):

—

Ηλεκτρονική διεύθυνση:

—

Εισαγωγή, περιγραφή έρευνας:

(τα πιο κάτω θα αποσταλούν ηλεκτρονικά στον συνεντευξιαζόμενο μουσικό, αφότου δώσει τη λεκτική συγκατάθεση συμμετοχής του, μετά από τηλεφωνική επικοινωνία με το διευθυντή του κέντρου, για να συμμετάσχει στην έρευνα.

Συγκεκριμένες πληροφορίες- ονομασίες για σκοπούς τήρησης της ανωνυμίας δεν αναγράφονται στο πρωτόκολλο της ηλεκτρονικής συνέντευξης, θα πρέπει να συμπληρωθούν πριν την αποστολή)

Αγαπητέ κύριε (Όνομα μουσικού),

Στα πλαίσια μίας έρευνας που γίνεται ως μεταπτυχιακή εργασία μαθήματος του μεταπτυχιακού ειδικής εκπαίδευσης του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου που παρακολουθώ, θα ήθελα να σας ζητήσω να μου απαντήσετε μερικές ερωτήσεις για το πρόγραμμα με τίτλο «..» (αναγράφεται ο ακριβής τίτλος του προγράμματος αυθεντικής μουσικής μάθησης) που είχατε συμμετάσχει στο Κέντρο ΑΜΕΑ (πλήρης ονομασία κέντρου). Σκοπός της έρευνας είναι η διερεύνηση της συμβολής των αυθεντικών εμπειριών μουσικής μάθησης, ως εκπαιδευτική παρέμβαση, στην κοινωνική ανάπτυξη των ενήλικων ατόμων με νοητικές αναπηρίες. Η διερεύνηση θα γίνει αντλώντας τις κοινωνικές εμπειρίες της ομάδας των εξυπηρετούμενων ατόμων του Κέντρου ΑΜΕΑ με τα οποία συνεργαστήκατε στο πρόγραμμα (τίτλος προγράμματος). Λόγω της φύσης της νοητικής αναπηρίας των συμμετεχόντων και των δεδομένων που θα ληφθούν από εκείνους/ες, η συνέντευξη σας θα προσφέρει δεδομένα που θα ενισχύσουν την εγκυρότητα της έρευνας. Η ανωνυμία σας θα διατηρηθεί και οι απαντήσεις σας θα ληφθούν με τη συναίνεση σας. Οι απαντήσεις σας παρακαλείστε όπως αποσταλούν στο (ηλεκτρονική διεύθυνση αποστολής) μέχρι τις (τελική ημερομηνία αποστολής).

Ερωτήσεις:

1. Έχοντας συμμετάσχει ως μουσικός στο αυθεντικά πλασιωμένο πρόγραμμα μουσικής, παρατηρώντας τους συμμετέχοντες με νοητική αναπηρία στις πρόβες, στις παραστάσεις και στην εμφάνιση στο τηλεοπτικό κανάλι, ποιες πιστεύετε ότι είναι οι κοινωνικές εμπειρίες που απέκτησαν;
2. Αλληλοεπίδρασαν κοινωνικά, επικοινωνήσαν, συνεργάστηκαν και αν ναι σε ποιες περιστάσεις, με ποιους τρόπους, με ποια άτομα;

3. Ποιος θεωρείτε ότι ήταν ο αντίκτυπος των μουσικών αυτών δραστηριοτήτων που προαναφέραμε σε σχέση με τον στόχο για κοινωνική ένταξη και ενσωμάτωση των ατόμων με νοητική αναπηρία;
4. Με ποιους τρόπους αυτή η εμπειρία θα μπορούσε να βελτιωθεί για τη μεγιστοποίηση των θετικών αποτελεσμάτων στη κοινωνική τους ανάπτυξη;

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για τη συνεργασία, τη συμμετοχής σας.
Οι απαντήσεις σας θα είναι εμπιστευτικές.

Με εκτίμηση,
(όνομα συνεντευκτή)

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Algahtani, F. (2017). Teaching students with intellectual disabilities: Constructivism or behaviorism?. *Accademic Journals*, 12(21), 1031-1035. doi: 10.5897/ERR2017.3366
- Al-Shammari, Z. N. (2019) Leading Special Education Teachers to Envision Evidence-based Metacognitivist Instructional Strategies in Inclusive Education Schools. *Education Quarterly Reviews*, 2(2), 373-376. doi: 10.31014/aior.1993.02.02.69
- Barab, S.A., Squire, K.D., & Dueber, W. (2000). A co-evolutionary model for supporting the emergence of authenticity. *Educational Technology Research and Development*, 48(2), 37-62.

- Bergman, A., Lindgren, M., & Saether, E. (2016). The construction of social inclusion through music education: Two Swedish ethnographic studies of the El Sistema programme. In L. Väkevä, E. Georgii-Hemming, S-E. Holgersen, & Ø. Varkøy (Eds.), *Nordisk musikkpedagogisk forskning. Årbok 17* (Vol. 17, pp. 65-81). (NMH-publikasjoner 2016:6). Norges musikkhøgskole.
- Bissett-Johnson, K. M., Radcliffe, D.F. (2019). Assessing the Authenticity of the Student Learning Experience, *Proceedings of the 22nd ICED- 19*. DELFT. Vol.1 (pp. 449-458). Swinburne, The Netherlands.
- Bouck, E. C., & Satsangi, R. (2014). Evidence-Base of a Functional Curriculum for Secondary Students with Mild Intellectual Disability: A Historical Perspective. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities, 49*(3), 478–486. <http://www.jstor.org/stable/23881272>
- Browder, D. M., Wood, L., Thompson, J., & Ribuffo, C. (2014). *Πρακτικές βασισμένες σε αποδείξεις για μαθητές με σοβαρές αναπηρίες* (έγγραφο αριθ. IC-3). Ανακτήθηκε από την ιστοσελίδα του Πανεπιστημίου της Φλόριντα, Collaboration for Effective Educator, Development, Accountability, and Reform Center: <http://cedar.education.ufl.edu/tools/innovation-configurations/>.
- Buchs, C. & Butera, F. (2015). Cooperative learning and development of social skills. In R. Gillies Cooperative learning: Developments in research and practice (pp. 201-238). New York: Nova Science.
- Clarke, E., & Cook, N. (2004). *Empirical Musicology*. Oxford: Oxford University Press.
- Cook, B. G., & Odom, S. L. (2013). Evidence-Based Practices and Implementation Science in Special Education. *Exceptional Children, 79*(2), 135-144. doi: 10.11772F001440291307900201

- Cook, B. G., Tankersley, M., & Landrum, T. J. (2009). Determining Evidence-Based Practices in Special Education. *Exceptional Children*, 75(3), 365-383.
- Cross, I. (2010). The evolutionary basis of meaning in music: some neurological and neuroscientific implications, *The Neurology of Music*, ed F. C. Rose (London: Imperial College Press), 1-15.
- Darrow, A. A. (2003). Dealing with diversity: The inclusion of students with disabilities in music. *Research Studies in Music Education*, 21(1), 45-57. doi: 10.1177/1321103X030210010401
- Denham, S. A. (2006). The emotional basis of learning and development in early childhood education.
- DeNora, T. (2000). *Music in everyday life*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dyndahl, P., Karlsen, S. & Wright, R. (2014). Exploring the sociology of music.
- Draper, E. A. (2019). Creating a Meaningful Music Curriculum for Students with Disabilities. *General Music Today*, 33(1) 47–49. doi: 10.1177/1048371319863792
- Elliott, D. (2012). Another perspective: Music Education as/for artistic citizenship. *Music Educators Journal*, 99(1), 21-27.
- Evelein, F. (2006). Pop and world music in Dutch music education: two cases of authentic learning in music teacher education and secondary music education. *International Journal of Music Education*, 24(2), 178-187. doi: 10.1177/0255761406065479
- Gooding, L. (2009). Enhancing Social Competence in the Music Classroom. *General Music Today*, 23(1), 35-38. doi:10.1177/1048371309342531

- Hargreaves, D., Marshall, N. A. & North, A. C. (2003). Music education in twenty-first century: A psychological perspective. *British Journal of Music Education*, 20(2), 147-163.
- Hallam, S. (2010). The power of music: its impact on the intellectual, social and personal development of children and young people. *International Journal of Music Education*, 38(3), 269-289. doi:10.1177/0255761410370658
- Herrington, A. & Herrington, J. (2015). What is an Authentic Learning Environment?. *Authentic Learning Environments in Higher Education*, 1(8), 68-77. doi: 10.4018/978-1-59140-594-8.ch001.
- Heward, W.L. (2011). *Παιδιά με ειδικές ανάγκες* (σελ. 224-225, «Κοινωνικές δεξιότητες»). Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.
- Individuals with Disabilities Education Act, 20 U.S.C. § 1400 (2004)
- Liasidou, A. (2008). Critical discourse analysis and inclusive educational policies: the power to exclude. *Journal of Education Policy*, 23, 483 - 500.
- Matthews, F. (2010). Adopting an integrated approach to musical learning setting the scene. In N. Beach, J. Evans & G. Spruce (επιμ.) *Making Music in the Primary School: Whole Class Instrumental and Vocal Teaching*, 68-79. London, New York: Routledge.
- Mitchell, D., (2014). *What really works in special and inclusive education: Using evidence-based teaching strategies*. Routledge.
- Oliver R., & Reeves, T. C. (2003). Patterns of engagement in authentic online learning environments. *Australian Journal of Educational Technology*, 19(1), 59–71. Retrieved March 24, 2023, from <http://www.ascilite.org.au/ajet/ajet19/herrington.htm>

- Ockelford, A. (2000). Music in the education of children with severe or profound learning difficulties: Issues in current U.K. provision, a new conceptual framework, and proposals for research. *Psychology of Music*, 28, 197-217. doi:10.1177/0305735600282009
- Ockelford, A., Welch, G., & Zimmermann, S. (2002). Music education for pupils with severe or profound and multiple difficulties – current provision and future need. *British Journal of Special Education*, 29(4), 178-182. doi: 10.1111/1467-8527.00266
- Patel, D. R., Apple, R., Kanungo, S., Akkal, A. (2018). Intellectual disability: definitions, evaluation and principles of treatment. *Pediatr Med*, 1(11), 1-10. doi: 10.21037/pm.2018.12.02
- Pellittery, J. (2000). Music Therapy in the Special Education Setting. *Journal of educational and psychological consultation*, 11(3&4), 379–391. doi: 10.1080/10474412.2000.9669421
- Petraglia, J. (1998a). The real world on a short leash: The (mis)application of constructivism to the design of educational technology. *Educational Technology Research and Development*, 46(3), 53-65. Petraglia, J. (1998b). Reality by design: The rhetoric and technology of authenticity in education. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum
- Petraglia, J. (1998b). Reality by design: The rhetoric and technology of authenticity in education. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum
- Pfordresher, P. Q. (2006). Coordination of perception and action in musical performance. *Adv. Cognitive Psychology*. 2, 183-198. doi: 10.2478/v10053-008-0054-8
- Sobol, N. (2019). Lifelong learning: Music Adult Education. *Continuing Professional Education Theory and Practice*, 1, 17-22. doi:10.28925/1609-8595.2019.1.1722.
- Southcott, J. (2006). *Putting on a show: Engaging and authentic learning in experiential music education*. Paper presented at the annual conference of the Australian Association for Research in Education, Adelaide

- United Nations. (2006). Convention on the Rights of Persons with Disabilities. *Treaty Series*, 2515, 3.
- Urazaliyeva, M., Kulmanova, S., Yerbolat, A., Zhusupova, S., Omirbayeva, G., Sultanova, M., & Akhmetzhanova, D. (2014). Features of Musical Education of Children with Intellectual Disabilities. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(23), 941. doi: 10.5901/mjss.2014.v5n23p941
- Wiggins, J. (2007). Authentic practice and process in music teacher education. *Music Education Journal*, 99(3), 36-42. doi:10.1177/002743210709300318
- Wright, R. (2014). The fourth sociology and music education: towards a sociology of integration. *Action, Criticism and Theory for Music Education* 13(1), 12–39.
- Young, S., & Ilari, B. (Eds.). (2019). *Music in early childhood: Multi-disciplinary perspectives and inter-disciplinary exchanges* (Vol. 27). Springer.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2003). *Εισαγωγή στην ανάλυση δεδομένων ποιοτικής κοινωνικής έρευνας*. Μυτιλήνη, Ελλάδα: Ιδιωτική Έκδοση.
- Κοκκίδου, Μ. (2015). *Διδακτική της Μουσικής: Νέες προκλήσεις νέοι ορίζοντες. Μουσική και δεξιότητες Συνεργασίας και Επικοινωνίας*, 389-407. Αθήνα: Fagottobooks.
- Νόμος 113(Ι)/99, άρθρο 52, παρ. Ι(Ι), Ο περί Αγωγής και Εκπαίδευσης Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες Νόμος, Εφημερίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 3340, 28-7-1999)
- Πιερίδου, Μ. (2013). *Ειδική και Ενιαία Εκπαίδευση στην Κύπρο: Μελέτη περίπτωσης μιας σχολικής μονάδας αναφορικά με την εφαρμογή και την επιρροή της εκπαιδευτικής νομοθεσίας 113(Ι)/99 στην εκπαιδευτική πράξη*, Διδακτορική Διατριβή, Λευκωσία: Πανεπιστήμιο Κύπρου

- Πουρκός, Μ., & Δαφέρμος, Μ. (Επιμ.) (2010α). *Ποιοτική έρευνα στις κοινωνικές επιστήμες: Επιστημολογικά, μεθοδολογικά και ηθικά ζητήματα*. Αθήνα: Τόπος.
- Πουρκός, Μ., & Δαφέρμος, Μ. (2010β). *Ποιοτική έρευνα στην ψυχολογία και την εκπαίδευση: Επιστημολογικά, μεθοδολογικά και ηθικά ζητήματα*. Αθήνα: Τόπος.
- Συμεωνίδου, Σ. & Φτιάκα, Ε. (2012). *Εκπαίδευση για την ένταξη: από την έρευνα στην πράξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο.
- Φτιάκα, Ε. (2007). Κεφάλαιο 3: Από που ερχόμαστε και που πάμε; Κυπριακή πολιτεία και ειδική εκπαίδευση. Στο Ε. Φτιάκα (επιμ.), *Ειδική και ενιαία εκπαίδευση στην Κύπρο* (σσ. 51-75). Λευκωσία: Ταξιδευτής.